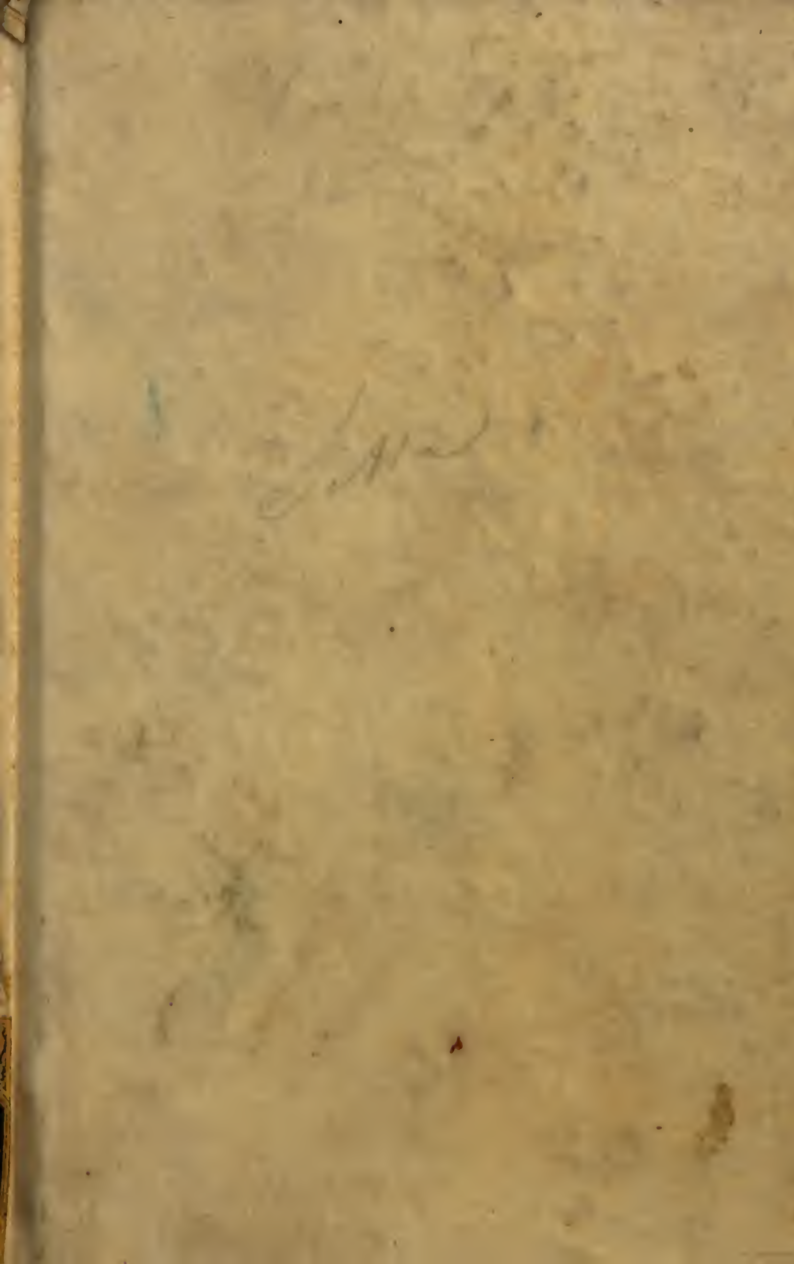
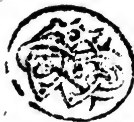

BIBLIOTECA NAZIONALE
EMANUELE
6
4 F
50

M. AUGUSTINI CAMPIANI
PRIVERNATIS ICti.
ET ANTECESSORIS TAURINENSIS
VARIARUM AD ACADEMIAM
Pertinentium
FORMULARUM,
ET ORATIONUM
Liber ſingularis
Diviſus in partes duas,
Quarum primæ acceſſere legis Taurinenſis Lycei præcipua capita.

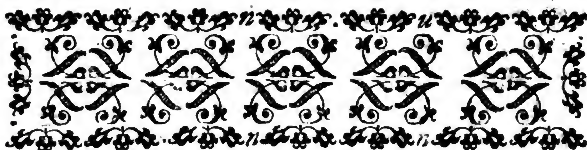

AUGUSTÆ TAURINORUM,

Typis Joannis Radix, ſub ſigno Angeli Cuſtodis. 1728. *Super. permiſſu.*

CLARISSIMO VIRO
P. IOSEPHO ROMÆ
PHYSIOLOGIÆ IN TAURINENSI LYCEO
PROFESSORI,
E Sacra Minimorum Familia,

M. AUGUSTINUS CAMPIANUS

S. P. D.

Ui memoratu digna prodidere litteris, id agere consueverunt, ut vel Principibus, vel amicis scripta nuncuparent, quorum alterum semper obsequii, alterum benevolentiæ plurimum habuit. Sed quemadmodum vel gratiam captare, vel lucrum ille videtur, qui modum in primo minimè teneat; quæ res animum indicat vel vanitate corruptum, vel avaritia; sic postremum non modò ab omni quæstu remotum est,

verùm etiam a cunctis adulandi caussis, & specie blandiendi, mentiendique suspicione. Amicos etenim maximè decet, ut si quod laudis testimonium reddere debeant, id parcè faciant, quòd ex animi sententia loquantur; aucta namque in maius facta, licet egregia, quantum ex arte trahunt, tantum sibi fidei abrogant; ut minus probabilia sint, quæ magis videantur amplificata. Scitè propterea, etsi non probè, Tiberius egisse putatur, qui quum filium in Senatu commendaret, paucis disseruisse fertur; quum Germanici gesta recenseret, pluribus verbis, & exquisitis, quibus majorem, vel parem filium, minorem alterum esse Patres suspicarentur. (a) *At quod callidus, scelestusque Princeps, pravis artibus virtutes æmulantibus, nos ex recto consilio, Vir præclare, præstemus, teque laudatione nostra majorem posteri censeant, quòd amicè lauderis.*

Eapropter munera vix memorabo, quæ adolescens adhuc obieras; quamquam & hæc laudis pars non modica videatur, quòd nondum tricesimum annum egressus elegantiorem Philosophiam, & necessariam Christiano cultui Theologiam, summa cum laude Romæ docueras: atque Annibalis Cardinalis Albani apud patruum Clementem XI. Pontificem Maximum inclyti Mæcenatis tui, ac summi ea tempestate patroni, Theologum egeras. In quem gradum non ambitu, gratiâve irrepseras, sed eâ doctrinæ famâ, quam ingentem ex Latinis, Græcis, Hebraicisque litteris tibi pepereras, & illâ Eminentissimi Purpurati munificentiâ, quâ semper bonos, doctosque viros complectitur

(a) Tacit. 1. annal. cap. 53.

ctitur, ac tuetur. Hoc auctus honore, qui non modò partæ gloriæ retinendæ suffecit, sed etiam conciliandæ valuit ampliori, ad Taurinensem Academiam advocaris; sed quòd honorificentiùs, quàm cæteri Collegæ tui à summæ virtutis, prudentiæque Rege susc pipiaris, non miramur, &, si qui boni sumus, non invidemus; sunt etenim hæc dexteritati, ingenioque debita Viri prævisis, subitisque parati, parvis, magnisque non imparis, & calamo, & linguâ pollentis. Minùs itaque miror, quòd Correctoris Provincialis officium absenti tibi, & subalpinam Juventutem instituenti, Aquitaniæ provinciæ sodales summâ concordiâ, parique studio detulere, si mortalium omnium opinione Rex Sapientissimus quantum tuæ mentis maturitati confideret, eo demonstravit, quòd Eugenio Principi te studiorum morumque Rectorem adjunxerit. Nempe Pronepos ex fratre maximi imperatoris Eugenij, Sabaudæ familiæ inclytum pignus, Victori Amedeo Regi, Conjugi, Liberisque carissimum, fuit, eritque tibi præceptis, exemplisque majorum, ac suorum gestis priscis, novisque formandus. Quid effeceris hactenus, ipse declarat raræ indolis Regius adolescens, cujus in teneris annis dicta, factaque nihil non portendunt grande, magnanimum, generosum, Principe, & sene dignum Eugenio.

Notissimos verò in Taurinensi Academia labores prætæribo tuos; non enim omnia memorare necesse fuerit, quæ gesseris, quæve sustuleris. Ubi bellum in novos artium Doctores exarsit [quod in me, licet omnium obscurissimum, haud minùs acerbum, quàm in cæteros extitit, ac inhumanum] nemo fuit nec ambiguis ver-

verbis, neque latentibus magis provocatus, & laceſſitus. Velut partium ducem ſubvertendis veterum Philoſophorum placitis ex longinquis evocatum oris arbitrabantur; omniaque Philoſophiæ tuæ nuper objecta, quæ novis diſciplinarum Inſtauratoribus maiorum noſtrorum ætate crimini data. Nec temperatum conviciis, odiumve lenitum eſt, quod periculoſius olim, quoniam tectius, in apertas tandem, atroceſque erupit injurias, niſi poſtquam pleriſque conſtitit, tantum a veritate teterrimum paucorum, & in obtrectatores relatu facile maledictum abeſſe, quantum novum ſtudium ſapientiæ à veteri rixandi libidine. Exercuit tamen ea tempeſtas amicitiam noſtram, & illam veterem quidem, et ſi fateri licet, ſolâ virtute conciliatam adauxit: & quod difficilium temporum ſingulare pretium eſt, falſas vel diſtraxit, vel non celavit.

At non ego temerè facio, quòd te, Vir doctiſſime, multiſque ſilentibus, garrire non deſinam, & non ſolùm amicis, ſed & omni litteratorum nationi meas obtrudam ineptias? Sed in hoc ego non tàm accuſandus, quàm plerique noſtrorum de univerſis bonis artibus male mereri videntur. Qui namque molitur aliquid, ſi conatui nec vires, nec fortuna reſpondeat, hanc pœnam det inanis laboris, ut ne legatur opus à poſteris obliterandum; illi notâ inurendi magis, qui quum profutura mortalibus ſcribere queant, ea levi de cauſſa contemnunt, ac negligunt. Porro de te potiſſimùm, Vir clariſſime, pro noſtra quererer amicitia, quòd nihil ex tanta ſcriptorum tuorum congerie promulgaveris, niſi additi reliquis exercitationibus

labores

labores integrum tui otii tempus absumerent. Quum igitur doctiora tu retineas, supprimasque, prodimus ipsi levium formularum artifices, qui, dum alia meditamur adolescentibus forsan non obfutura, præcipuos Taurinensis Academiæ mores eisdem expositos non sine complurium commemoratione Juvenum exhibemus. Acceditque reliquis ea quoque caussa, quare tibi opus hoc debeatur, quòd nobiles plerique Juvenes, qui a nobis memorabuntur, tua ex schola, tuisque præceptis eruditi prodierint, ut hac honorifica mentione, quasi præsenti laborum fructu, læteris.

Frustra verò timerem, ne quod tibi defero munus, ipse despicias, quum amici qualecumque donum non ex commodo, sed ex voluntate pensetur. Parva, non inficior sunt, quæ recipies, sed quæ (si vires, & animum attendas) post illa potiora, quæ Augusto Regi dicavimus, secundas obtineant; Princeps etenim primas curas, cæteras amici, suique merito vindicant. Ex his autem, quòd te potissimum legerim, nemo suam ad injuriam revocabit, quum omnes pro certo habere debeant, nihil me curaturum impensiùs, quàm ut beneficiorum memoria viva semper, & firma permaneat, ubi vicem aliter reddere nequeam; quippe qui prolixiùs, & cumulatiùs gratiam referre, quàm beneficium acceperim, id demum grati esse arbitrer, & amici. Vale.

LECTORI

HAud ſane modicam eſſe Lycei Taurinenſis utilitatem, quod Victoris Amedei Auguſtiſſimi Sardiniæ Regis divinâ propemodum liberalitate paucis abhinc annis reſtitutum eſt, neque illi hodie diſſimulant, qui tantæ Principis molitioni, & præcelſo operi nunquam obſiſtere deſtiterunt. Pervagatum illius nomen iam ad extimas Europæ regiones non modò pervenit; verum etiam plurium doctrinâ illuſtrium virorum præconiis neutiquam exiguis celebratur. Quibus tamen moribus hæc hodie inter Italiæ primas Academias adſcribenda regatur, non omnes quidem ſcire hactenus potuerunt; quare pretium operæ me facturum credidi, ſi formulas eas colligerem, quæ vel in uſu ſint apud nos, vel eâ de cauſsâ præſcriptæ fuerint, ut gradus Academici conferrentur. Non tamen prætermittendum eſt, nonnullas in hoc volumine quoque repertum iri, quæ nunc primùm in lucem veniant; factum namque id eſt, ut melius legis Academiæ vim, & poteſtatem expromerent.

Quod autem ad eaſdem formulas attinet, præter eam voluptatem, quam ex cognitione conſuetudinum hujus Academiæ capias, nihil, quod allicere queat, inveneris. Ejus namque ſcriptoris operâ prodeunt, qui præter eam prærogativam, quam habent primi, qui illas noſtram in Academiam intulerunt, nullo ſit

alio

alio nomine commendabilis; imo eâ quoque caufsâ forſitan ſæpiſſimè reprehendendus, quòd nullam exprimat virtutem illorum, qui ſimiles hodie ſummâ cum laude conſcribere videantur.

Addimus ejuſdem Taurinenſis Lycei legis præcipua capita nunc primum latinitate donata. In hac, quidquid formulis comprehenditur, & in mores perductum eſt, velut in exemplari abſolutiſſimo continetur. Nihil de hujus ſtylo dicimus qui fortaſſe junioribus nonnullis Romanarum rerum minimè peritis priſcus videatur, & obſoletus. At hi non antè priſcum eum loquendi modum exiſtiment, quàm ſciant Ciceronis, Auguſti, atque adeo Veſpaſiani temporibus illum in uſu fuiſſe. Qui ſi primis Inſtitutionum præceptis dederunt operam, turpe putabunt ignorare, quomodo lex a Principis placito diſtinguatur. Hoc enim ſolum ſat erit, ut noverint qui placiti ſeu conſtitutionis, qui legis ſtylus ſit; alterius enim in Codice innumera exempla; alterius in Digeſtis complura fragmenta paullo elementario doctior facilè invenerit.

Secundæ partis loco quaſdam Orationes atteximus, quæ eundem ad finem collineent. At ab his non maiorem quis repoſcat facundiam, & candorem, quàm qui a Pontificii Juris non magno Interprete jure peti videatur. Prodeunt enim una Bernardi Andreæ Lamæ,

Ora-

Oratorum ætatis noſtræ facilè principis, eloquentiſſimæ Orationes, in quibus quantum artis Oratoriæ robur, venuſtas, & ſplendor efficere queant, unuſquiſque perſpexerit. Juvat harum velut oppoſitu viri omni doctrinarum genere exculti cognoſcere in ſcribendo felicitatem, ut eximiæ picturæ pretium, & nitor umbrarum obſcuritate magis & apparet, & emicat.

Cæterum quamvis complura illorum, quos publicè laudavimus nomina, hîc deſcripta conſpiciantur, multa quoque vel inviti reticere cogimur, quòd non omnes quas ſcripſimus formulas invenire potuerimus, quippe quæ nullo apud nos in pretio & curâ fuerunt. Nihil tamen eo caſu egregiorum adoleſcentium famæ derogatum velim; inter quos clariſſimum Juvenem *Octavium Cottum Excellentiſſimi Præſidis Octavii F.* peculiari oratione, quam de ejus laudibus habui, dum celebrare cupio, Typographi præpropera feſtinatione earum filum cōpellor abrumpere. Ut hîc ergo vel noſtræ voluntati acquieſcat, vel neceſſitati ignoſcat, exopto: omneſque ſciant non defuturum tempus, quo eorum nomina litterarum monumentis conſignata in poſterorum memoriâ clara ſplendeſcant.

IN-

INDEX PRIMUS

Nominum illorum, qui viventes, in opere laudantur.

Car-

Mo-

IN-

INDEX SECUNDUS

Formularum, Orationum, & Legis Capitum.

Lau-

L

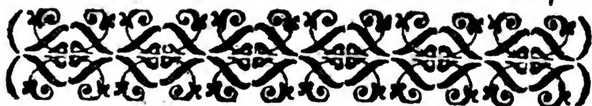
M

P

Imprimatur, Vic. Gen. S. Offic.
V. DE SALUSSI A PAESANA Censor.
V. Comes De CASELLETTIS pro D. Com. & Pr. Pr. RICCARDI Magnæ Cancellariæ Custode

ERRATA

Pag. 1. *lin.* 9. matricolæ. *corr.* matriculæ
pag. 3. *lin.* 9. quum nullum *corr.* nullum quum sit
pag. 8. *lin.* 2. necessitati *corr.* necessitatibus
pag. 22 *lin.* 7. inveniuntur *corr.* invenientur
pag. 23. *lin.* 9. *à fin.* eooptato *corr.* cooptato.
[illegible] *lin.* 7. *à fin.* coepimus *corr.* cepimus
pag. 24. *lin.* 5. *à fin.* Verruce *corr.* Verrucæ
pag. 32. *lin.* 13. sumserit *corr.* sumserint.
pag. 59. *lin.* 10. potiore *corr.* potiori
pag. 60. *lin.* 14. conscriptum *corr.* adscriptum.
pag. 70. *lin.* 12. civitates *corr.* civitatis
pag 76. *lin.* 2. *à fin.* habere *corr.* haberet
pag. 79. *lin.* 4. non *adde* ut olim
pag. 94. *lin.* 17. quam. *corr.* quâ
pag. 100 *lin.* 1. possum *corr.* possim
pag 109. *lin* 6. *à fin* sun *corr.* sunt
pag. 110. *lin.* 6. *à fin.* tradita *adde* exempla
pag. 116. *lin* 12. conveniat *corr.* necesse sit
pag. 117 *lin.* 7. *dele* semper
pag. 126. *lin.* 2. sanitas *corr.* valetudo
pag. 133. *lin.* 12. *à fin.* *lege* splendidissimas.
pag. 145. *lin* 8. *à fin.* quid enim *corr.* quid etiam
pag. 150. *lin.* 2. *a fin* *leg.* reflorescere
pag. 161. *lin.* 12. permaneat *corr.* remaneat
pag. 169. *lin.* 19 laudavimus *corr.* laudabimus
pag 175. *lin.* 2. ser pta *corr.* scripta
lin. 9. antea *corr.* ante

VARIARUM AD ACADEMIAM PERTINENTIUM FORMULARUM ET ORATIONUM LIBER SINGULARIS.

Pars prima Formulas continens.

FORMULA PRIMA

Codicillorum Ordinis, in quem Adolescentes adsciscuntur, sive Matricolæ.

Uandoquidem *Vincentius Marchio Ferrerius e Monte Regali, Amplissimus Academiæ Rector, Excellentissimi Caroli Ferrerij Ulmetæ, & Palatij Marchionis Filius*, bonæ spei, & indolis adolescens (a) Philosophiæ in Taurinensi Archigymnasio sedulam operam navare studet, atque in albo studiosorum ejusdem Archigymnasij descriptus est: ejus ob eam rem in Academicorum honorum gradibus petendis ra-

(a) *vel Jurisprudentiæ, Theologiæ, &c.*

tio habeatur, si de ipsius diligentia, studioque in hac addiscenda disciplina præstitutis Regia sanctione temporibus constiterit. Eundem propterea nisi apud Academiæ Magistratum, cui de studiosorum caussis notio, ac Jurisdictio Regia Constitutione data est, in jus vocare ne liceto. Omnia demum, quæ agere, facere, impetrare studiosis omnibus licet iis beneficiis, privilegiisque, quæ Rex noster concessit, restituitque, eidem *Vincentio Marchioni Ferrerio e Monte Regali*, agere, facere, impetrare jus sine fraude esto.

FORMULA SECUNDA,

Qua Magisterium artium conceditur.

OB vehemens, diuturnumque studium, quod in Philosophię pręceptis, ac institutis optimus adolescens *Vespasianus Ripa Marchio Jalionensis* sese collocasse rite probavit, quominus ipse in cōmentarium studiosorum jampridem adscriptus Theologiæ, sacræ, civilisque prudentię (a) gradus universos, singulosve ordine petere queat, non prohibemus. Quod autem sollertiæ, ingeniique sui egregium fecerit experimentum, uti laudis, ac doctrinarum appetentissimo, legibusque morigero adolescenti *Artium Magistri* nomen, iis cum honoribus deferatur, qui Magistris liberalium artium Athenæi nostri, communiterque descripto Jure, moribusque debentur, hoc amplius pro potestate volumus, ac jubemus.

FOR-

(a) *vel Medicinæ.*

FORMULA TERTIA,

Qua Candidati prærogativa tribuitur.

VEtus est Academiarum, & ab omnibus fere recepta consuetudo, ut ii, qui primis studiorum annis bene traductis, virtutis, & diligentiæ specimen præbuerunt, quibusdam augeantur honoribus, quibus vix aliud æquius, justiusque; quum nullum sit in litteris honestum, & probabile factum, quod aliquod exposcere præmium non jure posse videatur. Quapropter adolescentes expectationem sui mirificam concitantes, ac sustinentes, qui nempe privato periculo, vel publicis disputationibus, vel suam explorari scientiam, non sine prospero successu passi sunt, vel sese naviter in istis exercuerunt, *Baccalaureos* appellare Majores consueverunt; quæ res, ut olim ingressus, & dignitatum initium, nunc alter sit Academicorum honorum gradus, quibus ad majores adscenditur; his enim incitamentis Juventus inflammatur ad præclara quæque concipienda mente, & animi viribus exequenda, quum virtutem, non modo præmio dignam esse cognoscat, sed quæ hominum gesta laudibus cumulet, manderque memoriæ sempiternæ. Eam igitur ob caussam, quum *Petrus Bernardinus Gays* artium Magister precibus suis declaraverit sese *Jurisprudentiæ* (a) elementa sollerter arripuisse, & constitutis Regia lege temporibus, ita in Academia

[a] *vel Theologiæ, vel Medicinæ.*

mia verſatum eſſe, ut diligentem juxta, ac moderatum diſcipulum ſeſe gerendo, ſpem de ſe captam ſuo cum diſcrimine confirmarit, de ea re ita decrevimus : quando *Franciſcus de Aguirre* V. C. Academiæ Cenſor, & Regius Fiſci Advocatus certior factus de ſtudiis, & profectu *Bernardini Gays* artium Magiſtri, eum dignum cenſuit, qui ad alterum honorum gradum evehatur, placere eundem ad *Baccalaureatus*(quem dicunt)honorem merito promoveri.

Quod igitur Deus bene vertat, ex auctoritate Auguſtiſſimi Regis noſtri pronunciamus, *Bernardinum Gays* artium ingenuarum Magiſtrum divini humanique Juris Candidatum eſſe eo jure, quo qui optimo ſunt creati : eique in poſterum publicè, privatèque diſputandi, in Academiæ litterariis conventibus agendi, & ſi ſua intereſſe cenſebit, recitandi jus, poteſtatemque eſſe, uti omnibus, qui ad hunc honorem promoventur, principali ſanctione, vel qua aliâ optimâ lege licet, licebitque.

Sed quoniam modicus eſt laudationis fructûs, niſi ejusmemoria diuturna permaneat: propterea haſce litteras a nobis ſubſcriptas, & ſignatas, ut ingenioſiſſimo Juveni ſit ea ſtudii ſtrenuè cœpti teſtificatio, in publicum emitti curavimus.

FOR-

FORMULA QUARTA

Jurisjurandi à Candidatis, qui missionem honestam petunt publicè præstandi.

QUod Dei Optimi Maximi religioni, & Sanctæ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ doctrinæ, bonis moribus, Principum juribus, Regiæque potestati adversetur, nec unquam docebo, nec publicè, privatimque propugnabo, neque litteris consignabo. In his, quæ ad rem pertinent litterariam, & Academiæ regimen, Magistratui dicto audiens ero. Regias Constitutiones, & Gymnasij leges, sanctionesque servabo. Regalis hujus studiorum domicilij, amplissimique Collegij Jurisprudentium (a) jura, & privilegia pro viribus meis tuebor, & asseram: atque in id impensè operam dabo, ut ne quid in his, alijsque omnibus detrimenti capiant.

Ego *Johannes Baptista Ferrerius*, ut his conceptis verbis præscriptum est, ita per hæc sancta Dei Evangelia spondeo, ac juro.

Præludium sequentis Formulæ.

SI qua vestra P. C. quæ mediocris nunquam erga me fuit, hodie remanet, & valet humanitas, etiam atque etiam rogo vos, obtestorque, ut hunc præstantissimum Candidatum *Antonium Franciscum de Zoppis* ita recipiatis, ut vestri patrocinij in hoc, quod daturus est doctrinæ specimine, maximum pondus

[a] *Vel Theologorum, vel Medicorum.*

dus esse fateatur. Undecimus enim jam annus agitur, ex quo in Ticinensi Lyceo Pontificio, & Civili juri operam dare cœpit, quæ studia summa animi contentione in Academia nostra prosequutus est, atque perfecit. Hunc igitur Patre dignum excellentissimo nostri quondam ordinis ornamento libenter tuemini P. C., eum enim invenietis reliquis, quos privatim audivimus hactenus, cunctis animi virtutibus parem, sed exactâ diligentiâ, longo, multoque studio potiorem.

FORMULA QUINTA
Missionis honestæ

Pro Antonio Francisco de Zoppis Protopræsidis F. Cherij postea Iudice.

QUum Academia nostra post varios casus splendori pristino restituta, hoc te honore dignata sit, ut divini, humanique juris à te studiosè peracti nobile dederit testimonium, eo nomine & tibi gratulari debemus, & nobis lætari, quòd illa speratos jamdiu fructus earum afferat doctrinarum, quibus nulla humano generi possit esse melior, utiliorque. Nihil enim illustrius, nihil ad laudem, decusque tibi contingere potuit optabilius, quam ut primus sis, qui de Patrum consilio, novo, præclaroque decreto in Pontificio, Civilique jure missionem honestam obtineas, & velut publicæ, privatæque Justitiæ custos, & Sacerdos pro concione renuncieris. Hujus

ergo

ergo rei caussa pileo, veluti quodam apice muneris, & honoris insigni, caput exorno tuum: quod, ut publicè promeruisti, sic ejus gestandi publicam habeas potestatem. Ast quoniam nihili ducimus sanctissimas didicisse leges, nisi vox illa tua, quæ non sine crebris, eximijsque laudibus in Gymnasio semper audita est, in foro Reipublicæ utilitati, pluribusque saluti sit: caussas orandi, & juris in Colonijs, Municipijsque dicundi tibi potestas esto, quam inde factam ex hac, qua te induo, toga, omnes intelligent. Quanta vero Reipublicæ in te fiduciá sit, ex hoc ipse cognosces, quòd hos libros tibi bono publico reserandos, tuâque declarandos sapientiâ trado; his etenim divina, humanaque jura continentur, & publica, privataque cuncta reguntur, & gubernantur. Quid ergo muneris tui sit, tecum ipse dispicito; tantum te hortor, & moneo, ut quemadmodum hæc tuæ curæ, tuæque prudentiæ sunt permissa, ita quæ communi suffragio recepisti missionis insignia majoribus in dies augeas ornamentis, ut illa tibi, posterisque decora semper, & ubique sint *Claudio* nomini gloriosa. Cui prisca claritudine nobili tandem ea de caussa congratulamur, quod per te deinceps futurum credimus, ut vetusta & pene obsoleta renoventur exempla; sicut enim Nervam Filium Nervæ parentis jurisperitissimi viri successorem doctrinæ, virtutis imitato-

rem Romani veteres sunt admirati, quum iste juvenili satis ætate civium necessitati, commodisque consuleret: sic, quod optimè tibi eveniat, illustrique familiæ, non modò cives, & exteri, quibus adesse, proficere paternum, avitumque censueris, sed Pater tuus Præses excellentissimus sacri, profanique juris cum primis consultus te *Franciscum Antonium* juvenem admodum hac potestate, quam accepisti, & ea, quam deinceps habebis, auditurus est ipse vivens, ac videns de jure, bono publico respondentem.

FORMULA SEXTA

Ejusdem argumenti.

Pro Petro Bertramo.

SÆpe vestri ordinis P. C. in me sum expertus humanitatem, quod mea, quæcunque illa sint, à vobis probari, non obscurè cognoverim. At nihil ex hujus Collegij sententia mihi jucundius accidere potuit, quam ut *Petro Bertramo* ornatissimo Juveni honestam decerneretis à studijs missionem, & quem ego primum juris institutis privatim instruxi, primis honorum insignibus jussu vestro, vestroque judicio, publicè meis manibus exornarem. Vobis igitur pro egregijs in me beneficijs, quas possum, maximas habeo grates; tuque *Petre Bertrame* candidate lectissime macte virtute esto. Hanc vero togam laboris præmium tui ab eo te suscipere jubeo, à quo primum eruditæ, ac liberæ juris-

risprudentiæ hauseris elementa. Hoc pileum capiti impone, quæ Sacerdotij illius velut infulæ sint, quod Reginæ, ac Servatrici Justitiæ Jurisconsultos gerere convenit, ut quemadmodum te sanctioribus imbui æqui, ac boni mysterijs, sic majoribus à nobis Themistæ sacris non ullo profano, & horrendi carminis ritu, sed ex indictis Pontificiâ Regiâque potestate sollemnibus initieris. Ejus non ambigua, & falsa responsa, qualia dedisse fertur, quum Regna, tripodasque teneret, sed veritatis, & sapientiæ plena ut promere potis sis, hos libros adito: ex quibus certiora Reiquepublicæ utiliora sumentur oracula, quam ex Phæbi cortina, vel Sybillinis illis, quos adire, præter Decemviros, apud vanæ superstitionis alumnos prisca religio fuit. Idque postremo meminisse juvat, te ei deditum sapientiæ, & quasi devotum, quæ, si ab alijs arcet injuriam, in suis nec patitur lædendi suspicionem; sitque turpis, honestique quæstus juxta impatiens, ac inimica, ubi rem sanctissimam pretio venundares. Non odit justa compendia: non exigit; & quæ bene studium collocando mereretis, petens amitteres. Nullum demum pretium operæ pro Civibus tuis impendendæ, quàm quod beneficia requirunt; quorum ea est natura, ut statim ac mercedem reposcas, intereant.

FOR-

FORMULA SEPTIMA

Ejuſdem argumenti

Pro Joſepho Comite à Caſtronovo Nunc in Collegium Juriſconſultorum adſcripto.

SI in conſpectum veſtrum P. C. tales ſæpe adducam Candidatos, qualem *Joſephum Comitem à Caſtronovo* videtis ad certiſſimam ſpem veſtrarum laudum, & publici honoris perductum, nunquam videar aut Regis expectationi, aut Academiæ deſiderijs, aut populi votis, & utilitati defuiſſe. Quem enim Adoleſcentem virtus, & Charites quoque ipſæ, caſtæque Veneres magis adornent, raro viſuri eſtis P. C. & in hunc Prolytarum ordinem rarius adſcituri. Quoniam ergo vos eum in hunc numerum cooptandum cenſuiſtis, univerſus hic doctiſſimorum virorum conſeſſus, omneſque, qui hactenus prudentiam, ſedulitatem, ſcientiam: omnes, qui ſuaviſſimos ejus norunt mores, & vobis gratias, me auctore, agunt, & hac etiam de cauſſa veſtri judicij æquitate, & ſapientia gaudent. Agedum igitur *Joſeph Comes à Caſtro novo* tuæ ſcientiæ cum omni virtute conjunctæ honoris debita cape ſigna; quibus ex Academia in Fora, Præfecturas, conventuſq; omnes litteratorum togato, & pileato tibi prodire liceat. Hæc enim toga pura illa quidem, ac ſimplex initium tibi futurum eſt earum dignitatum, quas Magiſtratuum prætextæ, curuleſque ſellæ præſeferre ſolent. Etſi

plu-

pluris faciendæ sunt animi, quam corporis vires: pluris mentis acumen, & morum gravitas, quam manus robur, ac vis, nemo negabit, majorem tibi gloriæ accessionem ex hac toga, pileoque factam, quam ex aureis illis coronis, ac militaribus ornamentis, fortissimis olim bellatoribus accessisse videatur. Multum enim interest inter sapientiæ, fortunæque pericula; hæc namque forti, & audaci, strenuo, ac temerario promiscua possunt esse: illa ut fiant, nisi docto & prudenti, diuque multumque in his priscorum sapientium disciplinis versato, acuto itidem, atque sollerti, religioseque jus, fasque colenti [quod ex his libris exprimendum est] à Superis immortalibus haud facile datur. Tu igitur spe, & honoribus auctus studia prosequere tua: vosque P. C. juvenem præstantissimum in summi petitione gradus honestare decreto honorificentissimo pergite.

FORMULA OCTAVA

Ejusdem argumenti

Pro Carolo Hyacintho Boleono in idem Collegium adlecto.

OPtare profecto unusquisque vestrum deberet P. C. ut similes *Carolo Hyacintho Boleono* spectatissimo Candidato, omnique virtutum genere cumulatissimo Juveni ad hos aspirarent honores: ita namque fieret, ut ætas hæc nostra haud minus felix illis temporibus

esset

esset, quibus Academia Taurinensis alumnorum suorum famâ nulli secunda videbatur. Quid enim est P. C. quod in hoc juvene sive sacrorum, sive civilem disciplinam consideratis, desiderandum supersit? An sententiarum pondus, an responsionum eruditio, subtilitasque? an rerum copia: an morum veterum, novorumque scientia, an ornamentum non vulgare, & splendor orationis? Neque hæc fortasse miranda; habet enim, quæ imitetur, domestica exempla: habet *Raphaëlem Stephanum Boleonum medicinæ Professorem egregium*, cujus in dicendo gravitas, & venustas clarior semper evadit, quem laudibus quum prosequi haud possim, gliscente scriptorum suorum gloria debet esse contentus. An qui designatum hunc Prolytam effuso studio literaria curricula conficientem, admotis veluti calcaribus, extimularit impulerit, non fuit tertius *Joseph Antonius Medicinæ Candidatus optimus* tertia sane spes eruditæ familiæ? Ita nempe Superis propitiis, ac volentibus factum videtur, ut inter duos de rebus doctissimis disputantes, differentesque germanos, *Carolus Hyacinthus Boleonus* Juris ipse peritus, quasi fraternæ virtutis judex, arbiterve sederet. Ne sane tanta doctrinæ concordia, atq; conjunctio publico frustretur laudis testimonio ex amplissimi Collegii nostri decreto honoris ergo te à studiis missum esse, denuncio, iisque omnibus dignitatibus habilem, quibus geren-

dis

dis Pontificis Maximi, Regis Augustissimi, cæterorumque Principum sanctiones hujus ordinis studiosos idoneos, habilesque fecerunt, ac fecerint. Exinde liberalis pilei, togæque Academicæ tibi potestatem facio, quo veluti stipendio auctoratum, & in eruditorum Juvenum societatem, conventumque te cooptatum ex formula scito. Hi demum libri tibi erunt ejus, quam accepisti, præcipua potestatis insignia, quibus non terror incutitur animis, ut prælatis fascibus, exertisque gladiis, sed fiduciæ, inermisque Justitiæ signa tolluntur, inopibus, vexatisque [quos ubi dolus valeat, & impotentia, bono juvare consilio, ac tueri debebis) præsto semper, & extemplo adfuturæ.

FORMULA NONA

Ejusdem argumenti,

Pro Carolo Antonio Bozotto.

QUi otio, ac libidini student, ideo a via laboris, & honestatis declinare creduntur, quòd illa læta, facilia, commoda putent, hanc ærumnarum, tristitiæque plenam, curisque velut obseptam. At nunquam virtuti defuit vera voluptas, quæ magis mulcet, & allicit, quo magis est felicis animi propria, & sine vitiorum, malorumque contagione, mortalium allabitur animis, interiorique mentem, sed suavissimo sensu delectat. An ullo censeam sinceriori gaudio perfundi posse hominum pectora, quam eo, quod ex sapientia

pro-

profluit, quam obſervantes & Deo,& patriæ, & amicis, & nobis haud inertem vitam ducamus, cunctis innoxiam, pluribus utilem, & quantum ad nos attinet, de humano genere non male meritam? Ecquænam diuturnior, puriorque voluptas, quàm quæ virtutum tuarum memoriâ transferri poſſit in poſteros? Veruntamen hæc [ut exempla vetuſtiora prætercam] tibi *Carole Antoni Bozotte* minime latent, qui ad hunc lætiſſimum diem ut pervenires, ſocordiæ nunquam indormiens, tot pervigiles traduxiſti noctes. Non hæc tot ſodales ignorant tui, qui ad ſtudium, & civilium diſciplinarum amorem nihil ſibi fecere reliqui. Nunc tibi, & illis, quod bene eveniat, cape pretia doctrinæ, habe laborũ præmia, togam, pileum, & hæc ſanctarum legum recluſa volumina; quæ, & acceptæ dignitatis inſignia ſint, futuræ tuæ ſollertiæ auctoramenta. Quum hæc autem conſequutum eſſe, memineris, animo id quoque voluta, quomodo hujus diei lætitiam, qua delibutus exinde recedes, creſcente virtute, & majoribus impetratis honoribus, facias auctiorem.

FORMULA DECIMA.

Ejuſdem argumenti,

Pro Mathia Bellino.

B*Ellinorum* virtus non hodie primum eluxit P.C. ſcit enim Academia, cognoſcit patria, nec ignorat Europa, quantum illorum induſtriæ ſit tribuendum. Noſter itaque digna-

ſe,

se, digna Lyceo facit, suisque digna majoribus, quòd sollertissimam jurisprudentiæ navet operam; cujus rei caussa possideat Academica præmia, addatque veteribus familiæ titulis nova nomina. Mittatur ergo honoris caussa *Mathias Bellinus* a studiis, pileum, togamque capiat Juvenum doctorum insignia. Libris publici, privatique jurjs fontibus potiatur, & unde familiæ decus accessit maximum, ipse scribendo, meditandoque famam, & utilitatem hauriat, & honores.

FORMULA UNDECIMA.

Ejusdem argumenti,

Pro Horatio Cottalorda.

HOc, quod caput tuum velaturum est, pileum communi Patrum decretum imperio id cunctis ostendet, tanti apud amplissimum hoc Collegium virtutes fuisse tuas, ut dignæ prudentium laudibus, dignæ publico munere censeantur. Civilium honorum ingressus, atque primordium ex hac tibi toga futurum est, quod indumentum eorum proprium, qui Rempublicam gerunt, te muneribus publicis aptum, habilemque declarat. At qua potissimum caussa hisce fueris ornamentis donatus, hęc pręseferunt aperta volumina, quorum arcanam sapientiam non vi corporis, vel ope fortunæ quisquam expresserit, sed ingenio duce, ac viam pręeunte labore solis illis rectè promere datum est, qui veritatis amore Orbis terrarũ pręsidem Justitiã

so-

ſolum obſervare,ſolum colere conſueverint. Quę igitur ab hoc Collegio pręmia tibi delata ſunt, ita ſuſcipias, ut maiora promereri in animo tibi ſit; ita tuearis, ut hæc data eſſe *Auguſtiſſimum Regem*,cujus auctoritate, & iuſſu hæc omnia geruntur, nullo unquam tempore, vel modo pœniteat.

FORMULA DUODECIMA

Ejuſdem argumenti,

Pro Joſepho Ignatio Abbate Bellino Mathiæ Fratre nunc Vercellenſi Canonico.

PLura ſunt, quæ mereri *Abbas Belline* debuiſti, antequam in Prolytarum tabulas nomen tuum relatum, inter optimorum juvenum bene de juriſprudentia meritorum nomina conſpiceretur, multos exantlare labores, multa perferre. Quibus factum eſt, ut nos Candidato meritiſſimo hos honores detuliſſe certi ſimus, & tibi poſt diuturnam expectationem hæc inſignia futura ſint gratiora. Pileum præſtolabare; & illud ea de re tibi decretum agnoſcis, ut frons illa, & caput condecoretur; ex quibus multus pro litteris, & Juris ſcientia manavit ſudor. Libris jugiter inſtitiſti æqui, ac boni cuſtodibus; eoſque pro concione recipies; Neminem enim alium magis hæc volumina decent, quam illum, qui per veſtigandæ veritatis cupidus,raro ſine libris,&pugillaribus eſt viſus.Toga,ſi ulli conveniat, cui magis debetur, quam ei, qui, & virum, & Juriſconſultum iuvenis, agit? Ma

gna

gna hæc quidem si potestatem spectes, quæ tibi conceditur, at longe maiora virtuti servantur, si speratos illa fructus afferre perrexerit. Rara felicitas temporis, quo semper mercedē virtutis comitem videre possis!

FORMULA TERTIADECIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Johanne Comite Capris a Castromonte.

NUnquam P.C. & huius Academiæ claros honores, & vestra beneficia melius collocata fuisse putem, quam in hoc Candidato clarissimo his dignitatis insignibus amiciendo; quæ, si merita recte perpendimus, jam olim huic debita erant, si Juvenis præstantissimi desiderium, sæpe, multumque flagitanti serius, quam par esset, concessa videantur. At sive propria id acciderit, sive communi quadam Juventutis necessitate, vestrum semper laudandum consilium censeo, quod hæc signa virtutis, & honoris nisi, qui plurimis laboribus, vigiliisque diu, multumque in optimis hauriendis artibus desudaverint, non concedere consuevistis. Quamobrē hoc tu pileum *Johannes Comes Capris* nobilissime Juvenis, hanc togam induito, non inane quoddam, ac ludicrum ornamentū: at sollertiæ, at virtutis, at sapientiæ symbolum, atque mercedem: illâque propalam utitor eo modo, quo prisci Quiritium, a quibus jurisprudentiam accepimus angusti clavi tunicam alterius ordinis viris impertiebant, ut simul intelligas

esse aliud, quod ab hoc Collegio sperandum tibi supersit, ut tandem Jurisconsultorum, & Patrum in numerum adsciscaris. Et quæ laborum tuorum caussa fuit, rerum omnium moderatrix jurisprudentia, hæc decoris, hæc laudis, hęc illius, quam tibi deinceps parere debes, origo sit gloriæ. Hos quoque libros sanctarum legum evolvito: ex his responsa civilis edito sapientiæ, quæ deinceps in Recuperatorum, Duumvirûmque subselliis expromere queas. Id autem omni studio, ac omni diligentia curato, ut quod frequentis Academiæ sententiâ est hodie declaratum, recte, ac ordine fecisse te, quod honestam studiorum petieris missionem, hoc in summi, supremique gradus petitione primo quoque tempore, majorique cum laudum tuarum accessione, & cumulo censeamus.

FORMULA QUARTA DECIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Constantio Celebrino.

SI, quod est in fabulis Pollucis exemplar fratrem divisa secum immortalitate frui malentis, atque inter sydera micare, quam tota se beatitate felicem æterna luce splendescere, vanum potius alicui, & Poëticis solum decorum fabulis commentum effictum temere videatur, quàm pulchra Fraternæ caritatis imago, *Constantium Celebrinum* consideret ista petentem, quæ diu neglexit insignia litterarum. Maluit enim eruditissimus Juvenis, cui

divi-

divinitus contigit id, quod rerum humanarum est optimum, ut ejus quamquam aliunde notissimi notior esset virtus, quàm nomen inter gregarios Academiæ milites agere, quàm honoris prærogativam, ad quam plurima eum merita vocabant, germano natu majori præripere. Cujus exemplum, quamvis haud in magno negotio, quòd ipsa semper cū virtutibus cæteris pietas adolescat, humano generi conducibilius arbitror, quàm per Romulum, Philadelphum, Persea, Caracallium gesta, historicis monimentis nobilitata quidem, at cæsorum fratrum sanguine contaminata, & barbaricis fœdata sceleribus violatæ naturę. Nunquam ego lubentius de his præmiis constituisse vos arbitror, quam ut hęc docto, proboque Candidato decerneretis, majora quoque daturi, ni studiorum potius tempus, quàm illis querenda doctrina deficeret. Jubentibus ergo Patribus, & una gratulantibus, suscipe pileum, & libros; quę plurimis satis grandia virtutis pretia sunt, tibi maiorum velut arra, ac sponsio præmiorum. Quæ ne uno Senatus nostri consulto conferantur si leges vetant, quod vetant, non tollunt, at differunt. Nec gloriâ caruerit allata dilatio; quippe si maturæ virtutis in longum mercedem trahas, meritis morâ ipsâ crescentibus prolatata præmia vix paria reputantur.

FORMULA QUINTA DECIMA

Ejuſdem argumenti,

Pro Carolo Octavio Avenato Senatoris F.

PArum ſi dixero P.C. in *Caroli Antonii Avenati* adoleſcentis eximii commendanda ſollertia, non id puteris Candidato plurimæ ſcientiæ tribuendum. Nihil enim foret, quod meritò de hoc prædicare non poſſem. Ingenii, & prudentiæ ſplendor ſimul emicuit. Nec ei deſunt exempla domeſticæ ſapientiæ adhuc in communi hac luce ſpirantia, & futura fortaſſis apud poſteros in illuſtrium virorum memoria clariora. Id mihi propterea velim attribuatis, qui, dum juveni pileum doctrinæ inſigne concedo, togam eundem juſſu veſtro induere jubeo, libriſque divini, ac humani juris ejus in ſtudiis diligentiam memorari, ac juvari ſignifico, vobis in omnibus morem, Patres conſultiſſimi, gero. Exercitationibus feſſi continuis, brevem (an fallor?) orationem cupitis? Habetote breviſſimam. Hæc ætas extulit adoleſcentem æmulum paternæ integritatis, ac laudis, avidumque gloriæ ſæculi ſui. Quod reliqui proferam, nihil habeo; nam quod ad te Adoleſcens, & patrem clariſſimum attinet, hanc mihi veniam date, ſi malim hìc dotes veſtras ſubticere, quam loqui. Apud tales, ideſt acutos viros, & ſapientes, non minus in pretio virtus eſt, quod vel coram laudetur parce, vel voce ſilente, probetur.

FOR-

FORMULA SEXTA DECIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Josepho Philiberto Balbis Canonico Maurianensis Ecclesiæ.

PIleum, togam, & libros tibi de Jurisprudentia benemerenti, *Joseph Philiberte*, Senatus nostri consulto, sed ex Regia auctoritate concedo. Dixi: nihil vos moror, Patres, si ita videatur, discedite. Vos, quod vestrum, ego, quod meum erat, absolvi. Insignia Juveni non insipienti dedimus; satis illa ex seipsis illustria, si jure debita. Prævertit ista, decoratque virtus; denunciant illa virtutem. Ast nascentis doctrinæ sunt ista decora; quid, Prolyta, adultæ promittatur, intelligis: hæc ad majora specimina, si mihi credis, semper allicient, semper trahent; nobis aliquid ultra concedere fas non est. Ita tibi in posterum optima quæque agendi locus erit; nobis dandi majora. Sic itaque [te hodie hoc pollicente] vivemus, quasi tua, & nova merita præstolantes: tu nostra præmia sic præstolare, quasi ob hæc vivas.

FORMULA DECIMA SEPTIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Johanne Gulielmo Cassini.

PLerique P. C. tales præstitere se se, quales ad Jurisconsulti exemplum compositos requirimus Juvenes. Quem tamen inter tot Candidatos uno *Johanne Gulielmo Cassini* Candidato notæ virtutis dixerim in schola, & vobiscum magis assiduum, vel qui attentius,

ac ſollicitius ſe diſciplinis civilibus aſſeruerit? Ego quidem puto nullum fuiſſe Academiæ experimentum in hac ſapientiæ ſede perfectum, in quo non eum conſpexerimus modò, ſed & ſuam non ſimus attentionem, diligentiam, curam, vigilantiam admirati. Quid plura? Multi fortaſſis inveniuntur, quos Juriſprudentiæ, ut ſic dicam, intime tangat amor, nemo tamen illum ſignis, factiſque magis declaravit. Jure propterea, meritoque Juvenis bonis artibus addictiſſimus in eorum recipiatur ordinem, quos hactenus ſuſpexit, ac frequentavit. A ſtudijs honoris cauſſa miſſo togæ geſtandæ perpetua poteſtas fiat; ei nempe, qui nihil omiſit, quod pertineat ad ſtudioſum, quo diligentior nemo reperiatur. Pileo veletur caput optimis, ſaluberrimiſque præceptis imbutum. Dentur diſcendi cupidiſſimo libri, & præmium ſimul, & materia laboris. Cuncta demùm honorifica tribuantur, qui cuncta paſſus incommoda ſtudiorum eſt, & qui hęc accipit, ſed cumulatos doctrinæ fructus mox redditurus.

FORMULA DECIMA OCTAVA

Ejuſdem argumenti,

Pro Michaële Angelo Comite Mazzetto.

MAjores noſtri P. C. ætatem ita diviſam voluerunt, ut quum homines certam ejus partem attingerent, virilem togam ſumerent, auſpicatò tamen, ac rebus divinis factis, ut rerum bene, & fortiter gerenda-

rum

rum initium à Superis immortalibus repetere viderentur. Melioribus nos auspicijs togam induimus, quippe non ætati illam tribuimus, sed virtuti, & hanc non ex corporis habitu, & robore, sed ex mentis acumine, & viribus æstimamus. Hoc modo clarissimo Juveni togam hodie concedimus, quę non adultum eum esse ostendat, sed Virum. Pileum nos addimus neutiquam operiundo capiti, sed honorificis Academicæ dignitatis exuvijs exornando. Libros potissimum adhibemus; nam quod viro litterato, & Jurisconsulto insigne præclarius? Quodnam Juveni studioso ad discendum invitamentum præsentius, aut utilius instrumentum! Hisce *Michael Angele Comes Mazzette* potitus, quid habeas, scis, quidque sperare possis, habes: majora sperato, sed ita, ut, dum illa speras, ea studeas ut assequaris.

FORMULA UNDEVICESIMA

Ejusdem Argumenti,

Pro Dominico Antonio Morello,

In Jurisconsultorum Collegium cooptato.

QUum publico disputationis periculo in ea, quam de te privatim cœpimus, spe, hodie nos adeo confirmaris, ut Patrum sententiâ tibi honesta studiorum missio sit decreta, quo testimonium tibi perhibeatur virtutis egregiæ, hoc pileo te *Dominice* dono, quod suscepti pro re litteraria laboris præmium sit, & insigne gloriæ apud posteros

immortalis. Togæ quoque gestandæ tibi facio potestatem, quam moribus, institutisque nostris nulli Juris Candidato induere licet, quin caussas orandi, Præfecturas sine fraude petendi, illasque bono publico administrandi Jus habeat. At quod omnium caput est, & præcipuum, hæc tibi pervolutanda civilis scientiæ volumina, & explicanda permitto, ex quibus pro Reipublicæ salute, & regimine, pro privatorum utilitate, & commodo, æqua consilia, & decreta sumenda sunt; neque tamen verendum tibi, ne in vulgares, humanoque generi noxios incurras errores, ubi veterum illorum expresseris disciplinam, qui universum pene terrarum orbem ad optimas leges, & instituta ita composuerunt, ut accepta præceptis eorum æquitas, justitia, & humanitas ipsa referenda videatur. Tandem, quod Deus volens propitius vertat bene, te hortor, & moneo, ut civilis hæc ornamenta virtutis majoribus auctibus augere pergas, ut Academia summis honoribus prosequatur alumnum egregium, & civem te Respublica sentiat utilissimum.

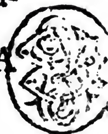
FORMULA VICESIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Ignatio Cavallerone, postea Verruce Juridico.

NIhil tam conjunctum prudentiæ civili quum sit, quàm Pontificij juris scientia, ut vix ille rectè dicatur Jurisconsultus, qui non utramque sequatur, bene tecum actum

actum puto *Ignati Cavallero* genere, ac doctrina spectabilis adolescens, si Patres post decretam civilis juris missionem te quoque sacrarum legum honore dignentur. Hoc itaque pileum, quod iterum suscipis, sit ejus, quam accepisti, dignitatis complementum; nam publici juris enucleandi potestatem illi addidisse æquum fuerit, qui studia studijs augeat, laboribus labores accumulet. Parum tibi fuit humanas nosse leges, nisi divinas quoque posses interpretari: hæc igitur cape volumina: munere fungitor, & sacri Juris, quod cætero præstantius est, sensa disquisiturus in Pontificum recipitor adyta. Demum hanc togam, quam suscepisti, sic gerito, ut nunquam obliviscaris divini, humanique Juris Prolytam creatum, quæ Divino, quæ humano comprehensa sunt jure, non modo scire debere, sed ab omni violati divini, humanique Juris macula abesse.

FORMULA VICESIMA PRIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Carolo Pelliono postea Leinici Iudice.

SErò tandem tibi conceduntur honestæ missionis insignia: at conceduntur tamen. Non equidem tam laboriosum fuerit ad hæc adspirasse, quam hæc consequutum semel, ac tandem esse, gloriosum. Eluxit doctrina, eluxit modestia, & labor eluxit, quibus omnibus ducibus, tibi hæc, & majora comparantur, quò tardius con-

conceſſa, eò illuſtriora. Pileum, & togam accipito nulli magis debitum, debitamque; Quidni & iſta dicam, quæ commemorantur ab omnibus? Superat tua virtus invidiam. Libros hos demum accipe, quos ſociorum tuorum nemo magis fortaſſe pervolutavit. Hæc equidem exantlatorum à te laborum præclariſſima ſigna: hæc (dum tibi jure optimo conceduntur) alijs, qui te imitari debent, acerrima incitamenta.

FORMULA VICESIMA SECUNDA
Ejuſdem argumenti,
Pro Joſepho Matthæo Comite Vialardi.

NEque doctrina, neque meritis deſtituetur *Joſeph Matthæus Comes Vialardi*, ſi hoc breviſſimo tempore laudibus, & Oratore deſtituatur. Ita namque cenſeo P. C. ut ſolem, ſic virtutem, ut aurum, ſic viri ſcientiam ſua luce, pretioque contentam eſſe oportere. Fecit operæ pretium, qui, nulla quoque mercede, benefactorum præmium in ſola conſcientia collocavit. At huic quamvis verbis noſtris nec adornata non deſunt inſignia, pileum, toga, volumina; exinde caput, humeros, manus clari moribus, & ſanguine Juvenis domi, & foris honeſtatura. Quod Oratoris munus erat, iſta præſtiterint. Nam ſi à vobis hæc ipſa decreta, hoc pro ſummo præconio fuerit, non immerenti vos detuliſſe. Ergo ſi Candidati dotes iſta ſub omnium aſpectum ponere queunt, ſi in Aca-

demia, si in foro peræque nitent, honorant, illustrant, quid amplius agam, vos ego morans nihil acturos? Intelligo P. C., & sinam, ut actâ quasi fabulâ, spectatores Juveni plaudant, & conventus, me tacente, discedat.

FORMULA TERTIA ET VICESIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Carolo Uberto Abbate Malpassuto à Montilio, postea Casalensis Ecclesiæ Canonico.

NOn mihi eam Superi dedere mentem P. C., ut homines, vel ob fortunæ beneficia, vel ob naturæ munera laudarem. Quę namque sunt viri partes, ubi nobilibus se se parentibus ortum, ubi copijs affluentem, beatumque se prædicet? Porro nihil facilius in hujus inauguratione Candidati, quam nobilitatis suæ decus, & cumulum honorum expromere. Ullumne ex ijs, qui præcesserunt eo nomine, crediderim præstantiorem? At hęc omnia, vel non sua, vel plerisque communia; illa, lectissime Juvenis, propria, & quasi privata, doctrina videlicet, & virtutum in adolescente prima, modestia. Hac summis æqualis: illâ nulli secundus: hæc fundamentum excelsæ nobilitatis, illa generosi pectoris ornamentum: hoc utriusque rarissimo fœdere magis gratum, ac spectabile nihil. Quum ergo hisce virtutibus æquales longe superaris, optimo Jure honestæ missionis decora tibi permissa, pileus nempe; quo præsertim ornatu Juvenem gloriari de-

decebat, qui præſtantis ingenij ſodalibus ijſdemque nobilibus famâ præivit. Quid in Urbe, & in otio claram natalibus juventutem agere deceat, hoc exemplo cognoſcat. Ex libris, quibus de more donaris, diſcent plerique nobilium, quæ tandem civilis ſit diſciplina, quam innumeri profitentes, aſſequuntur pauci, non copijs ex venali ſcientia inhiantes, ſed virtutis, & laudis, ſi cætera deſint, lucro contenti. Toga, qua nunc amiciris, te ea prudentem ætate circumdat, qua levia, & præter modum jucunda complecti cunctis impunè, multis loco dexteritatis, aut magnitudinis animi fuit. Et utinam voluptatum remiſſiora, & ſapientiæ ſtudia forent intentiora; non tam enim rara vera laus videretur, nec virtutum nomina vitijs imponere cogeremur, nec illas in veteribus, majoribuſque commemorare poſſe: vino, ſomno, ludo, libidini ſtuduiſſe, ea nunc ignavis, ſocordibuſque nobilitas eſſet.

FORMULA QUARTA ET VICESIMA

Ejuſdem argumenti,

Pro Franciſco Bernardino Bruno.

VIrtus P. C., quæ nunquam à labore ſejungitur, ita nutritur, & creſcit, ut præmiorum ſpe vires in dies acquirat, donec ſuo firmata robore, nec ſpe, nec timore mutetur. Nec ullum magis Juvenum virtuti proſpexiſſe Rege prudentiſſimo cenſeam, qui longo intervallo reſtitutis varijs honorum generibus

neribus, operâ vestrâ sive recens illam natam, sive paullo grandiorem, sive florentem, & optimos producentem fructus apto veluti pabulo sustentat, & alit. Quarum rerum ergo non solum providentissimo Principi, quod opus absolvere properet, sed & vobis gratiam studiosa Juventus habere debet, cujus laudi, & commodo, cujus famæ, & gloriæ, diligentiâ, sudore, doctrinâ consulitis. At si quis grati animi signa erga vos ostendisse videatur, is profecto putetur *Franciscus Bernardinus Brunus* nec immodestus Juvenis, nec imperitus. Hunc equidem suorum meritorum immemorem solâ gratissimi beneficij vestri recordatione devinctum, obligatumq; dimittitis, quippequum, & quod est, & quod futurum se fore sperat, totum vobis debere prolixe, cumulatèque fateatur. Itaque quod vos pileum, & quam togam ipsum à me sumere voluistis velut accepti muneris signum induit, & eximiæ in se beneficentiæ monimentum. Sic autem voluminibus istis utetur, ut eundem hæc à peritissimis Patribus accepisse, nunquam pudeat: vosque nunquam pigeat concessisse.

FORMULA VICESIMA QUINTA
Ejusdem argumenti,
Pro Carolo Botto.

QUod semper optasti tempus advenit, diligentissime *Botte*, quo & doctrinam tu ostenderes tuam, & nos Candidato multę sol-

ſollertiæ debita præmia jugi, conſtantique labore parta retribuamus. Ut nos ingenii tui vim, aciemque cognovimus, ſic animi noſtri judicia, quæ de te ſint, hæc dona præſeferunt. Pileum namque, quod geres, liberalium diſciplinarum ſtudioſum te adeo in illis profeciſſe ſignificabit, ut ex litterario certamine coronatus evaſeris. At hæc corona pretioſiorē expectat, quæ dumtaxat conceditur illis, qui non inchoaſſe contenti ſunt, ſed perfeciſſe quod cœperint. Toga virum te eſſe demonſtrat, quam te geſtare, non raro conveniet; nihil igitur quod grave non ſit, cave viro excidat tibi. Nullo tamen præſtantiori ſigno declarari doctrina potuit, quam libris iſtis, qui te illam nactum eſſe deſignant, ac deinceps adaucturum promittunt. Vale propterea Juvenis familiæ decus tuæ, & ita cœpta perfice, quemadmodum ominamur: teque incolumem ſerva Reipublicæ, literiſque.

FORMULA VICESIMA SEXTA

Ejuſdem argumenti,

Pro Franciſco Flaminio Sanmartino Comite ab Alladio.

NObiliſſimo, ſtudioſiſſimo, & Academiæ ſpectabili quondam, lectiſſimoque Rectori librorum, togæ, pilei munera deferuntur. Non fuerunt adoleſcenti volumina, non magiſtratuum hæc indumenta Juveni inuſitata: nec ſi pileum diademati ſimile fecerim, incognitum verè fuiſſe dixeris tam electo generi

ri diadema. Quæ damus igitur non nova, sed debita. Debuit genio sanguinis indulsisse: debuit quoque suo. Nihil vulgare splendidissimus ille poscebat, at præclara, præcipua; magnis hic suâpte naturâ studebat; præstantius quod exhiberet, in hoc litteratorum otio, in hac florentissima pace quid habuit? Percurrit honores congruentes ætati: non labori, non studio pepercit media [quod magis mirentur omnes] in aula. Ad id persequendum suo incitatus ingenio fuit, quod nisi moliretur, poterat Principis perspectâ voluntate perficere. Mirandum, & hoc posteris, novum nobis exemplum: ministrari proxime Principi posse, cuius domesticus, & nobilis famulatus incendat ad studia, & cui dum obtemperes, queas servire Regi, servire litteris. Non multum de suo commodo oportet esse sollicitum, qui sic imperat: nisi suum ad commodum revocet, quæ sit utilitas suorum, ac publica. Quis unquam ante vidit ex aula nobiles Juvenes secedere in Academiam? Quis unquam ex Regio splendore, lautitiis, munditiisque nasci viderat Musarum amorem? Quam bona nobilis esse debet Juvenis indoles, quem hæc non inescant; bonique Principis quantum valere debet nutus: quantum auctoritas, si mores Juvenum sic format, & expolit? Felices, quibus illa contigit: at utique feliciores, quibus sic imperatur, ut jussa & menti, & moribus, & societati proficiant.

FOR-

FORMULA VICESIMA SEPTIMA
Ejusdem argumenti,
Pro Paullo Nigro.

SI unquam Academia nostra summorum ingeniorum copia redundavit, nunc profecto maxime laureatorum Juvenum studio lætatur, affluit multitudine, gloriâ triumphat. Sic enim vidimus otii fuisse sterile tempus, sic doctrinis abundans, ut quod tempus decernendis honoribus destinatum est [nec profecto est illud exiguum] integrum, si hodiernum diem excipias, summis dignitatibus afficiendi Prolytæ sumserit. Gaudeo tamen inter tot eruditos Athletas laureâ quasi Pythicâ coronatos, hoc pileum cum libris, & toga doctissimo juveni decretum fuisse, ut ne studiorum labore perfunctis semper delatâ coronâ, hæc abesset ab iis, qui in palæstra decertant una & merces, & stimulus. En igitur tibi hæc *Paulle Niger* ipsa detulimus: Candidato, ut nobis videris, rem cum sæculi vitiis, ambitione, voluptate, desidia gerenti. Hanc egregiè Spartam ornato: eam studendo palmam assequere; tunc mihi potior eris, quam in Græcia quondam sacris è certaminibus rediens Olympionices, ac Romæ triumphans. In ludo, ac bello superasse cæteros, quam domi semetipsum vicisse minus egregium est. Gloriosa sane victoria! Qui namque pugnantes vicerint alios, plures: paucissimi sunt, qui se vicerunt, & vincant; pulcherrimum verò,

quod

quod maxime rarum.

FORMULA VICESIMA OCTAVA
Ejusdem argumenti,

Pro Johanne Baptista Comite Osasco Cacherano.

CLaris, magnisque parentibus ortum Juvenem ea maximè decent, quæ vetustam familiæ claritudinem non obscurasse, sed magis auxisse videantur. Vana nominis species, & larva quædam inanis, ac fallax nobilitas est sine virtute. Quis enim ferat hominem gestis majorum elatum, quæ vel ignavia, vel turpitudine dehonestet sua? At splendida lucent illa, nisi tenebras vitiorum offundens ipsis defueris, quod te fecisse, clarissime Juvenis, videmus, atque lætamur. Ea propter Academico ornatu insignis habeberis, ut nobilis juventus agnoscat, non tam decorari te nativa sanguinis claritate, quam illam propria tua luce fulgere. Ex libris istis, unde civilem, & sacram hausisti prudentiam, maius tibi decus accedit, quòd cœptus sis haberi magnis rebus idoneus; id quoque toga, pileoque portenditur, quæ nostris institutis, neque vana sunt signa virtutis, neque mendacia. Sic tua tibi servatur claritas, sic generi; labore, & virtute parta, sine labore, ac virtute deficiunt. Familiæ namque lumen, vera nobilitas, difficilius licet incipiat, quam cœpta custodiatur: subducto virtutum pabulo, nec unquam cœperit, nec unquam, præterquam in vulgi opinione, constiterit.

FORMULA UNDETRICESIMA
Ejusdem argumenti,
Pro Friderico Abbate Patritio a Scagnello.

QUam Patres, togam, quem pileum, quæ juris nostri volumina peramplo decreto, detulerunt, hæc tu *Abbas Patriti* apud studiosos omnes, ac in propatulo recipis. Modicus ne honos hic tibi putatur? Non te quid demus, reputare convenit, at quibus hæc destinata. Studiosis, probisque dantur: studiosum, probumque decreto publico declarari, si cui paruum contemtumque videatur, hoc ipso sese contemnendum, & despicandum jam propinavit. Quid? Alia fluxa, & caduca bona magni quis ducat præ fama, præ gloria? Nulla auri vis, nulla humana beatitas huic uni sit comparanda. Sed quæ, Superi, tandem est ista gloria? Quæ nempe fluit ex doctrina, atque virtute. Nunc abi, & aliud quære præstantius, aliud cogita melius. Nisi enim animo bono, & excelso virtus sufficiat doctrinæ conjuncta; &, quod illarum fructus est, clarum nomen, quid sat esse possit, & tu nunquam repereris, & ego frustra requiram.

FORMULA TRICESIMA
Ejusdem argumenti.
Pro Carolo Antonio Comite Bottilia.

MAgnum equidem P.C. & nobili dignum Juvene præmium illud est, quo virtus, & doctrina dignoscitur, & denotatur. Quid enim

enim aliud magis exposcunt generosæ Juventutis animi, quam scientiæ, quam gravitatis opinionem? Quare non parvi academica decora sunt pendenda, quibus, quod bonum ex omnibus est perfectissimum, sapientia commendatur. His ergo, quum tu *Carole Antoni Comes Bottilia*, condecoreris, quid quæso est, quod ea, quam agis, ætate cupere magis, honestiusque possis? En togam habes, & pileum, quo legum matura peritia designatur, illa nempe tua præcox, & pluribus nota periculis. Libros accipis sacri, profanique Juris, in quibus cuncta penitus vivendi præcepta, & Justitiæ dogmata quum expresseris, hauseris, ingentem gloriæ segetem sis inventurus.

FORMULA TRICESIMA PRIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Paullo Apollinari Fantagutio.

QUod clarissimorum virorum testimonio, Collegiique sententia ita te, *Paulle Fantaguti*, bene de nostra meritum Academia fuisse, atque Jurisprudentiæ operā navasse liquet, ut dignus videare, qui honestam studiorum obtineas missionem, hoc pileum olim libertatis, nunc sapientiæ signum accipito, quo tamquam ovali, vel sacra minore quadam corona caput tuum exorno. Hanc quoque togam capito Advocatorum, & Magistratuum

insigne præclarum, ut potestatem tibi factam intelligas causas orandi, simulque cognoscas in municipalibus honoribus petendis tui posse rationem haberi. At quum hæc munera obire debebis, illud attendito, nihil scilicet à Jure alienum, aut profitendum, aut statuendum tibi; quam ob causam hos libros Romanæ sapientiæ fontes recludito, ex quibus optima queque derivanda doctrinæ sunt, qua vel in Jure dicundo, vel in causis agendis utaris. Ad extremum huius Academię nomine tibi denuncio, ut maiora semper scientiæ pericula facias, quo tandem ad eorum te numerum adscribamus, qui summis ab illa acceptis honoribus, æternum nomen, & gloriam adjunxerunt.

FORMULA TRICESIMA SECUNDA

Ejusdem argumenti,

Pro Comite Gaspare Angelo Radicate.

NEmo fortasse P. C. aut studiosius, aut submissius à vobis hæc petiit, quam *Gaspar Angelus Comes Radicate* nobilis candidatus, cui me hercule nihil defuit, quo doctus juris Candidatus, quo optimus Juvenis pollere deberet. Nemini propterea justius ad hæc aditus patuit, quam huic uni, qui ut magis hęc promeruisse videatur, nihil se promeritum esse fatetur. Superata doctrina a modestia sit, an modestia scientiâ vincatur, satis ambigere queas, dummodò reatis utramque prudentissimo Juveni summam

esse.

esse. Hęc tamen præmia doctrinæ ex consuetudine dantur, cui sociam adfuisse moderationem magis laudabile fuit. Et pileo igitur, & toga induto in publicum prodeundi tibi facultas esto, ut quæ bene, & ordine postulasti, munera geras. Hæc autem verecundè, dum flagitas, decorem meritis adjungis; nam doctrinæ modestia sic est ornamento, ut ori honesto, & liberali ingenuus quidam, & virgineus pudor. Unde quoque tibi hæc omnia evenere, illuc te revoco: libros consulere jubeo, sapientiæ civilis origines: inde prima hausisti elementa, hinc perfectam legum scientiam habiturus. Meruit approbationem industria, meruit & pudor amorem; felix principium auspicatissimæ potestatis! Cuncta assequutus est Juvenis, quem, probi, & prudentes, & magni ducant, & ament.

FORMULA TRICESIMA TERTIA
Ejusdem argumenti,
Pro Stephano Julio Badino.

EXtremum prælij sperata victoria: victoriæ palma supremum est. Quid interesset tantum in Jurisprudentia profecisse, nisi virtutis, *Stephane*, fructum aliquem expectasses? Neque incassum es præstolatus; en tibi pileum pro navata litteris opera impono: libros do: te quoque induo toga; hæc dimicationis tuæ expectata fuere stipendia, quibus potitus honores amplissimos opperiris. Nul-

la meta cupiditatibus, dignitatibus autem præſcripta meta, ultra progredi nemo poteſt. Has tamen ſic exoptato quaſi nulla ipſis eſſet præſcripta meta. Nihil non aſſequeris, ubi ſic omnia concupiſces: nihilque non bonum optabis, ubi contrarium acturus, dedecoris maculam exhorreſces. Quamvis in prærupto loco virtutis, & artium ingenuarum templum ſitum eſſet, ad illud adires, imò advolares, deſiderio, & metu comitibus. Hi ſegnibus quoque dant alas; ex ignominiæ namque timore, ex gloriæ cupiditate quid naſcitur? Mentior, niſi virtus, & doctrina naſcatur.

FORMULA TRICESIMA QUARTA

Ejuſdem argumenti,

Pro Joſepho Petro Franciſco Buzano.

NOn equidem præmia, ſi juſti ſemper fuimus, benemerentibus deeſſe debuerunt: Id perſpectum vos habuiſtis, quum hæc P. C. Juveni præſtantiſſimo decreveritis. Pileum namque, quod nunc impono, *Joſepho Petro Franciſco Buzano* vos conceſſiſtis. A capite exordior. Caput omnium honeſtarum cogitationum promtuarium fuit. Toga corpus ejuſdem innecto, nobili videlicet omnium civilium poteſtatum integumento: hoc ejus alterum erit inſigne, qui ſudavit, & alſit doctrinæ potiundæ cauſsâ. Demum libri manibus dantur Pontificiæ, Romanæque Juſtitiæ, perfectæ nempe doctrinæ cauſſæ imper-

fectę

fectæ præsidia. Hæc, Adolescens, ne contemne præsidia: hisce utitor scientiæ caussis. Non insperata gloria sequetur, quem frequentem hæc volumina spectatorem habebunt. In hoc labora, desuda: inque hæc lustranda totus incumbe. Hoc solo pretio numeris omnibus absoluta doctrina comparatur. Vile sane pretium, quo nullo comparanda thesauro virtus, & sapientia comparatur!

FORMULA TRICESIMA QUINTA

Ejusdem argumenti,

Pro Ignatio Pelliono.

QUæ moribus, institutisque majorum studiosis Jurisprudentiæ præmia tribuuntur, illa, *Ignati,* sic tibi debita sunt, ut quæ sunt maximè; neminem enim fugit quanta tuæ sit doctrinæ, & eruditionis copia, qualis dicendi candor, & integritas, quanta Pontificij, & Civilis Juris priscarumque rerum, quum sacrarum, tum civilium ubertas, & peritia. Jure itaque pileum cape, quo, dum honestaris, intelligis talem esse doctrinam, qua polles, ut in hoc pulvere pro virili depugnans coronam merueris, atque præconia. Quam dispar corporis, animique victoria! Vires ostentabant in arena Romani cum immanibus belluis digladiantes, integrâ famâ, si id non compulsi facerent: at *honoratos* maculabat infamia; (*a*) decertant in hoc sapientiæ ludo vim mentis Juvenes exerturi,

[*a*) *Vid. l.* 1. §. 6. *ff. de postuland. & S. Cyprian. epist.* 56. *p.* 93. *edit. Benedic.*

sed

ſed nullo habentur in pretio, ni coronentur. Togatum deinceps prodire te poſſe noſcito: & in eorum adſcriptum ordinem, qui primordia Juventutis ſic tranſegerunt, ut ſe ſe Juſtitiæ omnium virtutum principi, à Deo prognatæ parente, numinis adminiſtræ, ordinis matri, regiminiſque præſidi dedicarint. Sacrorum, civiliumque librorum retruſa quæque enodandi, Juris ex lege reddendi tibi facio poteſtatem, quam ſane rem ita Superi probent pijs faventes precibus, & fauſta quęque propitiantes, ut tibi laudi ſit, & Academiæ noſtræ, & municipibus, quos juriſdictione regere poteris, ſemper felix, & fortunata.

FORMULA TRICESIMA SEXTA

Ejuſdem argumenti,

Pro Honorato Camerano.

PLerumque illa homini laudi dari cognovimus, quæ ipſi forte fortunâ conceſſa deeſſent alijs, ingenio, & virtute præſtantioribus; quod quum nonnulli faciunt Oratores, neſciunt non ſe ſe præconijs eos cumulare, de quibus iſta dicuntur, ſed quantumvis nobiles, ac locupletes celebrare viros ob res non prudenter, non fortiter, non in toga, non armis, non privatim munificè, non juſtè publicè geſtas: quæ quum ſint maximæ in illis, quos elatè iſti deſpiciant, in ipſis ne mediocria quidem reperiuntur. Miſera laus illa, quam non ſibi mortales pariunt, ſed ex majorum ſepulcris, vel arca theſauri ſanctiore

re quæritant; hi namque in sapientium virorum Republica egregiorum facinorum inopiâ dum premuntur, velut ostiatim emendicare videntur inanem sanè gloriolam. Quam contemnere fortis, ac sapientis arbitror, eisque bene semper egisse, minimum de se loquutos esse, duraturam famam conciliasse non dubito, quum ex hominibus nullum clara parentum nomina, vel magnæ fortunæ bonum virum, prudentemque fecerint. Ne igitur hodie à nobilitate, divitijs, *Honorate Camerane* vir egregie, laudem expectato, sed quòd potius in tanta temporum corruptela non desidiæ vacare, non vitijs, sed moderationi, doctrìnæ, severitati, procul à domesticis commodis, à parentibus, à conjuge, à liberis, studere conatus sis, Superisque volentibus, quod molitus es, quoque perfeceris. Interea togam, pileum, & libros, notas quasdam sapientiæ illustres & inclytas capito; unde nonnullos æquo cum cæteris jure vivere doceas, illos, inquam, quos viva tuæ vitæ sapienter, innocenterque traductæ exempla non moveant. Qui tandem si gloriam quærant à mortuis, non fumosum, atque pulvereum à cineribus majorum sibi nomen trahendum putent, sed à gestis illorum, quæ vel bello imitentur, vel pacis artibus vetustæ sapientiæ perfectissimum hauriant, in his libris præsertim expressum, quod illis veram, perennemque famam conciliabit

liabit cum terrarum orbe dumtaxat apud mortales interituram.

FORMULA TRICESIMA SEPTIMA

Ejuſdem argumenti,

Pro Joſepho Vaſſallo de Vicendet.

LIbenter id oneris mihi imponi permitto P. C. ut Candidatis in concionem prodituris, ac publicè verba facturis præſto ſim, quaſi vadem apud vos doctrinæ cunctorum, & veſtræ viciſſim erga Juvenes ingenioſos humanitatis, æquitatiſque ſponſorem acturus. Quum enim diligentiſſimos vobis, ac peritiſſimos ſiſtere cuperem, ne mearum fallerem promiſſionum fidem, aut veſtram expectationem eluderem, vix unquam non adſtitere Superi votis; minime namque me præterit, quantum verſati fuerint in melioribus diſciplinis, quos, me ſuaſore, bonis avibus ab honores eveximus. Quorum in ordinem optimo planè conſilio *Joſephum* hodie referimus, cui ſuffragijs veſtris, ſuâque ſibi jam virtute quæſita, hæc ornamenta concedimus. Tibi propterea togam adoleſcens habeto, eâque indutum, & pileo, ut è numero ſtudioſorum te veſtis, & infulæ ſegregant, ita virtus, atque doctrina inter ſocios te tuos præſtantem, nobilemque faciant. Aſt ne deſit labori ſeges, & occaſio virtuti; voluminibus iſtis utitor, in quæ tota veterum ſapientum prudentia redundavit. Hæc ſunt, quæ Juvenilibus annis promeritus es: hęc iti-

itidem sunt, ex quibus lauream illam, ad quam omnes bonorum, ac tui diriguntur affectus, & possis, & simul debeas expectare.

FORMULA TRICESIMA OCTAVA
Ejusdem argumenti,
Pro Petro Josepho Serotto.

SPectator tunè tantum *Petre Joseph?* alienarum laudum tantum auditor? Quid profuerit, privatim demonstrata virtus, nisi palam laudibus afficiatur,&præmijs?Hæc præsto sunt,ac talia,quę adhuc militi animũ addant, nondum laurum adepto. Insigne tibi erit emeritæ toga militiæ, cujus munera in præfecturis geres, & commoda senties, Prolytis, ideſt honoris caussâ missis à Principe destinata. Eat bellator ad saga: tu illam gere, cui cedunt arma, & ad quam frustra miles adspirat, quę pacis est signum, & otij litterariæ libertatis ornatus, cui pileum additum coronidem addit. At quorsum libri juris, nisi ut laborem doctrinæ conjungas? non iners otium, non obscura quies, ac segnis tibi promittitur: at clara, at negotiosa, at Republicâ digna. Interim ire licet, commeatum do, missionis addo honorarios codicillos; licet quoque volenti in schola versari, & quasi veterano stipendia facere. Modicisne contentus eris, an majoribus inhiabis? Agnosco quid capax polliceatur ingenium: conijcio quid meditere? Quę pulchra, difficilia; nulla

nulla celsa virtus magno sine sudore, nulla summa præmia sine virtute; at laborum sunt hęc volumina incentivum simul, & pretium; minorum curarum præmia, & irritamenta majorum. Quid ambigis? ne studijs primo quoque tempore deesse velis edico; ne laurea tibi sollerti, doctoque desit. Quorum alterum in hac rerum conditione desidiosi; alterum, quod à tua indole alienum puto, Juvenis esset inglorij.

FORMULA UNDEQUADRAGESIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Johanne Dominico Mainardo.

SI toga, quę deinceps tuis pendebit ex humeris, si libri, qui subijcientur jugiter oculis, tegumentum denique, quod caput ornabit, illi hodie accedit honori, quem aurea crux exhibet dependens à latere, quid aliud ad dignitatem attinens magis optaveris? At cunctis tibi potito ne id desit, oportet, quo Prolytarum illa ornamenta ne alteri quidem cedant. Istam tamquam inclytum, & excelsum insigne sibi fortes, ac nobiles: illa clari, & docti viri sibi sumpsere. Utra alteris præstent, ambigitur. An tu postponas forti prudentem, militi doctum gladio calamum, robori scientiam? Utrique servis? Cave ne jurisprudentiæ deficias, si curas ne muneri desis. Magnum quidem pectoris hoc ornamentum, magnum & capitis. Si munus, quod suscepisti, ideo perficere coneris,

quod

quod honori hoc tibi sit, doctrinam ne neglexeris, id enim est gloriæ. Imò & huic potius te servire fas est, quia fructus ex scientia diuturnior; et si licet quoquo modo dissserere, quòd ista tegitur, foveturque capite, robur manu exercetur, & clauditur pectore; magnum sane portentum est, subijci pectori caput.

FORMULA QUADRAGESIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Vito Modesto Gerbaldo.

VIX recte coniecerim, an majori desiderio, *Vite Modeste Gerbalde*, hanc togam libros, & pileum, quæ tu recipis, exoptaris, an potiori jure missionis honos tibi verè modesto Juveni deberetur. Doctrinam tuam hodie ex hoc loco pœne loquentem audiebamus: & desiderium nunc quoque videmus, quasi prospectans ex oculis: satis utrique pro merito fecimus. Sic autem doctrina desiderium semper exacuat, ac majorum rerum desiderium doctrinæ ministret, ut gliscat utrumque, donec perfectam sapientiam consequaris. Sic enim futurum est, ut summa, quæ flagitas, assequare. Nequicquam sine labore, præmiorum cupiditas animum tenet.

FORMULA QUADRAGESIMA PRIMA

Ejusdem argumenti,

Pro Vespasiano Deblandrate.

QUid tibi, Adolescens, cum hac toga viрili

rili, cum præmijs hiſce Academicis? Quid cum hoc pileo virorum integumento, cum libris ſeniorum ingeniorum oraculis? Imo quid mihi cum hac, qua utor, oratione? Tu adoleſcentulus, at ingenioſus: vix pubes, at doctus: vix Candidatus, & tamen omnium ſuffragiis, & laudibus exornatus. Prævertit ætatem matura prudentia, judicij maturitas adoleſcentiam, Nervæ Filij Juventuti ſimillimam. Togâ per me utaris licet, ut ea velut ex ephebis excedens, publicè poſſis in hoc loqui conſeſsu virorum, & munera capere Prolytis obeunda. Pileo, ac libris potitor illis, vix concedendis ætati muneribus, at debitis maturæ doctrinæ. Miraculum, tantulo in corpore tantam potuiſſe reperiri virtutem!

FORMULA QUADRAGES. SECUNDA

Ejuſdem argumenti,

Pro Joſepho Franciſco Marchione Morotio de Bianzeto.

SI, quæ hic propoſita ſunt, honeſtæ miſſionis inſignia, ulli jure data ſunt, nunc profecto, *Joſeph Franciſce Moroti* inclyte Marchio, tibi merito decreta fuere. Ecquis enim te dotibus omnibus clarior? Nihil erat, ſi antiquiſſima nobilitate, lectiſſimiſque moribus, ſi mentis magnitudine, ſi prudentia in Juvenilibus annis virili florebas: niſi eloquentiæ, phyſiologiæ, & ſacræ hiſtoriæ diſciplinâ præſtares. Omnia dixi, quum hæc di-

dixerim; imò parum. Multa hæc sunt: sed hæc multa non uni sufficiunt. Addam ergo, nisi & rerum humanarum, divinarumque notitiâ habereris insignis. Sic igitur eloquens, ut dignus sis, qui ab eloquentissimis lauderis; doctus, ut à doctis magni tua æstimetur virtus; prudens ita, ut dignus videaris, qui, vel Augusti, vel Alexandri tempore nascereris. Fallor; imò, ut hoc tempore nascereris; an ne gloriosius quidem est eo sæculo nasci, quo doctrinam imiteris plurium ubique florentem: an verò nascentibus doctrinis adjumento esse, præsidioque? Multa loquens complura reticeo; sed hęc aliquando. Nunc accipe pileum illustrium tuorum gestorum præmium non sane maximum; quis enim nescit tibi potiora deberi? Togam induito Prętextæ prænunciam. Utramvis opta vel Magistratibus, vel Sacerdotibus debitam. Minus sperare mihi religio. Libros sumito, te dignum munus, sive caussam respicis, sive auctores. Hęc sudata sunt studia nobilissimorum Romani Imperij ingeniorum; tui ergo similium. In illis tu doctrinam non disce, sed perfice. Hęc terrarum Orbem ad humanitatem redegit, sapientia; digna igitur, quibus continetur, ut hodie tibi tanquam præmium repręsententur. Sic æternæ tuorum studiorum famæ consulimus, sic Juveni nobilissimo, bonorum amico, doctrinarum cupido, omnibus demum orna-

mentis

mentis prædito, ob strenuam in confutandis adversariis collatam operam, Academia vicem reddit.

FORMULA QUADRAGESIMA TERTIA

Ejusdem argumenti.

Pro Ludovico Hieronymo Malabayla Canalium Comite.

MIhi ne laborandum, ut de *Ludovico Hieronymo Canalium* inclyto *Comite* digna loquar? Id suffecerit unum, si cum Juvenale dixerim; hic est .... *pulcher, & acer*

Felix & sapiens, & nobilis, & generosus.

Brevius? Hic laudati Prolytæ, quem hodie coram adduximus, & amicus, & similis. Dies est igitur Academiæ læta veluti duplici triumpho. Prisca nobilitas præ doctrina minus pœne dixerim clara splendescit. Excelsa nempe doctrina, purisque ex Philosophiæ fontibus repetita, verbis ornata, eruditione condita, denique nobilis. Plebeia est illa scientia, quæ alio incedit ornatu. Apage tetricam, sordidamque disciplinam; apage rigidam, & vere cynicam sapientiam; hîc virtus, sed lauta, sed festiva, sed ridentibus comitata veneribus, qualis Cæsarem decuit, vel Ciceronem. Vos hoc melius cognovistis, quos in Academiam deblaterantes salibus iste perfricuit. Indoluistis: at irasci non dabatur, vera nāque ridendo, dicebat. Ob eam tamen, quam in te laudat rerum humanarum, divinarumque notitiam, pileo insignitū te vult Academia, neq; hoc so-

lum

lum contentus esto; maiora namque jam parat. Toga, qua indutus inde discedes, amplissimis honoribus maturum te esse prænunciat. Libri civilis, & sacri juris te Jurisprudentiæ Romanæ verè Candidatum, verè Prolytam esse declarant, ideſt, mente, & virtute Romanum, Catonum, Sulpitiorum imitatorem, consilio prudentium, nobiliumque sanguine. Similes illis habitura est Academia, si tu idem semper eris, & alii genere clari similes tibi. Tunc omnia florebunt, ubi nobiles docti fuerint; quantum enim nobilitati de studiis accedet, tantum Academiæ accrescet & ornamenti. Debellatum cum omnibus hostibus est, si plures tibi pares nostri fiant. Quod speramus, si in id incumbas. Enitere, & omnia benè evenient, feliciterque. Eam namque obstrinxeris Academiam, quæ de optimè factis tunc silebit, quum æterna sui monimenta, quum scripta, vocesque eruditæ, quum servatrices immortalium facinorum litteræ conticescent.

FORMULA QUADRAGESIM. QUARTA

Ejusdem argumenti,

Pro Dominico Maria a Turri.

QUæ Collegii mandato tibi tribuimus honestæ missionis signa, & tuum studium, atque sollertiam, & tuum debitum jugiter in animum revocabunt. Quomodo namque labor mercede donetur, hoc pileum, hæc toga humeris suspensa tuis ubique præ-

seferent: quid Reipublicæ debeas, libri indicabunt justi, & æqui clarissima monimenta. Idcirco fruere quæ accepisti, eorum non oblitus, quę tu debeas. Fac quod debes, & dabimus; fac doctrinæ tuæ majora pericula, maiora dabimus præmia. Gloria virtute, fama doctrinæ specimine conciliatur. Si vis, tibi quod deest consequi, facile fuerit; facilis volenti labor, & studium. Vis famæ, vis gloriæ servire? labora, & stude; vis honoribus, vis dignitatibus? stude, & labora.

FORMULA QUADRAGESIMA QUINTA
Ejusdem argumenti.
Pro Josepho Secundo Carretta.

FOrtunatius nihil, feliciusque anni nascentis initio tibi, *Joseph Secunde Carretta*, contingere potuit, quam Academicarum auctus dignitatum. Si extremum initio respondet, nihil est, quod timeas: omnia fausta sunt eventura. Nihil tamen deerit, ubi prudentia semper adfuerit comitata doctrinâ. Et prudentiæ, & doctrinæ insigne deferimus; pileum videlicet honori dicatum, & litteris. Toga Romanorum est; ei qui Romanæ sapientiæ sese totum addixit, quid magis conveniat, quam Romanorum insigne? libri monumenta doctrinæ, iidem effecta doctrinæ, antea laboris caussæ, nunc laborum solatia, & notæ virtutis. Hîc ne tuæ laudes finem accipiant: quamquam ego non ultra progredior. Sic cres-

crescant tuæ dignitates, ut huic anno innumeri succedent, tibi patrique Jurisconsultissimo viro felices extituri, si multos ab ipso initio nova aliqua dignitate distinguas. Nec enim magis auspicato incipere poteris, plurimos annos, quos tibi, tuisque, toto suffragante Collegio, felices auguror, precorque.

FORMULA QUADRAGESIMA SEXTA

Ejusdem argumenti,

Pro Petro Francisco Passera.

CIvili, sacræque Justitiæ Mystam initiamus, Patres, animo, & linguâ favete. Sacramento te huic addictum, primum id servare conveniet, quo sancta colantur Jura, colantur leges. Quod ut præstes, tu probè caveto, ne quid ob aliquem consulas, statuas, quod tibi, si ius reddatur, arbitreris iniquum arbitreris injuriũ. Tum quid publica salus requirat, decernas, edicas: non quid privatorum ac tua. Hæc summa, hæc infima rectissimè lex una disponit. Huc omnia his comprehensa codicibus, sive Pontificum, sive Principum, sive Romanarum legum Interpretum, referuntur inventa. Aurea quidem inventa, & primum ab ipso deducta sacrario, Imperatorum, ac prudentum auctoritate lata, Pontificum sapientiâ castigata, præsentis Numinis in terram è Cœlo delapsi, partim permissa, partim (quæ redemptorum sors fuit beata mortalium] vocibus imperata. Tu illarum Custos, tu illarum interpres, hos libros apud te ceu depositos habe: tibi datos,

ut enodentur , interpretare : præſcripta tu ſerva, nec non præſcribe reliquis, uti ſerventur. Velatum caput non filo, quod Flamines profano ritu geſtabant, ſed pileo te habere maximè decet, ornatui quod poſſit eſſe, ſed ſpecioſo, ſed conſecrato Muſis, & Themidi. Puram togam humeris,brachiiſque ſuſpendis : puræ veſtes puro conveniunt, non vivo flumine puro, ſed mente, ſed manibus. Non in cædem iniquam, non in turpem rapinam extendantur manus ſemper impollutæ, ſemper innocuæ, puriorifque conſcientiæ miniſtræ ſimul, & indices. J, per nos licet, Prolyta, ſed memor, & cautus parce verbis inanibus, nec enim præſtabit accepta vulgaſſe, niſi vel conſulendo juveris, vel judicando profeceris.

FORMULA QUADRAGESIM. SEPTIMA

Ejuſdem argumenti,

Pro Joſepho Franciſco Comite Capra ab Azano Archigymnaſij Rectore.

SI te, clariſſime Rector, hodie debeam inſignibus honeſtare miſſionis honeſtæ, vel nova quærenda ſunt, & hactenus inuſitata, vel nihil agendum. Quid enim tribuerim adoleſcenti, quem omnibus illis in hac ipſa concione amictum intuear ? Togatone toga pro præmio concedenda, pileumne pileato ? tibi nempe pileum, togamque dederim, quam Auguſti Regis, qui te ad hoc munus allegit, pene dixerim manu ſuſceperis ! At pileum,

to-

togamque suscipies, quam induisti. Non hæc tibi quondam data, sed dignitati: & si tibi ob hanc dignitatem; nunc vero tibi, nunc propter te hæc ipsa decernimus. Laudabile quidem fuerit lectissimæ Juventutis sic tibi conciliasse studia, ut te Rectorem legerint inter plurimos: grande fuerit Principis voce fuisse renunciatum; majus semper erit Academiæ promeritum hæc esse suffragia. Quod namq; Magistratum te Princeps creavit, multitudinis id votis indulsit, quibus nihil incertius; quod Academia te Prolytam designandum censuit, id paucorum sententiâ fecit, qua nihil prudentius, graviusque. Est itaque magis illud fortunæ, quæ si providè agere voluit, neminem præter te legere debuit: sunt ista præmia virtutis; illud annali spatio duraturum munus: ista perpetua; illud Academiæ parietibus, vel urbis tantummodo continentibus ædificiis terminatum: hæc dumtaxat illis deponenda locis, ac regionibus, ex quibus litteræ, leges, humanitas excesserint, eruperint, effugerint exulatum. Quod igitur anni spatio pileum gerere, togamque debebas induere, perpetuum gere: semper induito; diuturniora quam cætera, debent esse, quæ doctrina quæsivit. Addimus & istis præfecturas petendi, certisque in locis de jure respondendi facultatem, quam hæc signant aperta civilis juris, sacrique volumina. Hæc munera sunt viris, doctisque dignissima, in

his non suffragia Juventutis Princeps inspe-ctat, sed uniuscujusque studium, & virtutem, cujus hæc sunt in Academia nostra signa raro fallacia. Habebas, Rector illustris, quo lætareris, si te Princeps elegerat, repulsis in petitione competitoribus; sed nunc tua gaudia sunt potiora, quod te inter tot studiosos sordidæ repulsę nescia doctrina distinxerit. Sic tibi non uno nominę gratulamur *Rector amplissime*, quòd in tanta nobilitate natalium, quòd in tanta muneris dignitate non ipse conquiescas, sed addens laudi laudem, honorem honori potissimam tuam, perpetuamque gloriam a sola virtute requiras.

FORMULA QUADRAGESIM. OCTAVA

Ejusdem argumenti,

Pro Josępho Ignatio Corte.

DIcere quid debeo de te *Joseph Ignati*? Laudabo Poëtarum morę florem adolescentiæ vix erumpentem, formam corpusculi non indecoram, animulamque candidam innocentissimarum virtutum, morumque nutriculam? Non hæc loci hujus, aç temporis. Commendandum potius in parva statura, męmbrisque teneris, magnum ac firmum ingenium. Procul hinc este, provecta ætate, sed nulla virtute, robustique Juvenes, sed indocti. Date locum adolescentulo illis insignibus digno, quæ consequi nullo jure potestis. At tu *Josephe* pileum dignitatis accipe, quod nunquam nihili quædam, & vanissima capita

gesse-

gesserint. Libros tenellis fere manibus aleas tractare nesciis, ludis sordescere non assuetis. Togam ante viriles annos induito, hęc præcocis in adolescente judicii signum, & prę-mium. Rarum videtis P. C. virtutis exemplum! Adolescentulum eorum honorum dignum, eorumque capacem, quos plurimi provectæ ætatis homines frustra requirant.

FORMULA UNDEQUINQUAGESIMA
Ejusdem argumenti,

Pro Alexandro Rugerio.

POstrema die, Candidato non ultimo quidem hæc non suprema deferamus insignia. Aliis alia præcurrunt: præstantioribus inferiora. Ut cuncta teneas, habeas, possideasque, cœpisse, ac laborasse non juvat; perficere cœpta necessum est. Laborato, & inchoata perficito; præmia amplissima te præstolantur. Hęc tamen insignia missionis honestæ sint tibi ad labores illecebræ, & incitabula. Tibi nempe pileum do, togam quoque, & libros impertior: idest præmia digna, ubi perfecta fuerint, *Alexandro.* Mentior? illo, inquam, quæ concedantur ab Alexandro, cui severitas non magis, quam sapientium perpetuus comitatus æternum peperit nomen. Quid enim aliud, quam de jure respondendi facultatem peritis concederet Alexander? Quid aliud expetis Alexander? Severi tempore digna gere; non enim defutura est respon-

dendi poteſtas. Quæres adhuc, ubi hanc acceperis, Alexandrum? En aderit, ſed re *Victor*, & nomine; hic gloriâ, hic ſapientiâ Macedone, Romanoque præſtantior eſt Alexandro.

FORMULA QUINQUAGESIMA
Ejuſdem argumenti,
Pro Victorio Amedeo Pelliono.

TErtium P. C. coram adduximus eodem è genere Candidatum, duobus ætate minorem, non ingenio, non probitate. Bene Reipublicæ conſultum erit ſi, prout domus una regno tria doctrinæ pignora dedit, reliquæ tantum ſingula dederint. Felicem parentem talibus liberis dicere non dubitarim, quos una laudis cupido ſtimulat, una virtus impellit. Vidit Catonum, & Scævolarum familia Juriſconſultos, & Fratres aut lege conjunctos, aut ſanguine, ſed utraque duos: vidit Ælia gens eodem parente genitos duos Juriſconſultos, & Conſules: Nemo fortaſſis eadem ex domo vidit formari Collegium poſſe Juriſprudentium, & germanorum. Rara parentibus, & inuſitata trium adeo ſapientium natorum jura. Non ergo negandum huic fuerat, quod primi tulere: nec debuit togatos fratres virtutis eorum æmulus togâ nudatus aſpiceret. At illi vel tribunali, vel roſtris addicti, vel judicent, vel Clientibus adſint: Sacra hic munera non incunda cæteris unus ineat: geratque pileum ca-

capite, manibus codices: qui futurus est apice dignus, & lituo. Sic vivant concordes fratres, sic doctrinam colant, & augeant, ut eorum parenti id accidat in vita, quod Metello Macedonico contigit; quemadmodum enim hic tribus ex filijs Censorium unum, duos Triumphales vidit, Consules omnes; sic ille, quem unum hodie Prolytam inauguramus, Sacerdotij splendore conspicuum: duos Magistratu præstantes: omnes Jurisconsultos honore, nomine, famâ præclaros intueatur.

FORMULA QUINQUAGESIMA PRIMA
Missionis honestæ,
Quam specialem appellant.

EN, Candidate spectatissime, præmia, quæ ingentia, nec alijs tentata peperere certamina. Magis quam cæteri desudasti, non plusquam cæteri nactus es: imò minus quoque, si rectè respexeris. Toga, pileum, codices sunt omnibus, qui è portu solvere meditantur, promiscuæ symbola dignitatis. Sed tu, quod illis datur, tenes, at non quantum eis conceditur [post hos tuæ varios fortunæ casus] fortassis habueris. Hæc accepisse reliquis semper honori, tibi quoque dedecori poterunt esse. In lubrico versaris, ac præcipiti loco. Si tamen cuncta, quæ restant, absolveris, tantum tu ab illis, quantum illi à vulgo, distabis. At si, quod abominor, contra evenerit, summi labores in-
cassum

cassum cecidere, multo minus meruere, quam quod omnes, Qui in hostes dejecta signa sequentes hæc ab humo extulerunt, non adhuc de Republica benemeriti possunt haberi, nisi in vallum, illis incolumibus, rediere sospites. Jactam ludis aleam, sed non arbitrio fortunæ. Virtuti servis, virtuti fidendum; ab hac una salus, & gloria. Hæc Herculi viam patefecit ad inferos, hæc ab inferis ad Astra perduxit: hæc Theseum inextricabili à labyrintho, Minotaurique faucibus liberavit. An putas hæc alia de caussa conficta, quàm, ut bonorum, ac magnorum Virorum, inter quos censeri debebis, varij vitæ significentur eventus? Longa quidem, & angusta remanet via: at de cætera judicare à decursæ periculo datur; salvus huc evasisti, idest dimidium jam percurristi cum laude stadium; quidni, virtute duce, reliquum fortunatè conficias? Macte animo, macte doctrina. Magnis periculis, magni triumphi comites, & omnium triumphorum laude potior virtutis fama, scientiæ nomen. Optimè tum labores impendisse tibi ipse videbere, quum omnes pertuleris. Sed quem animum, quod hortor ingenium? Si tibi ad hæc aggredi liberum, persequi necessarium: cœpisse magni fuit animi, prosequi gloriosi: rem non absolvisse desidis, imprudentis, ignavi; vel non cœpisse debebas, vel cœpta sequere, & vince.

FOR-

FORMULA QUINQUAGES. SECUNDA

Laureæ, quam specialem dicunt.

CIrcum hujus tempora viri ite triumphales lauri; nec enim rectius aliud eximio Prolytæ dederim. Inclyta tamen, & immortalis laurea debetur tantæ virtuti. An fortis Athleta, strenuusque pugil: an agitator in circo sedulus, & quotquot sacris in ludicris decertantes Græco, Romanoque populo placuerunt, potiore jure meruere præconia, præmia retulere? An triumphator unquam reportavit justiore de caussa coronam? Non equidem alacer, tu studiosorum optime, de trucidatis hominibus, deque afflicto humano genere triumphares. Nec ob gentibus clades illatas, abactas prædas, irrogatas injurias, nullo discrimine sexus, ætatis, incendijs calens, & sanguine, inter catenatos senum, puerorum, mulierumque greges, inter direpta spolia captarum Urbium, & eversarum, Capitolium superbus inires, lætum agitans diem, quem funestum tot miserorum non immemori conditionis humanæ gemitus, atque suspiria facerent. Sic ille cruentis manibus, cruentis hostijs, facto sui & exercitus spectaculo, post data flebiliter lascivienti multitudini à victis, vinctisque ludibria, pollutas aras, & altaria cruentabat. Nonne decentius sacra laurus viri à cædibus puri, ac docti caput ornaret? Ast tu nemini noxius plurimos effudisti sudores, melior ut

esses

esses, & doctior: nulli inimicus, nisi socordiæ: semper industrius, sed hominibus uti proficeres. Ergo pileum quasi lauream habendam, gestandamque perpetuò, justius quàm quisque gentium domitor accipis, justius quàm triumphator. Non igitur palmatam, & pictam huic togæ rectè contulerim. Non Scipiones his monimentis sapientiæ: non currus, & sellas huic solio meritò comparaverim. Ut hoc jure conscendere queas, summarum potestatum auspicijs, auctoritate (quibus stat, & stetit Academia) te doctorem, Jurisque consultum in Collegium hocce conscriptum nomino, dico, creo: quod æquum, ac justum fuerit hinc à te Juventus accipiat, consultor intelligat. Hoc modo tanquam legum, ac juris antistiti volumina damus, non ut inde discas, at doceas. Ex illo deductum te osculo prosequor, inque Patrum gradibus colloco, quo datum eis Collegam te videas, quos hactenus Magistros habueras, & Censores. In posterum de studiosis æquissimè judica, quemadmodum de te semper optimè est judicatum: tu illorum expende doctrinam, cujus septies examinata doctrina, septimò promeruit approbationem, privatim honorificam, publicè splendidam, amplissimamque; Annulum duplici quoque jure gestabis, & quod signandis præsertim de jure responsis Jurisconsultis eum licet habere, & quod in hoc

ad-

adlecto Collegium nihil magis convenire videtur, quam quod Senatorum est signum. Nos quoad licuit, nec sapientiæ tuæ, nec muneri nostro defuimus: cætera Superi curent, fortunent, ac prosperent. Vos propterea Divi, Divæque omnes supplicibus favete precibus. Tu Virgo Dei Genitrix, tu Numen propitium votis adeste. Vos Collegam nostrum sublimi donatum ingenio, singulari scientia locupletastis: vos ei tam longum, imperviumque conficienti curriculum magnis in periculis, summoque in discrimine volentes tulistis opem. Cui clementer annuistis, juvate, defendite: ut sic Reipublicæ sine noxa, & nota ministret; sic gerat honores, munera, Sacerdotia, quemadmodum hactenus repulsæ vacuus, inoffenso pede, bono publico, summa virtutis, & sapientiæ opinione, longèque majori, quàm cæteri famâ, gloriâ ad omnes [qui vestro beneficio doctissimis, peritissimis, optimis, parati, promissi sunt] gradus, & dignitates adscendit.

FORMULA QUINQUAGES. TERTIA
Codicillorum missionis honestæ,
Litteras patentes appellant,
Impetrati gradus vel Civilis, vel Theologici.

HUmani generis interest non modo vivere (1) sub legibus homines, sed & legum

(1) *Si de Theologia loquimur, addi potest:* Divinis,

gum exercitores sacrorum, (2) & Civilium institutorum longe consultissimos esse, ut beata mortalium vita, quæ sine æqui, & boni constitutione nulla est, semper æquabilis, & adversis intacta [3] Præsidum vigilantiâ, & curâ perennet. Nec porro bene de Republica mereri videtur, qui sanctissimam rem (4) Jurisprudentiam contemnens, ac negligens, Magistratus, ac potestates gerere velit, & tractare (6) provinciarum frena non dubitet, justi, injustique peræque rudis, & nescius. Contra è re communi majores nostros fecisse dicendum est, qui nulli [7] Juris dicundi potestatem dedere nisi studijs legitimo tempore peractis, ac testimonijs impetratis operæ non perperam in illis collocatæ; quorum præcepta si Posteri tenuissent, non promiscuo Gymnasiorum fato, re perdita, & profligatis optimis moribus, nomina dumtaxat significationis expertia coluissent, ac ludicros, pudendosque ritus in lucem prolatos otiosis, ac irridentibus obtulissent. Qua flamma, ac pestilentia, si bona quondam studia contabuere, Jurisprudentia (9) sorduit eloquentibus, & eruditis, Acade-

miæ

[2) *Prætermitte* Civilium. (3) *Adde* Christiani Cultus; *vel loco* Præsidum *scribe* Antistitum, *vel* Sacerdotum. (4) *dic.* Theologiam. (6) Ecclesiæ gubernacula minime. (7) *Dic.* sacra docendi. [9] *Theologia.*

miæ ludibrio haberi cœptæ sunt; desidia, & quæstu ingruentibus, necesse fuerat Principem nasci, qui pro virili opem labentibus artibus, afflante Numine, ferre vellet, ne (eo deinceps Auctore) splendida quondam, & vere studiosis debita præmia ignaris, ignavisque venum, ac pessum dari contingeret.

Id sane præconium *Victori Amedeo Regi* disciplinarum nutrix Italia rectè tribuerit, qui latis legibus, restitutis honoribus, instauratâ penitus Academiâ, doctrinarum omnium, & cum primis (10) Jurisprudentiæ decori consuluit, virtutemque Juvenum excitare, fovere, amplificare se dignum, idest, magnanimo Principe censuit. Cujus exemplo moti, & auspicijs ejus cuncta gerentes, de doctrina *Antonij Ferrerij* Artium Magistri, Jurisprudentiæ [a) Candidati, ac postremo missionem honestam adepti, hoc testimonium nostrum, ac Virorum illustrium perpetuis, & publicis demandatum litteris ultrò perhibere non dubitavimus.

Quum V. C. Antecessore Regio in Collegium Jurisconsultorum adlecto verba faciente de tribuendo *Antonio Ferrerio* Jure missionis honestæ, quam *licentiam* majores vocavere, diremtis suffragijs Patres censuerint, haud indignum Candidatum videri, qui beneficijs, insignibus, privilegijs perfrueretur honoris causâ missorum à studijs, placuit

An-

(10) *Dic.* Theologiæ. [a) *Dic.* Theologiæ.

Antonium Ferrerium ingenuarum Artium Magiſtrum, Juriſprudentiæ Candidatum à ſtudijs (1) Divinarum, humanarumque legum honoris ergo dimitti, eique miſſionis ſigna concedi: rectè, ordine, exque re litteraria facturum fuiſſe V. C. Anteceſſorem, ſi Collegij nomine, luculentiſque verbis eadem ex formula daret. Meruit enim ſollertiſſimi Prolytæ virtus, ut Academia, quoad ejus fieri potuit, illius deſiderijs obſecundaret; quod poſt tranſactum in (2] ſacra, & civili Juriſprudentia triennium privatim interrogantibus tribus Anteceſſoribus, ac duobus è Patribus doctrinæ ſudore quæſitæ fidem fecerit, idque publicis litteris conſignata eorum, qui judicando adfuere, ſuffragia demonſtrent, Magiſtratus Academici decreto probata. Ob quod periculum publica diſputatione naviter inſtauratum jure placuit, univerſa miſſionis honeſtæ jura *Antonio Ferrerio* Prolytæ creato competere, quæ Pontificum, quæ Principum legibus, quæ majorum moribus cum honore miſſis à ſtudijs ubique Terrarum conceſſa, comparata eſſent, erunt: eaque Pontificiâ, Imperatoriâ, Regiâ poteſtate, optimâ lege dari, quaſi ejus dumtaxat cauſsâ data, parata forent.

At ne civilis opera præſtantiſſimi Prolytæ huic Regno ſubjectis inutilis videretur, id

(1) *Dic.* Philoſophiæ, & Theologiæ.
(2) *Dic.* Divinis litteris.

id quoque placuit *Antonium Ferrerium* in ditionis ejusdem præfecturis, municipijsve, præterquam ubi Judex vice sacra, Præses Provinciæ, aliusque beneficio Principis lectus Jurisdictioni præesse solet, jus dicere, judicare, caussas orare, de jure respondere (3) aliaque facere posse, quæ Prolytis agere legibus, moribusque fas est, erit.

Quod judicium nostrum, & amplissimum ordinis universi consilium non modò in Academiæ tabularijs asservari, minori dignitatum laterculo consignatum, verum etiam ad optimi Prolytæ perennem laudem, post adepta missionis insignia, munera, jura, bene juvantibus Superis, edi voluimus, ejusque ex fide descripti diu permansurum exemplum, & illustre concedi.

FORMULA QUINQUAGES. QUARTA

Ejusdem Argumenti,

Pro Medicinæ Prolytis.

SAlubrem humanis corporibus Medicinam quum in pretio haberi ab hominibus, tum ab ijs tractari convenit, qui diu meditando, & agendo, insignem vitæ partem, juventutem in diligenter explorandis caussis, effectisque naturæ penè consumserint. Res namque exempli non boni fuerit artem Civibus utilem, vulgò, & sine discrimine

(3] *Hoc totum in Theologia omittitur, quippe de qua Regis Constitutio intelligi minime possit. Sequens tamen §. apponitur.*

profiteri nonnullos, qui ex necessitudine quæstum, ex imperitia nomen, ex fallacijs, & quasi præstigijs vulgarem captantes auram multis mortalium vel parant, vel maturant exitium. Quod quantum optimi regiminis legibus adversetur, omnes videre populi, quotquot constituerunt, ne cui liceret medicinam injussu Principum exercere, dato Virorum doctorum universitati negotio, nequid ex violata harum sanctionum reverentia populus detrimenti caperet.

Ea sanctius instituta Taurinensis Academia servat, quippe quæ plurium annorum spatio Candidatorum diligentiam, peritiamque ponderat, approbat, exigit: ac per varios honorum gradus ex intervallo datos, quantum maximè potest, ad perfectam doctrinam perducere conatur. Per triennij porro curriculum in Athenæo exercitos, haud ita dimittit, ut amandet in majores Urbes, nihil adhuc præclarum aggressos, necdum tradita usui aptandi peritos; sed faciliore mandatâ Provinciâ, ad municipia, & præfecturas allegat, non laureâ donatos, at honoris caussâ missos à studijs; sic omnia disponens, ac temperans, ut nequis studiosus, haud transitis medijs, ad extrema properasse velit. Haud tamen minus eorum famæ, gloriæque favet; nam quantum falsæ laudi detrahit, tantum addit veris honoribus non oblita laborum, & pro meritorum modo præmia dispensans.

Sic

Sic igitur certa de scientia *Josephi Antonij Boleoni* Artium Magistri, & Medicinæ Candidati, quod *Raphaële Boleono Fratre* Regij Archigymnasij Professore C. V. rogante, universis placuerit *Josephum Antonium Boleonum* missione honestandum, ejusque dignitatis ornamentis augendum, Candidati justis precibus annuit. Quamobrem de consilij sententia decrevimus,

Uti *Josephus Antonius Boleonus* Magister Artium, Medicinæ Candidatus à Physiologiæ studijs, honoris, & laudis ergo missus esset, ejusque rei caussâ missorum à studijs, beneficijs, immunitatibus, juribus frueretur; eaque propter Latinorum amictu in conventibus litterariis, & quando sua videretur interesse, posset incedere; quæ Prolytarum signa *Raphael Stephanus Boleonus* Professor V. C. egregiâ, brevique oratione pro concione, mandato, viceque Collegij tribueret. Quamvis enim peregrina Medicina sit, & in regionibus nec nata, nec alta Romanis, merita civitatem est, & honores assequuta similes æmulam gerit Italæ Jurisprudentiæ. Cujus exemplo quæcumque rescriptis, edictis, consuetudine, Medicinæ Prolytis attributa, quæsita forent, quà Pontificia, quà Imperatoria, quà Regia potestate, quam demandatam habemus (extraquam, si quid factum esset, quod Academica lege vetitum, exceptumve fuit, ac fuerit

fuerit) ut ad eundem pleno Jure, perfectoque spectarent.

Igitur, ut idem ornatissimus Prolyta in omnibus inalpinæ, subalpinæ ditionis, ac Regni locis, præterquam in urbibus, oppidis, in quibus Senatus haberi, Præses Provinciæ constitui, Judexve beneficio Principis creari consuevit, artem medicam exercere, profiterive possit, simili modo decrevimus, jussimusque hos honoratæ missionis Codicillos ejus dignitatis, potestatis, beneficiorum, Jurium, insigniumque datorum ad ipsius Prolytæ perpetuò duraturum decus, & gloriam exarari, ut doctrinæ suæ domi, forisque æternum sint documentum.

FORMULA QUINQUAGES. QUINTA
Codicillorum laureæ vel Civilis, vel Theologicæ.

OPtima veterum instituta perennem utilitatem habentia, si nunquam posteritas negligere debuit, illis procul dubio pessimo publico derogasse videretur, per quæ doctrinis vel certi statuuntur honores, vel doctis justæ potestatis legitima decora permittuntur, ut populus, qui non ab egregiè factis viros dignoscere solet, ornatu, nomine, dignitate discretos oculis usurpare, præsentesque vereri condisceret. Et quemadmodum nihil est tam exiguum, quod maximo in pretio esse nequeat, si raro, & optimis tribuatur, sic magna quamvis præmia dignitatum si indignis, & passim con-

ce-

cedantur, ita sordescunt, ut nihil eis possit esse despectius. Vidit quondam Romana Civitas fortissimos milites ob accepta pro patria, pro Civibus vulnera, quernâ, gramineâque fronde contentos: vidit & summos Duces victis hostibus ovantes, triumphantesque myrto, & lauro redimitos; Olympiorum verò victorem per diruta in patriam mœnia curru revectum, oleastroque coronatum immortalibus epinicijs maxima Græcorum ingenia celebrarunt. Hæc levia, & quantumvis humilia nemo sanus non magis miretur, ac velit, quam aulicorum quorundam [1] superbas statuas, altas effigies, vel elatos, locupletesque libertorum [2] honores, licet insolitis Romani Senatus consultis, ac signatis in ære titulis, amplificatos, quibus non illi sublimes abire poterant, carentes omni virtute: sed honorum ipsa pretia, quasi obruta cœno, pessum ivisse videantur. Constabit enim mercedi dignitas, quoad illa virtuti conjuncta sit, quicum humilia non extolli nequeunt,

[1] *Sejani, Tigillini, & similium vid. Tacit. lib. 3. annal. cap. 73. & lib. 4. cap. 2. Senec. de Consol. ad Marc. c. 22. Dion. lib. 58. Sueton. in Tiberio cap. 48., & 65. vid. quoque eund. Tacit. lib. 15. cap. 72.*

(2) *Ut Pallantis vid. Sueton. in Vitell. cap. 3. & Tacit. annal. 12. cap. 53. Plin. lib. 7. ep. 29. & lib. 8. ep. 6.*

parva non crescere præmia, & quâ remotâ, clara non obduci tenebris, magna non deprimi.

Profectò [a] Romanorum vetustissimis optimè positum in moribus erat, ut [b) Juris ijdem custodes essent, qui Religionis, qua re salvus honos utrique foret, quum illos prætextâ (c) & apice decoratos plebs venerari, & augustos [d] putare consuevisset; donec ex adytis deducta Pontificum, & solio (e) donata (f) Jurisprudentia [g] Civitates Principes sui studiosos haberet, (h) ac mutatâ Republicâ confugeret in palatium, in quo Imperatorum arbitrio, selectis dumtaxat, & gravissimis Viris facultas ejus tractandæ fieret. Mansit eiusdem dignitas cum Imperio, [hh] ac barbaricâ exundante colluvie, restituta sæpissime fuit, bonarum artium domicilijs excitatis, instauratisque; vetustæ tamen originis non oblita, pileo, & togâ (i) Romanâ cultos suos Professores habuit, quibus ne defuisse videretur ex illustri doctrina nobilitas, aureus datus annulus excelsiorum ordinum signum, & de-

(*a*) *Vel* Christianorum. (*b*) *Vel dic.* Theologiæ. (*c*] Sacris indutos. (*d*) *Adde* merito. (*e*) Cathedra. (*f*) Theologia. (*g*) Populi doctissimos. [*h*] Cætera ad finem usque periodi in Theologia omittuntur. (*hh*) *Adde* Romano. [*i*] *Dele* togâque Romanâ *dic.* Pallioque.

decus. Quæ cuncta peti, & obtineri nunquam è Republica visum est, nisi [l] Jurisconsultorum prima munera præstitissent, qui bonis artibus insistere potius, quam inertiæ, ac luxui voluere, ne clara quondam nomina, quæ ad nos usque pervenerunt, à prisca, nativaque præstantia, pretioque degenerarent. Obliteratis igitur Hieronicarum honoribus, bellicisque victorum trophæis, ac palmis usu sublatis, stet (n) Jurisprudentiæ vetus amplitudo: servet, quod promittit *Doctoris* nomen: nec quisquam [o) se se Jurisconsultum verbo, scriptove profiteatur, qui, quod spopondit, præstare Civibus, exterisque nequeat. Sic etenim parilis erit sudoribus merces digna, quæ repetitis ex vetustate nominibus, publice conferatur, & quæ cõferatur à Principe.

Hanc laboriosam oppidò viam, postquam *Johannes Baptista Mazeus* semel inivit, & per adversa periculorum, itinere annorum plurium absoluto, in doctrinæ, ac virtutis culmen tandem evasit, jure præmiorum cupidine flagravit, quæ Taurinensi in Lyceo doctis dumtaxat, probisque servantur. Quare, quum V. C. Antecessor in [a] Jurisperitorum illustri Collegio, de Laurea lectissimo Prolytæ destinanda referret, hæc singulorum fuere suffragia, Collegij totius summa consensio-

(*l*) *Dic.* Theologorum. (*n*) Theologiæ.
[*o*] Theologum. [*a*] Theologorum sacro.

ne, lætiſque vocibus excepta, demandata quoque litteris, ac promulgata.

Cenſuere Patres, quòd *Johannes Baptiſta Mazeus* primis uſque à ſtudiorum ſuorum temporibus ſollertiæ, ſtudijque plura ſpecimina dederit, & quæ diligentiæ retulit egregia teſtimonia, quater privatim, bis publice, nec dolo malo ſurrepta, nec à veritate aliena fuiſſe probarit: quòdque Magiſter Artium liberalium, Juriſque divini, humanique (b) Candidatus, Prolyta renunciatus, quæ munera ad Academiam pertinerent, rite perfecerit, quum extra ordinem in habitis ex publicâ poteſtate conventibus ſe ſe diſputatorem idoneum, acremque præbuerit; & quòd demum, quid ſcribendo poſſet octo & quadraginta diſputatis enunciationibus ex delectis binis Juris Pontificij, & Civilis capitibus (c) ſemel & iterum demonſtrarit, uti *Johanni Baptiſtæ Mazeo* omnes Lycei noſtri dignitatum gradus ordine adepto, quæ ſtudioſis, necdum Juriſconſultis (d) renunciatis convenire queunt, poſt quinquennij (e) tamen emenſum tempus, Juriſconſulti munus, doctoriſque nomen deferretur; & hoc amplius è re litteraria nos facturos fuiſſe, ſi id ordinis judicium ratum habentes, noſtra quoque ſententiâ confirmaremus.

Quo-

(*b*) *Dic.* Theologiæ. [*c*] *Dic.* ſenis quæſtionibus. [*d*] *Dic.* Theologis. [*e*] Quadriennij.

Quocirca V. C. Antecessor mandatu nostro, nobisque præsentibus, ac rei auctoritatem accommodantibus, post habitam de laudibus viri lectissimi orationem pro tribunali pronunciavit, *Johannem Baptistam Mazeum* publici, privatique Juris (f) doctorem esse eâ optimâ lege, rituque, quo Jurisconsulti [g) Pontificum auctoritate, Principumque constitutionibus qualibet in Academia creari solerent. Laureæ propterea gerendæ perpetuò facultatem habere, qua doctrinæ decus togato non absimile foret, quod olim bellicis cumulato virtutibus erat. Aureo quoque donatum annulo civilis nobilitatis luminibus auctum significavit, quæ proprijs quæsita laboribus, nec arcessita remotius, propria esset, & sua. In Cathedram inde (a), velut in solium Jurisconsultorum inductum, librisque, doctrinæ symbolis clausis, & apertis ostensis, ac traditis, ad osculum more majorum admisit, quo tandem & se se ipse Jurisconsultum (b) jure optimo creatum agnovit, nos vero, & Patres eundem doctorem, quod Academiæ bonum esset, ac faustum, gratulabundi consalutavimus. Quæ

(*f*) Theologiæ. (*g*) Theologi. [*a*] *Dic.* Theologorum, *ac deme sequentia*. [*b*] *Dic.* Theologum, *etsi de speciali laurea sermo sit.* *Dic.* in Collegium allectum nos Doctorem peculiari jure creatum, Collegam Patres, consalutarunt.

Quæ cuncta Pontificia, ac Principali, qua mandata fruimur, poteſtate cœpta, perfectaque declarantes, definimus *Johanni Baptiſtæ Mazeo* Doctori renunciato Jus eſſe ubicumque Terrarum in poſterum conſulendi, deque jure publico, privatoque reſpondendi, nec non [ſi id è Republica cenſeatur] judicandi, juriſque dicundi ſacras dignitates, civileſve magiſtratus gerendi, quos magiſtratus, poteſtateſve Juriſperitos gerere legibus, vel quo alio jure conveniat: (c) ejuſque dignitatis ergo gentilitio ſtemmati, quod habuit, habueritque, ſi ſua intereſſe putaverit, imponendi ſigna patentium galearum. Cætera demum, quacunque ſanctione, reſcripto, privilegio, beneficioque Doctoribus, juriſque peritis (d) conceſſa, permiſſa, perfecto, abſolutoque Jure, uti ei competant, volumus; eaque, quantum nobis datum eſt, proferentes, enixè curamus, ut hoc luculentiſſimo Codicillorum, & in perpetuum valituro documento non ſolum immortalis honoris memoria ſervetur, ſed quoad fieri poteſt, ejus ſplendor, & fructus quoque redundet in patriam, ſuos, & poſteros.

FOR-

[*c*] *In Theologia loco ſupraſcriptor. dic.* de morum, ac Religionis diſciplina, decretis, & jure conſulendi: Theologica præcep. tradendi, profitendi, ſacraſq; dignitates adminiſtrandi, quas Theologos S. legibus, vel quo alio Jure. [*d*] *Dic.* Theologis.

FORMULA QUINQUAGESIMA SEXTA

Ejusdem argumenti,

Pro Medicinæ Doctoribus.

DIsciplinarum omnium altricem, & magistram, humanitatisque parentem Græciam, ex qua primum cum litteris in universas(a) Orbis plagas Civilis vita decentius constituta profluxit, quum omnium artium genere delectatam esse compertum videtur; tum utilibus illis ac salutaribus studiis, quibus cultius, humaniusque mortalium genus effectum est, hominesque non agrestes, atque ferini, quos Barbaria edere solet, sed humani, Civilesque populi, beati atque florentes, mansuetas inter nationes eminuerunt. Inde namque mathesis, eloquentia, rerum naturalium peritia, rationalis & universalis philosophia, & cum primis Medicinæ studium in Italiam, & ex hac in reliquas Mundi partes commigrarunt; quarum pulcritudine captæ reliquæ gentes, non prorsus immani natura feroces, ita ad eas se transtulerunt, ut apud prudentes, gnarosque vivendi maiori quoque in honore forent, quæ magis in istis excellerent. Ratione siquidem longe discreti ab animantibus homines, quo ratiocinando magis, quàm cæteri valent, eo magis & à feris distare, & ad divinas illas, immortalesque mentes propius videntur accedere, quibus nulla materiæ contagione fœdatis, quidquid perspicere datur, purum, ac liquidum, & nullius obvolutum erro-

[a] *terrarum*

ris caligine patet. Quæ præstantium virorum ingenia, si quæ meditando possunt, ea omnia in Civium utilitatem disponant, ac flectant: æternum merito nomen inter exteros assequuntur, quod egregiis operibus sibi inter suos acquisierunt. Cui juvando, propagandoque, publicas, summasque potestates excubare præstat, ne subductis honoribus virtutum, & artium stimulis, conatus illorum langueant, ac torpeant, cœtusque mortalium, velut hebescente lumine, vagis opinionibus, ac pravis erroribus iactatus, atque perculsus in eam sensim agrestem negligentiam morumque barbariem relabatur, quam longo temporum intervallo summo labore, ac studio discussit.

Magno propterea in pretio solet Academia Taurinensis habere viros, quibus ea divinitus contigit ingenii & doctrinæ vis, ut profuturæ mortalibus eorum meditationes, & studia videantur. Quorum caussa, quum *Josephum Brunum* adeo Physiologiæ, & Medicinæ vacavisse constet, ut profectu minime pœnitendo eam artem colere, profiteri magno cum Civium & exterorum commodo queat, publicam hujus faciundæ potestatē ei de more concedere, post quadriennij tamen perfecti l bores, atque pericula, æquissimum censuit. Quum enim viri in Philosophia præstantiam exploratam habere, quod vario experimento doctrinæ magister Artium primum, dein ele-

mentis

mentis Medicinæ diligenter arreptis, ejus facultatis Candidatus dictus, creatusque sit; & positis artis utilissimæ rudimentis, post longa simul, & plura de ipsius assiduo, jugique studio tentamenta, plenamque cognitionem Magistratus decreto privatim, publicè Collegij universi sententiâ Prolytæ cum honesta missione nomen adeptus sit, ad summum honorem non perduxit, nisi sero, & instauratis privato, publicoque specimine, liquidisque probationibus rerum medicarum peritiâ demonstratâ. Quamobrem hoc insigni virorum illustrium testimonio, comprehensisque cœtus universi consulto præconiis, in ævum permansuris sic affectus est, ut parem virtuti mercedem retulisse videatur.

Quod *Josephus Brunus* ob ingenitam animo studendi cupiditatem in Academia Taurinensi per quadriennium operam in Medicina perdiscenda sollertem, nulloque labore, periculoque interceptam ita collocavit, ut de studiorum assiduitate testimonia diligentissime, & per legitima intervalla retulerit; quumque neque vigiliis pepercerit neque sudoribus, ut cœpto molimini finem imponeret, & ob idipsum (licet antea sæpè tentatâ, perpensâ, exploratâ viri scientiâ non una pluries inire discrimina debuerit,) extremum ac cæterorum difficillimum subire periculum minime detrectaverit, acute, docte, sollerter omnibus respon-

dendo

dendo, ſatiſque interrogationibus de facultatis univerſæ partibus, & quæſtionibus faciendo; quam ob cauſſam ampliſſimum ab univerſo Magiſtratu præſente decretum cum laude reportavit; demum, quod publicâ, poſtremâque diſputatione, octo & quadraginta diligentiſſimè proprio Marte compoſitas, editaſque theſes & ritè, & more expoſuit, impugnatas vindicavit, & rationum contrariarum pondus elevavit, aciemque argumentorum maximo cum aſſenſu coronæ retudit; Collegio placuit *Joſepho Bruno* lauream impertiri, cæteraque hujus rei cauſſa permiſſa, darive ſolita præmia Clementiſſimi Noſtri Regis auſpiciis, nec non ſummarum poteſtatum jure, privilegiiſque, quibus Academia nititur, ac illuſtratur, uti maximâ,optimâ, abſolutiſſimâque lege conceſſa hactenus ſunt, fuerint, viro præſtantiſſimo dari, permitti, quæ cuncta, domi, & ubique proficiant: eique decori, & claritati ſint, ſicut quælibet honoris prærogativa cuique,qui eam optimo jure poteſtatē publicè nactus ſit, competit, competatve.

Hoc clariſſimi ordinis judicium Præconis voce renunciatum nos comprobantes C. U. Medicinæ Profeſſori curationem dedimus, ut honoris ſigna *Joſepho Bruno* ex permiſſa nobis auctoritate tribueret, qui eum medicinæ Doctorem creatum renunciavit, poſtquam de laudibus ipſius ſollemni recitata

lau-

laudatione, libros clausos, apertosque dignitatis summæ, perfectæque symbola tradidit, inque cathedram perduxit virum docendi capacem, & aurei annuli jure tributo non perfectam libertatem, sed egregiam dignitatem, ejusque propriam extituram, & claram eidem indulsit. Laureâ deinde capiti datâ periculis omnibus egregie defunctum ostendit, quæ potiundæ virtutis caussâ pluries subire certamina debuit. Eo vero modo creatum Doctorem, publicisque decoratum insignibus Collegium, vocibus consalutavit, osculo agnovit, necnon excepit amplexu.

Quibus plenam præstantes auctoritatem, & ea peramplo diplomatis testimonio confirmantes declaramus, *Josepho Bruno* Artium Magistro, Medicinæ Candidato, Prolytæ, Doctorique creato potestatem esse artem Medicam ubique faciendi, & cum ea Philosophiam profitendi, docendi, cæteraque gerendi, quæ, quacunque lege, consuetudine, privilegio, Medicinæ, & Philosophiæ Doctores ubique gerere, habere, fruique conveniat; eique ad eos honores, dignitatesque aditum patefactum esse, quæ jure, moribusque Medicis, Philosophis, utrisque, vel eorum alterutris congruere potuerunt. Illud demum addimus, eidem honoris ergo, quem in Academico conventu suscepit, jus esse (dummodo id sibi convenire arbitretur) gentilibus signis, quæ habet, habebit, habuerit imponendi reclu-

reclusæ symbola galeæ.

Omnia verò, quæ præscripta sunt, ut perpetuam firmitatem obtineant, hos Codicillos, seriem gestorum integram continentes exaratos de more concessimus, ut eorum memoriæ consulant, perpetuæque viri famæ serviant, quam nulla oblivio deleat, nec ætas aboleat, & familiæ ac patriæ nomen illustrent, demum & gloriam longissime proferant, & amplificent.

FORMULA QUINQUAGES. SEPTIMA

Juris Civitatis, quo Studiosi donentur.

QUoniam *Petrus Josephus Ressia Josephi Dominici* F. Juris Civilis (a) & Pontificii auditor in Academia Taurinensi, in hanc urbem regni, gentisque caput ea sese de caussa contulit, ut bonis artibus vacans, in ipsa æternum habeat domicilium, quo major Civium copia sit, qui nobiles disciplinas addiscentes, eas colant, propagent, & ornent, *Petrus Josephus Ressia* studiosus Romani, sacrique Juris in patria nostra Jure Civitatis lares obtineat, habeatque. Quæ propterea, nostris Civibus quoquo Jure, conveniunt, quominus *Petrus Josephus Ressia Josephi Dominici* F. Civis allectus præstare, tenere, possidere, facere queat, vim injuriamque fieri, Magistratus urbani, quisque sua pro Religione, & auctoritate permissa vetabunt.

FOR-

(*a*) *vel* Theologiæ Medicinæ &c.

FORMULA QUINQUAGES. OCTAVA

Ejusdem argumenti,

Pro Facultatum liberalium Professoribus.

QUod egregiis, magnisque virtutibus in Rhetorica (a) disciplina tradenda sollertia, facilitate, (b) in rebus Civitatis ornandis studio, & Eloquentia, in reliquis omnibus eruditione, doctrinâ, integritate, modestia N.N. U. C. in Taurinensi Lyceo Professor, bonorum animos sibi jure, meritoque conciliavit, quodque etiam ex ejus in hanc Urbem adventu, & mora studiosæ juventuti plurimum utilitatis accessit, & ornamenti, ob scientiæ varietatem, virique in Hebraico, Græco, Latinoque (a) sermone præstantiam, cujus rei caussa ad cæteras electas Artes addiscendas adolescentes instructiores, & doctiores aggrediuntur; nec non ob alia, quæ pars optima populi lubens accepit, erga quem præcipuum semper obsequium, summam benevolentiam, & caritatem ostendit: Civitas, quæ vicissim amandis, colendisque præstantissimis viris, de se, suisque bene merentibus nemini cedit, ut Juvenes sapientissimorum hominũ exemplo digna Italico nomine perpetrare pergant: N.N.U.C. eloquentiæ Professorẽ Civem allegere censuit, eo scilicet modo,

[a] Physica, Logica, Theologia.

(b) *Hæc omitti possunt si nihil ad Cives, & Civitatem spectans ediderit.*

(c) *Hæc facile pro arbitrio in alia mutaveris.*

quo, more majorum, non nisi doctissimis, fortissimisve viris, qui scriptis., factisque Rempublicam exornarunt, nonnunquam facere consuevit. Ea propter U. C. Rhetorices in Atheneo Professori ob ea decora mentis egregia, & scripta preclare [d] in urbe nostra Jure Civitatis, Aræ, focique sunto, uti fuere in urbe cunctarum Principe majoribus nostris, qui Coloniæ prærogativa deducti in hanc uberrimam Italiæ regionem, Principibus postea suis, Civibusque felicem, inde bonis avibus emigravere. Civium votis M. O. annuat Deus, ut quam suffragiis omnium N.N.C.U. nactus est patriam, eandem eximiis ingenii documentis, & permansuris operibus illustrare ne desinat.

FORMULA UNDESEXAGESIMA

Jurisjurandi, a Professoribus præstari soliti.

QUando Victor Amedeus Rex nos arcessivit, jussitque, ut in Academia bonis artibus, & præceptis Juvenes informemus, neque ob id Catholicæ Religioni, Patrum institutis, bonis moribus, Principum potestati, dictis, scriptisve officiamus, idque legibus sanxit, ob eam caussam, quemadmodum iis legibus, ut hæc omnia fiant, comprehensum est, ita ex animi nostri sententia juramus, ita hujus rei ergô Deum, cuius hæc sunt, quæ tenemus, Evangelia, testem advocamus. Si scientes, prudentesque fallimus, vivos nos ipse

Deus

(d) *Si qua tamen sint.*

Deus perjurii vindex ærumnis, lethoque datos, pœnis afficiat. Ego *Franciscus Dominicus Bencinus* S. Theologiæ Professor, ut his conceptis verbis præscriptum est, ita per hæc sancta Dei Evangelia spondeo, ac juro.

LEGIS ACADEMICÆ PRÆCIPUA CAPITA.

CAPUT. I.

De Dei, eiusque Matris cultu.

STudiorum initium iij. Nonas Novembreis esto: ejus rei caussâ Lycei Rector, Antecessores, Professores, Collegia, in Academiam coëunto; inde pompam ad Divi Johannis Aedem ducunto. Sacrificio sollemni Deum castè pianto: vota pro felici doctrinarum exitu nuncupanto. [a]

Virgini Matri Athenæi Præsidi binas quotannis supplicationes habento, alteram viii. Kalendas Aprileis in Divi Francisci è Paula, alteram xviii. Kalendas Septembreis in ejus Divæ *Consolatricis* templo; primâ in medio laborum cursu Divæ præsens auxilium imploranto; alterâ stadio illorum emenso, pro beneficiis grates agentes, vota nuncupata solvunto. (b) Quotidie duo in Academiæ Sacello Sacrificia celebrantor: ad ea studiosorum ordines adeunto piè; ut rectè, & de more procedant, ejus Rector Academię curato. [c]

[a] *Ex lib.* 2 *Regiar. const. tit.* 22. *pag.* 201. *& sequent,* §. 39. (*b*) 43. (*c*) §. 30.

Festis diebus studiosorum in eâdem Ædicula conventus indicuntor: hymnis, psalmisque Cœli propitianto Reginam. Sacerdos brevi sermone concionem alloquitor: mysteria divina perficito. Modestè sacro in loco cuncta gerunto. [a]

Quæ ad Dei, Divorumque cultum pertinent, cætera Rector *Reformatorum* consilio moderator.

CAPUT. II.

De Academiæ Magistratuum, & aliorum officio.

LEgitima Lycei imperia sunto: Qui Professores, studiosos patrocinio defendere, ipsorum immunitates, jura, privilegia tueri debeat, Academiæ *Conservator* esto: ipse moribus juventutis, Athenæi decori, litterarum propagationi, cultuique consulito.[b] Omnes justo regito imperio; sive privato, sive publico judicio inter Antecessores, Professores, Ministros, aliosque decertabitur, Quæsitor, & Judex esto. Longa prohibeto jurgia: de plano cognoscito, ni rei gravitas prohibessit. Nulla provocatio esto, extraquam si maior decem aureis lis æstimata sit: aut criminali judicio reus pœnam in vinculis pati debeat menstruâ longiorem. Tum ad Senatum provocatione vocanto; nequa tamen provocatio civilem sententiam remorator (c)

Si in H. L. (e) commissum siet, inquirito, &

[a] §. 31. (b) §. 2. 3. 4. 7. 8. (c) §. 4. §. 5.
(e) *hanc legem.*

& vindicato. Honoraria Profeſſoribus eius ſubſcriptione ſolvuntor; ſi muneri præſtitutis temporibus Anteceſſor, Profeſſorve defuerit, Accenſus in culpam ſubſcribito: ob deſertam commentationem ſalarii ratam tempori reſpondentem *Conſervator* multam dicito; præterquam ſi morbo ſontico aliâve juſtâ cauſsâ Anteceſſor, Profeſſorve prohibeatur. Multaticiam pecuniam in Lycei ærarium inferri jubeto. (a)

Quæ theſis in Academia diſputanda ſiet, nequa typis cõſignator *Conſervatoris* iniuſſu. (b)

Ipſe in Moderatorum conſilio primas teneto. Moderatores Anteceſſoribus, Profeſſoribus, Collegijs, ſtudioſiſque præſunto. Quæ dubia in Academiæ conſtitutis fuerint, (c) interpretantor.

Singulis quibuſque menſibus conſilium indicito *Conſervator* ſemel, pluriesſve. Anno ſtudiorum labente idem vocato: quas anno ſequente doctrinas tradi oporteat, oportebit, de Profeſſorum ſententia conſtituunto (d).

Religioni Dei Opt. Max. nequid abſonum doceantur Adoleſcentes, neve Principum majeſtati contrarium, vidento Moderatores: ob eam rem ſemel quotidie commentationibus Profeſſorum audiundis in orbem vacanto ſinguli: quantum ſtudioſorum quiſque proficiat, attenduntø: Juri, modeſtiæque,

(*a*) §.45. (*b*) §.8. (*c*) §.§. 9. & 10. (*d*) §.12.

locique reverentiæ nec congruentia coërcento. [e)

Vacantia Profeſſorum ſtipendia ad Athenæi ærarium conferunto. Pecunia ex fide ab Ærarii Præfecto ſervata in utiles erogator librorum impenſas. (f)

Ut H. L. (a), quæve alia in poſterum rogata fuerit, ſervetur, neve adverſus eam fiat, ſententiamve ejus, ab Academiæ Magiſtratu Fiſci Patronus, & Cenſor in tempore diligenter expoſcito. Eo nec audito, quod Academiæ, ſuaque intereſſe videbitur, nihil agunto. (g) Scripta typis mandanda ipſe ſollerter examinato: noxias Principum Juribus, Regni tranquillitati, & Lycei dignitati contrarias opiniones oblitterato. De ea re Quæſtorem ſacri Palatij, quem magnum Cancellarium dicunt, facito certiorem.

Kalendarium, Academiæ Cenſor de Moderatorum ſententia quotannis abſolvito: dies, ſtudiorum tempora, doctrinaſque tradendas rite deſcribito. Commentarium ſtudioſorum ex tabulario deſcriptum habeto: eorum nomina, patriam, hoſpitia, moreſque cenſeto. Moderatores de his poſtremis monitos facito. (a)

Lycei Rector creandus à Principe, prius à Conſiliarijs inter ſtudioſos aliquot nominator

[e] §. 13., *&* 14. (*f*) §. 15. (*g*) §. 16., *&* 17. (*a*) *Hæc lex.* §. 19., 20., *&* 21.

nator. Trium, ex quibus unum deligere Rex possit, hi nomina designanto. Ut Consiliarij creentur, quatuor è condiscipulis suæ facultatis scripto studiosi singuli apud *Conservatorem* edunto. In quos sine fraude plurimi consenserint, ijdem jure creati sunto. Ex tribus disciplinis Theologica, Legitima, Philosophiæ, & Artium, duodecim eliguntor. (b)

In sollemnibus Rector prætextam togam, & infulas, in reliquis de more puram induito: contentiones non ingenij exacuendi gratiâ susceptas, & turbas sedato. Ad Academicas dignitates nullo suo dispendio, vel suorum adsumitor: eique alium legendi, qui nullâ impensâ honores assequatur, facultas esto. [c)

Præfecto Bibliothecæ, minores Bibliothecarij, & Custodes parento. Quærendorum illustrium operum ei curatio esto. (d)

Quotidie tribus horis ante meridiem, totidemque post meridiem faciundæ librorum copiæ in Athenæo Bibliothecarij, & Custodes versantor. Ferijs, pomeridianis horis labori parcunto. Ab Idibus Octobribus ad IV. Nonas Novembreis vacationem integram ab eo munere nanciscuntor. (e)

Scriba Academiæ tabulario præficitor:

(*b*) §. 23., 24., 25., & 26. (*c*) §. 32. 33. [*d*] §. 34. (*e*) §. 35.

acta judiciorum excipito, & gesta consilij: in tabulas cuncta referto. (f)

Diebus fastis in Archigymnasio semper adesto. Pecuniæ pro impensis Academicis expendendæ descriptum publice modum habeto. (g)

(*f*) §. 36. [*g*) §. 36.

CAPUT. III.

De studiorum ordine.

PRimum studiorum diem annua oratione Eloquentiæ Professor auspicator: breviori Fisci Patronus, & Censor commemorato Antecessorum, & Professorum officia. Quod singulis annis Rhetoricæ Professor, id semel novi Antecessores, Professoresque initio præstanto: exinde uti libuerit, ita vel de facultatum præstantia, & utilitate præfantor, vel pridie Nonas Novembreis ad enucleandas bonas artes statim aggrediuntor. (b)

Horæ, & quadrantis spatium commentationi præscriptum esto: hoc intervallo dictare, scripta Professores explicare, ipsorumque jussu tradita memoriter recitare debento studiosi. [c]

Hebdomadis supremo die disceptandam thesim illi leguntо: hanc aliquot ante diebus Studiosus, cui id negotium datum est, pro foribus promulgato: ejusdem disputatoris nomen inscribitor. In eam à Professore desi-

(*b*) §. 39. (*c*) §. 46.

designati dicunto Candidati; postea cuique discipulorum ad exactum usque temporis spatium ratiocinandi jus esto. Matheseos, Eloquentiæ, Professoresque linguarum, quibus ea ratio convenire nec videatur, auditores aliter exercento. (d)

Anatomes Professor annali spatio artis præcepta doceto. Ipse, postque eum Chirurgus, hyemali tempore docendæ Juventutis ergô, humanum cadaver singuli dissecanto. [e)

Dies XVIII. kalendas Septembris studiorum suprema tempestas esto. A kalendis Quintilibus ad id tempus, Antecessores, Professoresque antemeridianis horis, alternis docento; pomeridianis, disputationibus publicis, alijsve exercitationibus operam danto. Emenso studiorum curriculo, scriptorum explanatorum descripta exempla singulis annis in Bibliothecam conferunto. (f)

(*d*) §. 48., & 54. [*e*] §. 49. (*f*) §. 57. 58.

CAPUT. IV.

De privilegijs Academicis generatim.

QUi adolescentes ad Academiam confluunt, nequi studiosorum nomine, ac Jure dignantor, ni prius nomen togatæ militiæ dederint, inque Commentarium Athenæi relati fuerint, eâque de caussâ Codicillos acceperint, terque singulis annis diligentiæ testimonia à Professoribus retulerint. De studiosis neque sollertibus, neque mo-

destis

destis, sibive obsequentibus Professores testimonia ne perhibento. (b)

Magistratus, Professores, Domestici, Auditoresque eorum, & administri Lycei immunes à cibariorum, librorumque vectigalibus sunto. In conducendis sine fraude domibus sunto cæteris potiores: cjus rei caussa pensiones, ne cui augere liceto; omnes à tutelis, curis, præbendis militaribus hospitijs, publicisque muneribus excusantor. (c)

Qui Antecessores in Academia per annos quinque jura professi sunt, erunt, fuerint, quominus eis de jure Judicibus respondere, adsidere, magistratusve capere sine Senatus cognitione liceat, ne prohibentor. (d)

Doctorum tria sunto Collegia, Theologorum, Jurisprudentum, Medicorum. Eis ex H. L. convenire, ac nova instituta condere, quibus nihil H. L. obrogetur, derogeturve, liceto. Duos Academicorum honorum postremos gradus hæc tribuunto. (e)

Academicarum dignitatum gradus quatuor enumerantor: ijs insignitos artium Magistros, Baccalaureos Candidatosve, Prolytas, Doctoresque nominanto. (f)

(*b*) §. 59. & 60. (*c*) § 61. [*d*) §. 62.
(*e*] §. 63. 64. 10. (*f*] §. 65.

CAPUT V.

De communibus Academicis honoribus tribuendis.

ARtium Magistrum extiturum, *Conservatore*, ejusve jussu, alio præsente Modera-

deratore (g) Philosophiæ Professores de Logicis institutis interroganto; extra quam, si Medicam artem profiteri volet, tum enim Physiologicorum præceptorum expertem ab hoc ingressu dignitatum arcento.

Qui Candidatum gerere volet, post Theologicas, Legitimas, Medicas institutiones annali spatio acceptas, de ipsis reddito rationem. In ejus scientiam *Conservatore*, *Moderatoreve* præsente, tres à primo delecti Professores inquirunto. Semel renunciatus in Academicis conventibus ne recitare, ac disputare vetator.

Prolyta ante tertium studiorum annum nemo creator. (a) Contra ejus studia triennio peracta, Collegij Præses, lectiq; duo Professores, Doctorq; in idem Collegium cooptatus probandæ doctrinæ gratiâ duarum horarum spatio decertanto. Interrogatione perfectâ, qui interrogarunt, eunto in suffragia: Moderator illa dirimito. Idoneum Candidatum, quo publico periculo iterum experiatur, decreto prosequitor. Candidati repulsam passi nulla in tabulario memoria servator: (b)

Candidati privato facto cum laude periculo, publice in Aulâ disputanto, Antistite sacrorum, Vicariove ejus, pro tribunali rem cognoscente. Ejus facultatis Professores, Doctoresque in Collegium adsciti, designatorum

[g] *§. 66.* *(a]* *§. 67.* *(b)* *§. 68. 69. 70. 71. Nova Const. anni 1724. cap. 1. §. 84.*

rum Prolytarum Judices, Censoresque sunto. (c)

Disputationi, trium annorum, quod peregerunt, studium esto materies. Eam ob rem ex traditis doctrinarum partibus exquisitas quæstiones unoquoque anno Professorum judicio delectas, in urnam conjicito Conservator. Senas ex illis sorte ducunto: exque ijs, quas sortiti fuerint, octo & quadraginta publicè disceptandas theses Professoria censura haud notatas designati Prolytæ eliciunto. Has typis consignatas, post dierum quindecim intervallum, ab ipsa sortitione à trium Prolytarum argumentis tuentor. (d)

Academicorum honorum ad summum, supremumque gradum nequis ascendito, nisi exacto quadriennio à cœpto studio Theologico, Medicove: quinquennio, ab acceptis Jurisprudentiæ rudimentis. Hujus temporis profectum lecti judices quatuor nec pauciores, Magistratu universo vidente, privatim investiganto. Ea quæ H. L. [e] præscripta, imperataque Prolytis fuere, fuerint, cuncta servanto. Hoc modo probatâ Prolytarum doctrinâ, privatim, ac publice laurea donantor pro concione, & præconijs afficiuntor, domum cum plausu redeunto.

CA-

(c) §. 74. (d] *Nova Const. cap.* 1. [e] §. 77. 78. *N. C. cap.* 2.

CAPUT. VI.

De peculiaribus honoribus deferendis.

QUi simul ac lauream adeptus fuerit, in Collegium cooptari volet, id ei ex H. L. fas esto. Sed privatim ter, publicè bis Candidatus auditor, antequam eam ob caussam honoris ergô mittatur à studiis. Mensis unius spatio, bis ejus privatos inter parietes disquirunto doctrinam. (a)

Quantũ tribus annis profecerit, prima interrogatione Professores H. L. delecti, Præses, Doctorque Collegii periclitantor. Trium horarum spatio ejus sedulò consideranto scientiam. Hæc si probabilis fiet, eum videri Jure in hoc ingressum esse curriculum, interloquuntor. *

In præceptis, institutisque unius anni tempore traditis, interrogatio secunda versator. Ea seligere Judices ipsi debento post primas privatim acceptas Candidati responsiones. Quantum in prima temporis impendi H. L. oportet, in hac tantum insumitor. [b]

Privatas hasce probationes excipito publica disputatio, cuique Prolytæ designato promiscua.

Ad tertiam privatam Judicum de profectu disquisitionem, Candidatum postea vocanto. Hæc primis tempore parilis, amplitudine maior esto; universæ doctrinæ præcipuas quæstiones amplectitor. (c)

Quæ

(*a*) *N.C. cap.3.* * *Ibi.* (*b*) *Ibidem.* [*c*] *Ibidem.*

Quæ poſtea habenda erit publica diſputatio, privatis ſpatio temporis par eſto. Enunciationum duplo maior numerus eſto, quàm earum numerus fuat, quas Prolytas non hoc jure deſignatos typis mandare, & de quibus diſceptare convenit. Hiſce perfunctum Candidatum à ſtudiis honoris ergô mittunto, inſignibus exornanto. (d)

Qui præter hæc, Doctoris peculiare nomen, & Collegii jura nanciſci volent, hi demum cum Præſide Collegii, Profeſſoribus tribus, ac Doctore in idem Collegium adſcripto congrediuntor. De integra (e) doctrina quatuor, vel quinque annis accepta Prolytæ reſpondento. Horis hoc modo tribus ſupremo, maximoque proludunto certamini.

Pridie eius diei, quam poſtremum experimentum facere debeant, ex ſummis, præcipuiſque totius diſciplinæ quæſtionibus duas Prolytæ ſortiuntor. Has quatuor & viginti horarum ſpatio diligenter explicanto, ſcriptiſve, typiſve vulganto. Ea de cauſſa in Academiam ſecedunto: nequem ea tempeſtate, præter Bibliothecarium alloquuntor. Poſtridie quam ſortitò quæſtiones evenerint, ſenis horis in Academia, ante meridiem ternis, poſt meridiem ternis publicè diſſerunto. Antemeridiano tempore binis cum Profeſſoribus, Doctoribuſve Collegii, *Conſervatoris* arbitrio, de prima quæſtione propoſita; pomeridiano, cum toti-

[d] *Ibidem.* [e] *N. C. c.4.*

totidem de altera decertanto. Perfectâ ea concertatione, necdum exacto tempore disputationi præstituto, alii Conservatoris mandatu è Professorum, Doctorum, Prolytarumve numero destinantor, qui aliis de rebus neutiquam binis illis quæstionibus comprehensis, quibus rebus Prolytæ integro cursu operam dare debuerunt, ad finem usque disceptanto. (a)

Theologi, Jurisperiti, Medici, qui scientiæ hęc pericula faciant, fecerint, ii peculiari nomine, ac laureæ Jure fruuntor: inque Collegium H. L. cooptati sunto, nullâ præter laborem impensâ: eorumque præcipua ratio in Regni Sacerdotiis, Magistratibus, honoribus obtinendis habetor. (b)

CAPUT. VII.

Communia de Honoribus Academicis.

IN quem studiosum, Magistrum Artium, Candidatum, Prolytamve, quum honores petit, petieritque, privatim, ac publice Professorum, Patrumque suffragia plura consenserint, ei ex H. L. præmia deferunto, præterquam, si peculiaribus honoribus studeat; eum enim privatim interrogatum, si duo ex quinque, publicè disputantem, si tres è duodecim rejiciendum censent, censuerint, a publicis Academiæ dignitatibus amovento (c)

Nequis in Collegium cooptatus, lectusque esto optimo Jure, ni publicis in Academiæ conventibus ob honores Juventuti conceden-

dos,

(a) *Ibidem.* (b) *§. 94.* (c) *N. C. cap. ult.*

dos, indictis tribus annis frequentes adfuerint, jussuque *Conservatoris* in eis peritè nec disputaverint, deque ea re Præses Collegii, duoque Professores jurati testimonium post trienniũ dixerint.(a) Qui contra faciunt, faxint, Judices doctrinarum ne sunto, prærogativâ eorum propriâ, emolumentis, ac suffragii Jure privantor.

Si quis ante H. L. latam laurea donatus in Collegium adsciscì volet, eidem ita Jus esto, si privatim interrogatus severis Judicibus satisfecerit, postremo sollemnique periculo raræ doctrinæ specimen dederit: triennalique spatio simili modo frequens fuerit, ac disputarit.(b)

Pauperies ne cui fraudi, ignominiæve fuat; egenum, sed probum Juvenem, & diligentem gratis omni Academico honore dignantor. [c]

Si quid justum, legitimumque in caussa fuerit, quare cui gradus petere, obtinere necesse siet, studia extra Academiam, urbemque Taurinorum Augustam perficere debuerit, si tamen prçstituto hac lege temporis spatio ipsum disciplinis operam dedisse compertum erit, E. H. L. N. R. (d)

SAN-

[*a*] *Ibidem.* (*b*) *Ibidem.* (*c*) §.62. (*d*) *Ejus hac lege nihil rogatur.*

SANCTIO.

QUi Antecessores, Professores, Studiosi in eam Academiam venerunt, veniunt, venerint profitendi, addiscendive bonas artes caussâ: quive Augustæ Taurinorum ob id morantur: quive in Collegia cooptati suo, vel quo alio jure, sine dolo malo, fuerunt, fient, erunt, universi, singulique in peculiari Principis fide, clientela, patrocinioque sunto. (a)

Si quis contra H.L. facit, faciet dolo malo, quominus honores Academicos in ea petat, petierit, quo aliâ in Academiâ sine longo labore, multâque doctrinâ eosdem obtineat, obtinueritve, id ei fraudi esto. Neve propterea docendi, consulendi, judicandi, remve medicam faciundi, adque honores illorum caussâ obrependi, Jus esto. Neve acceptæ potestatis ergô, quid facere, præstare, petere, obtinere liceto. [b]

[*a*] §. 103. [*b*] *Ibidem.*

FORMULARUM ET ORATIONUM LIBER SINGULARIS.

PARS ALTERA ORATIONES CONTINENS.

De Pontificii juris addiscendi necessitate,

ORATIO PRIMA

Habita in Archigymnasio Taurinensi Anno MDCCXXI. VII. Idus Novembris.

Uum omnia bene, & prudenter A. O. ab Invictissimo, & Augustissimo Rege nostro constituta sunt, ut Taurinensis Academia ad pristinam laudem, splendoremque revocaretur, tum nihil studijs vestris accommodatius esse mihi videtur, quàm quòd imperavit, ut illi nempè qui ad optimas tradendas artes huc invitantur, primo quoque tempore, veluti concione advocata, quid docturi, de quo disputaturi sint, ex hoc amplissimo ad dicendum loco proponant, & explicent. Quæ res, ut vobis miram præteritis his temporibus delectationem, & uberem fructum adolescentibus attulit, quum plura doctè, & eruditione priscâ referta, multa disertè, & pluribus ornata luminibus orationis, nonnulla quoque festivè, & urbanè dicta audiebatis, sic vereor, ne mihi de Pontificio Jure dicenti hæc omnia contraria reperiantur, ita loci majestate commoveor,

& tot illuſtrium virorum frequentiam extimeſco; quum præſertim in eloquentia parum præſidij collocarim, & diſciplina ipſa, velut ſtudium ſeverum, & grave, majus quiddam eſſe videatur, quàm quod à junioribus ſcitè, & commodè pertractari queat. Licet enim ſumma forent in me adjumenta doctrinæ, quod certè mihi nunquam arrogaverim, temporis quidem ſatis non habui, ut omnino paratus, & inſtructus ad dicendum accederem. Quare ita me audiatis, rogo, obteſtorque, ut hominem, quem uſu, copiâque dicendi omnibus, qui dixerunt, inferiorem eſſe cenſeatis, diligentiâ verò, cui ſoli confidere conſueverim, ita mediocriter uſum, ut neque præ temporis anguſtijs diu meditata poſſim afferre. Parendum enim clementiſſimi, fortiſſimique Regis imperio, mos gerendus Principi fuit, & liberalium diſciplinarum reparatoris agenda omnia ad præſcriptum fuere; illius, inquam, cui non modò libertatem acceptam referre debeamus, verum etiam bonæ artes omnes priſcam dignitatem, atque ſplendorem. Sed, ut de reliquis ſileam, quæ mihi vobiſcum eſſe communia ſolent, illud præcipuum Regis beneficium, ac penè Divinum præterirem ingratus, quo me non ſolum cæteris juniorem, ſed etiam, qui nullo modo, aut ingenio, aut exercitatione, aut gloria, cum his clariſſimis diſciplinarum doctoribus con-

ferri possum, tradendæ ei facultati præfecerit, in qua de maximis rebus agitur, quibus tanquam præcipuis fundamentis Respublica nititur, quum eis sacrorum omnium, & Sacerdotij Jura sanctissima, & utilissima contineantur. At quemadmodum tam singulare, tamque præstans munificentissimi Regis beneficium majus esse cognosco, quam ut ei pares gratias habere queam, ita dabitis veniam, Auditores, si de optimi Principis æternis laudibus, quas dicendo haud consequi possem, nihil dixero, ut ad rem ipsam, cujus negotium mihi datum esse videtis, statim digrediatur oratio; in qua non quis ego sim, aut quid efficere possim, considerandum vobis est, sed quàm necessarium Reipublicæ hujus disciplinæ studium sit, quo nobilissima Juris publici pars explicatur. Quare tota ad vos, Juris Candidati convertetur oratio mea, vos rogo, quæsoque, ut me attentis animis audiatis; nam si eam esse Pontificij juris necessitatem vobis ostendero, quam demonstraturum me esse polliceor, sic ejus disciplinæ desiderio raptum vos iri mihi persuadeo, ut neque prudentissimi Regis auctoritati, qui hæc studia impensissimè fovet, neque parentum, & amicorum expectationi, neque majorum vestrorum exemplis deinceps vos defuturos esse confidam.

Haud tamen vereor, Auditores, ne vos, quod aliqui impiè faciunt, & imperitè, omnem

nem vim Juris à ſacrorum Comitiorum receptis ſanctionibus, & Pontificum placitis abjudicetis; quum tot, tantiſque præceptis ſumtis ex ſacrorum Conciliorum decretis, Pontificumque reſcriptis, Chriſtianorum ſocietatem uti, regique videatis. Illud dico nullam omnino legem, nullum Jus eſſe poſſe, cujus notitiam haberi Reipublicæ non expediat. Quid enim tam abſurdum, & tam rationi contrarium aut intelligi, aut excogitari poteſt, legem eſſe, cui parere neceſſe ſit; qui autem vim legis teneat, interpreteturque, nullum eſſe oportere? Quomodo Magiſtratus jus dicent ex legibus: ſontes pœnam metuent, qua deterreantur ab improbè factis: boni quid ſequi debeant, non ignorabunt, ſi nemo ſit, qui earum vim percipere debeat? Aut igitur nulla lex erit, vincula ſocietatis humanæ potiſſima diſſolventur, totum jus, quod ad ſacra pertinet, tolletur penitus, & abrogabitur, ſacrificiorum, Sacerdotij, rerum omnium divinarum uſus, ritus, memoria negligetur, & obſoleſcet; aut Jus Pontificium ſciamus neceſſe eſt, ad cujus exemplum, & normam Reſpublica componatur. Rectè ſanè, ſapienterque Lycurgus, quum omnia Lacedæmonijs jura dediſſet, vetuſtiſſimorum exemplo mortalium ſanxit, ne ſeveriſſimæ leges ſcriptis mandarentur, ſed illas cives memoriâ cuſtodirent, quo facilius converterentur in

mores; nihil enim referre putavit divinus homo, utrum populus leges haberet, quas ignoraret, an incerto jure uteretur, rituque ferino ſylvas, & ſaltus incoleret. In omni quoque bene conſtituta Republica, id vel cautum ſanctionibus eſt, vel moribus ipſis invaluit, ut leges omnes, & jura promulgentur, & non modò ſint, qui eas legere, & addiſcere poſſint, verùm etiam qui jus interpretentur, & tradant, ne civilis ſocietas tam neceſſario, tamque firmo præſidio carere videatur: unum dumtaxat Jus Pontificium eſſe dicemus, cui quum obedire teneamur, quo quum Sacerdotij, & ſacrorum jura contineantur, tamen non neceſſarium, non addiſcendum, non diligentiſſimè memoriæ commendandum, imò negligendum, ſpernendumque arbitremini?

Negant quidam Pontificium jus ad civilem ſocietatem ullo modo ſpectare, negant publicum civitatis reſpicere ſtatum. Sed quo in loco id affirmare non dubitant? in hac urbe, in hoc præclariſſimorum virorum conventu, & corona, in qua quum omnes ſint, qui varia polleant eruditione, & doctrina, illud tamen tanquam præcipuum ſibi plerique vindicant, ut majorum ſuorum exemplo de Juris Pontificij percipiendi neceſſitate optimè ſentiant! At primùm ab iſtis quæro, nullam nè civilis juris, cujus cauſsâ hæc dicunt, eſſe neceſſitatem agno-

ſcant

ſcant? Neminem inquiunt, tam amentem eſſe poſſe, qui non fateatur, jus civile, & leges, quibus utimur, non utiliter modò, ſed neceſſariò quoque junioribus tradi. Si enim nemo eſſet, quem eas doceremus, brevi non ſolum in tribunalibus ſolitudo, vaſtitas in civitate fieret, verum etiam æqui, & boni ignoratione, juſtitia à privatis domibus, foro, delubris, urbe, imperio cum cæteris virtutibus exularet, quum bonæ cauſſæ juſtus Judex, innocenti defenſor, legibus vindex, humanæ ſocietati civile vinculum, quo omnes obſtringimur, & concordes vivimus, quadam veluti amicitiâ, & caritate conjuncti, deeſſet: improbis nocendi aditus patefieret, injurijs, cædibus, flagitijs omnia redundarent, nihil inviolabile, nihil ſanctum reperiretur, quod furor, audacia, dolus, aſtutia non expugnaret, violaret, ſubiret, invaderet, & divina, humanaque omnia permiſceret.

Quòd ſi tantam juris, & legum, non utilitatem modò, ſed etiam neceſſitatem eſſe dicunt, quanta vel mente comprehendi, vel explicari vix poſſit; quis veſtrum dubitabit, Auditores, quin cum primis neceſſe ſit, ſacrarum doctrina rerum juvenes inſtrui, ac informari? Nec enim Pontificium Jus à reliqui civilis Juris veluti ſocietate, & conſortio eſt abſtrahendum, quaſi diverſæ ſectæ, vel diſciplinæ duabus illis voculis contineantur

 tur

tur. Quum enim non à quo rogatæ, vel quo modo latæ sint leges, considerandum sit, ut earum diversitas intelligatur, si ejusdem populi consensu pro utilitate Reipublicæ promulgentur, omnibus profecto compertum esse poterit, quum Jus utrumque communibus Christianorum commodis, salutique prospiciat, Jus potius unum id esse, quod ex diversis conflatum præceptis, institutisque, quasi ex multis fontibus flumen promanasse videatur. Nam ita à Christo Deo, ac Servatore nostro res Christiana constituta est, ut pace nempe staret, concordiâ semper, & caritate cresceret, & unanimi populi consensu firmior permaneret. Unde Johannes, cui auream ob eloquentiã Chrysostomo nomen fuit, vir ut dicendi genere, ita vitæ sanctimoniâ præstantissimus, recte dicebat, nihil de civili societate detractum per Christi legem, nihil demtum de veteri hominum, & communi consuetudine vitæ; præcepta tantùm præscripta, quibus virtutes fierent sanctiores, hominesque non metu pœnarum, & cruciatuum, sed pulchritudine ipsa virtutis ad honestatem invitarentur. Quamobrem humanum genus, quod amicitia, & miti ingenio societatem inivit, in qua legum vinculo tenebatur, ex Christi præceptis majus sibi, multoque validius præsidium comparavit. Quid est enim, cui magis prospexerint humanæ leges, quàm populorum felicitati, quid

est

est quod sit sanciendæ civili concordiæ accommodatius, quàm neque vim, neque injuriam facere, scelera odisse, amicum juxta, inimicumque diligere, omnes beneficijs, & caritate prosequi, quæ cuncta divino illo, & Christiano Jure sunt constituta? Quod quum totum migravit in Romanum Imperium, ex duabus veluti societatibus corpus coaluit unum, vinculo caritatis, atque virtutis, quam civitatis jure coniunctius. Uni igitur societati, cui idem finis, eadem voluntas, eademque Religio, quis negabit unum quoque jus esse ex sacris constans, & civilibus legibus?

Atqui, inquiunt, ex diversis potestatibus humanæ sanctiones, & Pontificia decreta profluxere; quasi Romanæ leges, quæ à diversis, & potestate & ordine magistratibus latæ sunt, eandem vim penitus non habuerint. Quid tam distinctum priscis temporibus, quam Ordo amplissimus à Plebeio? Nulla auspicia, nulla sacra, nullæ dignitates, nullum connubii jus inter eos; quis verò non sine summâ juris civilis ignoratione dixerit, plebiscita, quæ plebejo Magistratu rogante sciscebat populus, jus civile non fuisse, quod ad summum ordinem non pertinerent? Sed & illud, Auditores, providete, ne si eam ob caussam Pontificium Jus civilis Juris partem esse negetis, nullum omnino Jus reperiatur, quod civile sit appellan-

dum

dum. Jurisprudentia namque Romana, quæ septingentis fermè annis floruit incorrupta, auctoribus priscis illis Pontificibus in lucem prodiit, in quorum sacrariis, ac penetralibus abdita, antequam [a) Gn. Flavij Scribæ operâ divulgaretur, originem cepit, & adolevit. Neque enim vetustis temporibus de jure respondere cuiquam licuisse satis constat, nisi Pontificibus illis, qui jus civile, quod interpretatione cœptum, & auctum erat, tamquam rem aliquam sacram custodiebant. Sed an putatis brevi temporis spatio hanc veterem consuetudinē tenuisse? Centum annorum curriculo hac vivendi ratione usa est Romana Respublica, donec Flavius ille reperiretur, qui subtractum à Domino librum de legum actionibus pertractantem populo dederit, ut arcana illa Jurisprudentia, quæ tanquam aliquod ex Eleusiniis mysteriis diu latuerat, tandem publicam lucem aspiceret. Morem pene dicam veterum illorum tenuere Romani Pontifices, qui plures, & difficillimas quæstiones ita definierunt, ut magnum Romanis legibus ex hoc nostro Jure incrementum accesserit. Si igitur spectemus auctores (liceat mihi, Auditores, profanis sacra; veteribus nova componere) à Pontificibus jus civile bono publico cœpit, si res, quæ pertractantur, etiam ea comprehendit

[a] *Pompon. l. 2. de orig. Juris. A. Gellius Noct. Atticar. lib. 6. cap. 9.*

hendit, quæ ſacra ſunt. Neque, ut hoc probem, aliquis mihi veteribus ex Pontificibus ab inferis eſt excitandus. Quid enim teſtimonio Ulpiani præſtantius, quid evidentius, dum ait, Jus civile, quod aliud publicum, aliud privatum eſt, in ſacris, & Sacerdotibus quoque conſiſtere? Prætereo M. Tullij Ciceronis oratoris clariſſimi teſtimonium, neque mentionem faciendam arbitror earum legum, quæ in Codicem ſunt relatæ, ad ſacra ſpectantes, Antiſtiteſque ſacrorum. Id ſolum, quod contendo, mihi concedatis oportet, quum Juris civilis ſumma neceſſitas ſit, & eiuſdem potiſſima pars Jure Pontificio comprehendatur, maximam eſſe quoque addiſcendi Juris Pontificij neceſſitatem.

An verò hæc tantum ad eos pertinent viros, qui procurandæ religioni operam omnem impendunt, & quemadmodum plerique rerum prorſus ignari cenſent, à Juriſconſulto ſunt aliena? Immò ſine horum cognitione, neque eum Juriſperitum exiſtimem, qui vel totum id, quod priſci legum Interpretes, & Principes omnes, vel conſtituerunt, vel litteris aliâ de cauſsâ conſignarunt, intelligat, teneatque memoriâ? Egone illum prudentem exiſtimarim, cui doctrina deſit ea, quâ de ritu Matrimonii, de ipſo inhibendo, dirimendove, de divortiis, repudiiſque, de religioſis funerum, de aſylorum jure, de immuni-

tatibus

tatibus templorum, ac ministorum, ut reliqua sanctiora prætercam, consulere, judicare, jura reddere debeamus? quæ omnia de prisco jure detracta novis, sacrisque legibus melius, uberiusque sunt constituta! Audivimus ipsi nos, audivimus (proh pudor ætatis illorum, & muneris!) viros apud suos, qui à nobis, non remotissimi sunt, summæ opinionis, & famæ, quibus non imprudentibus talia sæpè exciderunt, quorum & juniores, & vix Jurisprudentiæ rudimentis imbutos, summopere puduisset. Hos ego Jurisconsultos: hos sapientes appellem? his bona, famam, vitamque civium credendam opiner?

Quod ergo, Deus immortalis! Ius profitentur? id quod civile videri volunt, quum tamen partem ejus sanctiorem, & utiliorem abjiciant, quasi peregrini Juris, ac barbari! At si privatarum legum studium adeo necessarium credunt, ut nihil magis esse videatur, quid de publicis existimare non debent? si jura quæ de profanis, abjectisve rebus non rarò disponunt, maximo in pretio habere solent, cur sacra, & divina contemnunt? An plurimi duci debent hereditatum, dotium, stillicidiorum, fontium, fluminum (nequid aliud humilius proferam) leges; negligi verò quæ pertinent ad Sacerdotia, Sacramenta, Sacrificia, augustissima, sanctissima, & maxima totius Religionis, ac Reipublicæ fundamenta? An Severi, Caracallæ, Diocletiani, Papiniani,

Paulli

Paulli, Ulpiani ſanctiones, & reſponſa plurimi fient; Nicænorum, Chalcedonenſium, Byzantiorum Patrum; Cypriani, Athanaſii, Auguſtini, Leonis, Leonique ſimilium decreta, & ſententiæ parvi pendentur? Quæ civilem ſocietatem reſpiciunt, quâ ſolum ab animantibus feris uſquequaque diſtinguimur, toto pectore complectemur; nihili verò ducemus, quæ ſanctorum reſpiciunt communionem, quâ ab Hęreticorum, & Judęorum conciliabulis, quâ ab Ethnicorum, & Barbarorum cœtu dividimur, à Religione ſuperſtitio diſterminatur, à pietate ſcelus, impietas ſegregatur?

Sed ſi in omni ſocietate civili ea magis ſunt retinenda, quæ publicam tranquillitatem, ſalutemque reſpiciunt, quàm quæ privatas copias, & fortunas, eo magis neceſſarium Pontificium ius eſſe conſtabit, ſi ſacris legibus æquabiliter conſtitutis, non modò florentem, atque beatam, verum etiam ſalvam, incolumēque Rempublicam habeamus. Quoniam verò duabus poteſtatibus populus regitur, ſacrâ, atque civili; tum demum ſalvæ res erunt, ſi utraque certis finibus concludatur, qui a Chriſto inter utramque ſun conſtituti, neque altera vim patiatur ab altera, neque concordia illa divini amoris afflatu firmanda peſſimo publico diſſolvatur. Nulla enim capitalior peſtis humano generi poteſt accidere diſcordiâ omnium po-

teſta-

testatum, quâ pacis status convellitur, & salus publica periclitatur. O dolendam, Auditores, temporum illorum memoriam, quibus vel hujus disciplinæ ignoratione, vel illorum qui propria auctoritate abutebantur, nequitiâ perniciosæ illæ controversiæ sunt agitatæ de sacrorum potestate Antistitum, quæ in diversa totam traxerunt, & lacerarunt Ecclesiam! Nonne quidem græcas regiones hæc exitiabilis pestilentia ita pervasit, ut cum Byzantino Antistite, tota demum a verâ, concordique Christianorum omnium societate Orientalis plaga descisceret? Nonne sæpiùs his controversiis pacem regnorum eversam, Jura sanguinis perturbata, ferro ignique vastata omnia, atque consumta, Rempublicam civili maduisse sanguine, vel legimus, vel audivimus? Unde hæc invecta calamitas, flamma, pernicies, unde tot mala, nisi hæc, quæ diximus, statum Reipublicæ respicerent universum, nisi hoc jure æquissimè constituto, tota staret Christiana Respublica? Nempe juvat Pontificii Juris arcana cognoscere: juvat auspicatorum decreta Conciliorum, sanctorum Patrum, atque majorum nostrorum tradita; juvat sapientissimorum Pontificum jussa, monita, rescripta perpendere; unde innotescat, quibus finibus Sacerdotum dignitas, ac potestas terminetur, ne perperam civiles Magistratus, quamvis summo præditi imperio, in ejus fines irrumpant; neque contrà

Sa-

Sacerdotes, quod eſt omnino civilis regiminis, affectent, arripiant. Quæ igitur major diſciplinæ neceſſitas eſſe poteſt, quàm noſtræ, qua non pervulgatarum rerum doctrinâ traditur, ſed publicarum, maximarumque, quibus ſtantibus, ſtat Reſpublica, & corruit prolabentibus?

At neque illud prætermittendum eſſe putem, ex Pontificio Jure regulas omnes eſſe petendas, quibus corruptiſſimi Chriſtianorum mores ad juſtitiam dirigantur, ne tanquam incerti vagemur in tenebris, aut voluptatum dulcedine illecti feramur ad vitia. Et quidem, ſi verum fateri volumus, Auditores, nihil eſt magis Chriſtiano homini neceſſarium, quàm ſeſe componere ad majorum exempla, ut in hac vitâ, in qua, velut hoſpites ſumus, a viâ virtutis, & æquitatis ne deerremus. Ita enim naturâ comparati eſſe videmur, ut quamvis honeſtatis cauſsâ omnia nos facere debere profiteamur, tamen perturbationibus animi ſæpius inducamur in fraudem, & quod bonum ſit, in corporis voluptate, & doloris amotione perquiramus. Unde ſemper in deteriora prolabimur, exundante quotidie vitiorum colluvie, & rationis lumen, quo rectum ſequi debemus, & ad honeſtum perveſtigandum adducimur, etſi non extinguatur, ita tamen culpâ debilitatur, ut vix quid bonum ſit, præ illis, quæ inſunt in animo errorum tenebris, diſcernere queat;

ſequi

sequi certe non potest, nisi gratiâ illius fretum, qui omnium dominator rerum, cuncta hæc gubernat, atque disponit. Ut enim ab initio justitiâ, atque innocentiâ præditus homo, hanc primum suavissimam lucem aspexit, cujus usuram execrando flagitio sibi, posterisque suis eripuit; sic vitiorum radicibus, quæ nobis orientibus nascuntur in nobis, ad nequitiam ita inclinamur, ut eam etiam amplectamur; ita amplectimur, ut tanquam Sirenum cantibus, cæteris neglectis virtutis officiis, somno sepulti jaceamus. Quamobrem sapientissimus inter Philosophos Thebanus Cebes humanam vitam, quasi coloribus exprimens, Fraudis poculum nobis in hujus vitæ curriculum descendentibus propinari dicebat; unde malorum omnium originem, tanquam venenum aliquod imprudentes ebibimus. Qui igitur in tanta errorum caligine, & vitiorum sylva, in tanta perturbationum, & affectionum confusione certum quid sequi putaret, non aliter quidem erraret, quàm qui sine nauticæ artis præsidio, & adjumento inter procellas, & scopulos navim regere, & cursum tenere profiteretur. Quapropter enitendum nobis, & curandum diligentissimè, ut eos sequamur duces, quibus in unum coëuntibus divinum doctrinæ lumen affulsit, vel Dei munere regimini morum præfecti, tantam justitiæ, & sapientiæ laudem promeruerunt. Quorum præcepta, quæ ad sancien-

dam

dam pertinent honestatem, in qua disciplina traduntur utilius, quàm in hac nostra, in qua tot Conciliorum, Pontificum, Patrum monimenta, & regulæ ad vitam, ad mores, ad virtutem pertinentes habentur, & enodantur. His enim maiorum nostrorum imitamur exempla, bonitatem respicimus, eorum, penè dixerim, vitæ consuetudinem totam effingimus, &, quod majus quiddam est, atque divinius, illorum animus caritatis plenus, & innocentiæ in nos ipse transfunditur, unde corporibus fato cedentibus, Christianæ Reipublicæ spiritus, qui suo quodam, perpetuo, & interiori motu cietur, permanet idemtidem, & cunctis sanctissimè providet, & moderatur. Si igitur hoc jure diriguntur errantes, mens illustratur, exemplis Patrum evadimus meliores, nihil sane magis humano generi necessarium Pontificio jure poterit inveniri.

Demus igitur operam sacris legibus, ex quibus civitatis faustitas pendet, & incolumitas, quibus vita civium, & Christianorum mores convertuntur in meliora. Quod si plus auctoritati, quam rationibus tribuendum esse putetis, auctorem huius sententiæ longe gravissimum Gregorium nonum Pontificem Maximum habetis, qui summam Pontificij juris addiscendi necessitatem agnovit, & eius usitatissimam partem, ad studiosorum utilitatem in quinque digessit libros, quorum in

Academia,& in foro, quæ auctoritas sit, non-ignoratis. Sed an Innocentium III. Bonifacium VIII Clementem V. Gregorium XIII. aliosque Pontifices, ut divinâ, quâ pollebant, dignitate, præstantes cæteris, ita sapientiæ nomine maximos, diversum sensisse creditis, quum omnes pro virili sua tam necessariæ consuluerint disciplinæ? (a) At quid ego memoriâ vetera repeto? An Victore Amedeo Rege auctorem quærimus graviorem? Quid aliud medius fidius censuit ille, qui optimorum memoriam Principum virtute superavit, dum hoc bonarum artium domicilio, tanto sumtu, tantâque magnificentiâ restituto, ex privatis laribus in hanc publicam celebritatem jus Civile transtulit, & Pontificium? An hæc studia, quæ nunquam corrupta in hac floruere ditione,privatim non excolebantur à pluribus, & præstantissimis viris? An veteribus illis Fabris, Vaudis, Belloniis, Germoniis, Gubernatiis, quorum memoriæ ex hoc ipso loco æternum, atque præclarum ab aliis disertissimis viris datum est laudis testimonium, hæc ætas complures non extulit quàm simillimos? O divinam Regis pace belloque maximi providentiam. Censuit Princeps optimus, ac prudentissimus necessarias Reipublicæ disciplinas publico quoque indigere præsidio; censuit eos, qui his studiis operam navant, Regio dignissimos patrocinio. Quare nolite

[a] *Vid. cap. ignorantia cap. nulli dis. 38.*

nolite, Juvenes, tam magnum,& immortale invictiſſimi Regis beneficium contemnere, qui tot bellis confectis feliciter, tot victoriis de potentiſſimis gentibus reportatis,hanc vobis patriam integram, incolumemque ſervavit, vos ſalvis parentibus ſoſpites reddidit, à fortunis veſtris, opibus, diiſque penatibus omnem vim hoſtilem avertit, & parta demum pace hæc vobis otia conſtituit litterarum. Cui nullam, mihi credite, gratiam referetis acceptiorem, quam ſi Reipublicæ, ad cujus felicitatem omnes ejus conatus diriguntur, his pacis artibus vos præſtiteritis utiliſſimos. Ita igitur neceſſariis his diſciplinis operam date, ut digni maioribus veſtris, digni hac patriâ exiſtimemini, digni demum, qui ab Auguſtiſſimo, & Invictiſſimo Rege Provinciarum, Civitatumque regimini, vel Sacrorum curæ præficiamini.

Dixi.

IN LUDOVICI GENTÆ COOPTATIONE

ORATIO SECUNDA.

Habita X. Calendas Aprilis M. DCC. XXIII.

COnventus hic vester P.C. ornatus, & auctus circumfusâ lectissimorum juvenum multitudine, & recens eorum, qui ante me dixerunt, splendor, & gloria altè infixa mentibus vestris me dicere instituentem ab ipso principio, & quasi limine orationis summovent, ac repellunt; quòd illis hodie me facere verba conveniat, quibus admirantibus ac plaudentibus, præclari complures adolescentes a disertissimis viris adeo laudati sunt, ut ad immortalem potius evecti famam, quam hac donati studiosis debitâ laureâ videantur. Quæ namque spes mihi affulgeat, posse me unquam animum vestrum, delectare, vel pro loci, ac muneris dignitate ita differere, ut vobis fecisse satis putem, si cuncta in illis maxima fuerunt naturæ artisque præsidia, mihi vero durioribus, incomtisque studiis valde occupato nulla hæc, vel summè jejuna? Ergo quum omnes, qui hactenus ita studia litterarum sunt prosecuti, ut eis laureatis ex Academia in publicum prodire licuerit, meritis virtutum præconiis sint affecti, te solum, Ludovice Genta, quòd summâ

ope,

ope, & infinitis propemodum laboribus dignus habitus ſis, qui in ampliſſimum doctiſſimorum virorum numerum coopteris, taciti præteribimus quaſi obſcurum in Lyceo juvenem, & penè dixerim illaudatum? Siccine Taurinenſis Academia, quæ optimos quoſque juvenes inſigni laudum teſtimonio ſemper proſequi conſuevit, in te uno, quem omnes ſuſpiciunt æquales, majores laudibus extollunt, a ſuo novo inſtituto, & priſco more deflexit? An quòd alii ſortiti ſunt me homine haud quaquam in his artibus exercitato viros ad dicendum inſtructiores, & ad augenda, & illuſtranda cujuſque præclara facinora natos, excultoſque, abditæ virtutes tuæ, & incultæ jacebunt? At quanquam hoc dederis differētis infantiæ, ut neque ornatè ſatis, neque eleganter, ut cæteri, dicat; negaveriſne bonis omnibus, ut breviter, ut ſine ornamentis, & quaſi detracta veſte, animi virtutes exponamus tui? Ita profecto P. C. fiet; nam animi dotes clariſſimi Candidati, ſine ullâ meâ operâ, decoras, ornataſque ſatis ipſæ ſe demonſtraverint. Nec eſt quod totum ejus vitæ curriculum mente percurrere debeamus; namque anni tantum ſpatium complectetur Oratio, quo anno ante oculos veſtros in Academia, in foro Ludovicus Genta frequenter obverſatus eſt; ut quod Poëtis in deſcribendis Heroum factis fixum eſſe dicitur, ut anno ſolum finita geſta comprehendant, in hujus

virtutibus sine fuco, vel arte narrandis translatitium esse videatis.

Ubi primum hujus Academiæ instauratæ fama longè, latèque pervagata exterorum animos partim admiratione, partim sui desiderio complevit, nihil Ludovico Gentæ fuit antiquius, quam ut ex omnibus sese eriperet impedimentis, & infinitæ illi, quâ tenebatur, discendi cupiditati satisfaceret. Igitur rogare parentes primùm, dein acrius etiam instare cœpit, ne se novis disciplinarum ornamentis, ac peregrinis cognitionibus, quibus promendis Augustæ Taurinorum Academiam restitutam fuisse fama erat, jam inhiantem, spe frustrari permitterent; & modo fructus doctrinarum, modo utilitatem Regii patrocinii, sub quo studiosi futuri dicebantur, modo exantlatos ante labores Romani itineris commemorare: quo tandem effecit, ut Pater Filii, quem unice diligit, amantissimus omnium rerum ad iter necessariarum illi copiam suppeditarit. At Ludovicum è patriâ jam discessurum aliis alia supervenientia impedimenta in patrio detinuere solo, donec pestilentia illa, quæ totum terrarum orbem terrore replevit, Massiliæ nata est, ob quam itinera custodibus munita, commercia interrupta, omnesque populi suis regionibus clausi sibi ab aliorum hominum colloquio, aspectu, & propedicam nomine metuebant. At studiosissimum juvenem, ac doctri-

doctrinarum appetentissimum nihil hæc morata sunt magis, quam impavidos, ac fortissimos viros flectere unquam possint levibus animis injecta terricula; nam perruptis omnibus moris, & gravissimi itineris laboribus, ac periculis superatis, eò advolavit, quò summo contenderat studio. Hinc orta juvenis præstantissimi gloriæ primordia, quæ ad ejus nominis valitura sunt memoriam sempiternam. Nulla enim delebit oblivio, nulla vetustas, Ludovicum Gentam difficillimo tempore, medio ardore Gallicæ pestilentiæ, inter milites locorum custodes, studiorum caussâ è patriâ huc emigrasse; huc verò ubi pervenerit, ita in proposito perstitisse, ut nullus fuerit labor, quem non subire voluerit; ita demum subiisse, ut omnium studiorum non semel, aut bis, sed pluries, pluriesque summâ cum laude, & nominis celebritate periculum fecerit.

Nihil quidem illustrius, & homini gloriosius accidere potest, quàm ut virtutis, & sapientiæ sic capiatur amore, ut nequid intentatum relinquat, quod ad illam acquirendam, & jure suo veluti possidendam conferre posse videatur. Hæc enim sola est, qua ut animo, & mente à brutis discernimur animantibus, sic à cæterorum hominum sejungimur numero; eâque fit, ut reliquorum mortalium, diuturnitate temporis memoriâ letho datâ, nostra læta, virensque apud posteros

steros floreat. Hac spe, quâ meliores, nobisque ipsi præstantiores evadimus, plerique omnis ætatis, ac generis homines, rerum abiectâ curâ domesticarum, incognitas peragrare terras, nova terrâ marique subire pericula non dubitarunt, ut patriam inde novis artibus, ac inventis excolerent. Hoc modo mortalium sapientissimi Græci Indiam, Ægyptum; Romani Græciam; Barbari Italiam perlustrasse perhibentur, & inde nobilissimam secum ipsi tulisse doctrinarum partem, quæ sata in peregrinis terris adeo coaluit, ut novi virtutum surculi nihil de dignitate, ac præstantia, unde deducti fuerant, plantæ concedere viderentur. Ita nempè perpetuò creditum est, sapientiam esse veluti mercem, quę ut à remotioribus Orbis terrarum plagis ad nos delata est, sic pretiosior habeatur; videntur namque minus in se pretii continere non conquisitæ longius disciplinæ, vel quod otium, libido, rerum affluentia familiarium multum nostræ intercipiat diligentiæ, vel quod illarum facilis acquisitio sæpè vertitur in contemtum. At Ludovico Gentæ quàm eximia, quàm antiqua discendi cupiditas! Romam primùm non animi gratiâ, aut studio visendarum magni quondam Imperij reliquiarum, considerandique busti Romanæ potentiæ, sed percipiendæ Jurisprudentiæ caussâ, commigravit, quæ in urbe omnium principe & nata, & ad summum

cre-

creditur evecta faſtigium. At quæ ibi geſſerit, cui rei aſſiduam die, noctibuſque impenderit operam, ut deinde ob continuas vigilias, ac numquam intermiſtum quieti laborem in ardentiſſimam febrim, diuturnumque morbum inciderit, haud quaquam commemorabo; excedunt hæc à propoſitis finibus Orationis; quam mihi legem ab initio dixi, hanc religiosè ſervabo. Id ſolum P. C. conſiderate, eo tempore Ludovicum Gentam non de adventu, deque ſtudijs cogitaſſe, ſed in hanc urbem inter militum arma, inter pericula à cive magis, quàm ab hoſte timenda, inter teterrimæ mortis imagines advolaſſe, quo tempore, præterquam de ſalute deliberare rarum, à parentum divelli complexu difficile ſit, iter arripere grave, evadere periculoſum.

Sed hæc fuere ſtudiorum illorum, quæ ſummo deinceps niſu perfecit, imperfecta quædam initia. Quis enim diligentius rem optatiſſimam aggreſſus eſt, quàm Ludovicus Genta ſtudia literarum? Quis ardentius formam viſu pulcherrimam adamavit, ſtuduitque conſtantius adamatæ, quàm Ludovicus Genta Juriſprudentiæ? Quis unquam majores natu, à quibus lucroſam ſperet hereditatem, impenſius coluit, quàm Ludovicus Genta ſapientiſſimos viros, & omnium virtutum genere commendatiſſimos? Omnium quidem caput rerum, quæ ad profe-

ctum

ctum pertinent adolescentium, id esse P. C. judico, ut optimos quosque, ac doctissimos observare, frequentare, ac perpetuo lateri eorum velut hærere debeant. Ita namque quotidiano exemplo, familiarique sermone sublimioribus disciplinarum notionibus assuescunt; ita sapientiæ præcepta facilius, uberiusque radices emittunt. Quemadmodum enim cominus emissa jacula fortius, altiusque feriunt, quam si eminus jaciantur; languent enim paulo remotiores ictus; infirmiusque corpora petunt, ac subeunt, ita sapientum doctrina validius mentem occupat, si amicâ quadam consuetudine, atque domesticâ sic effundatur, ut integra communicetur. Vix enim reperias, qui doctissimus quum evaserit, eruditorum virorum non sit societate, & consortio delectatus. Quid enim Socratis cum Platone, hujus cum Aristotele, Ciceronis cum Cœlio, Papiniani cum Paullo, Ulpiano, & pluribus alijs familiaritatem, amicitiamque commemorem? Non enim longius à rerum nostrarum memoriâ nos retrahere cogitationes oportet, quàm sit necesse. Nonne Fabri nostri cum Antonio Manutio antiquæ Taurinensis Academiæ gloriâ, & ornamento, vitæ consuetudinem perspectam habetis? Nonne Bellonij eruditissimi viri cum Vaudo omnium elegantissimo, atque acutissimo, conjunctionem plurimam fuisse perhibent,

à

à quo & illum multa surripuisse fama est, & pro suis etiam promulgasse, quam ego rem à Bellonij doctrinâ, & probitate, à Vaudi stylo alienam esse contendo? At quos Ludovicus Genta, & quantos excoluit viros, quibuscum conjunctissimè vixit! Non mei nunc est instituti P. C. omnes enumerare. Unus tu, quem e numero summorum, & optimorum virorum nec ipsa, etsi maximè conetur, segregare potest invidia, honoris caussâ nominabere, M. Antoni Comes Clarette; cujus ego, quum doctrinam considero, aliquem mihi intueri e priscis Jurisprudentibus videor, quum morum innocentiam, & probitatem Catonis alicujus, vel Aristidis integritatem, justitiamque, quum officium erga me tuum atque benevolentiam (si unum excipio) alterum te parentem rectè appellarim. At quod ad nos attinet, si maturè vitam Superi non ademerint, vel scripta nostra aliquo in pretio apud posteros fuerint, numquam præsens ætas, atque futura de tuis laudibus, numquam de egregijs in me meritis conticescet. Eo igitur viro quum sit Ludovicus Genta usus perfamiliariter, quum hujus monita, dicta, probè integréque servaverit, illique non civitatis modò, sed amicitiæ, sed affinitatis, sed sanguinis vinculo conjunctissimus fuerit; quid mirum, si quæ ad sapientiam, quæ ad honestatem, quæ ad morum candorem, quæ ad Juris divini, hu-

mani-

manique pertinent cognitionem, tam multa expresserit, hauserit, & ex illo in alios diffusa creverint, redundarint?

Ad hæc non inania studiorum proludia quantum laboris adiecerit Genta, si plane dixero P. C. dies prius me deficiet, quàm omnia comprehendere valeam. Quoties enim ex vigilijs antelucanis ad concubiam noctem ille studia protraxit vix interrupta? Quoties ex Academia plurium studiosorum catervâ stipatus migravit in forum? Ita namque Ludovicus Genta se se Academicis exercitationibus mancipavit, ut nihil relinqueret, quod ad amicorum, quod ad familiarium, quod ad clientum, quorum multos adolescentis fama pertraxerat, necessitatem, & commodum attineret. Virtutum P. C. hæc illa sunt fœdera, quæ in adolescentibus sæpe desideramus, quos ita studijs Jurisprudentiæ operam dare convenit, ut non obliviscantur civium saluti, & utilitati se potissimum debere consulere; hæc verò ita prosequantur oportet, ut ne præproperâ quadam cupiditate juvandi studia nimis cruda in forum emittant. Quemadmodum enim Academicis exercitationibus semper addictus civis esset reipublicæ non necessarius, ita qui spe celeris vel lucri, vel gloriæ vix Juris Doctoribus, ac Magistris à limine salutatis, ex Academia in curiam se se proriperet, hunc arbitror non modò regno inutilem esse, sed

etiam

etiam multorum saluti perniciosum. At quàm dissimilis. Ludovici Gentæ fuerit consuetudo ex hoc P. C. cognoscite, quòd ea sic conjungere consuevit, ut quum omnia forensis gloriæ caussâ faceret, tamen nullus in Academiâ repertus sit, qui eum diligentiâ, ingenio, exercitatione præstaret. Alios namque vidimus integro quidem anni spatio in Academico pulvere sic desudantes, ut nihil addi eorum laboribus posset; cæterum feriarum saltem tempore honestis voluptatibus, recreandisque absumtis diuturnâ curarum serie viribus studuisse. Indulgendum quippe censebant aliquid tempori, aliquid etiam adolescentiæ tribuendum, quæ ætas quum hominis florentissima sit, nescio quid etiam remissionis, ac laxamenti sibi poscere videatur. Dandum quoque putabunt aliquid necessariæ corporis quieti, atque animi tranquillitati, ut iste vacuus aliquando, liberque curis ad alias deinde suscipiendas, & subeundas promtior esset alacriorque. Quum ergo cunctis ferme studiosis ex urbe dilapsis, forū sileret, quiesceret Academia, omnes Autumni amœnitate, ac dulcedine caperentur, solum vidimus Ludovicum Gentam valetudine non firmâ, ore pallentem, ac longo studio velut enectum, solum Jurisprudentiâ, solum literis occupatum. Solus nempe Ludovicus Genta, quem gravissimorum virorum exempla, quem anni tempus jucun-

dum

dum, & delectabile, quem amicorum monita, vires attritæ, sanitas imbecilla non commovent, animi respuit oblectamenta, obterit voluptates, ludum, jocum, convivia, rusticationes nihili facit, studio, labore, vigilijs omni modo, omni tempore delectatur.

Quid amplius de adolescentis pertinaci labore, quid de curis addiderim? An forte silente schola, & fori jurgiis consopitis, aliquam Gentæ illarum partem non sponte remissam, at detractam tempore censeatis. O Juvenis diligentissimi industriam singularem! Obseratis Academiæ foribus, tacente voce Magistri, non Academiam ipsam desiderat Genta; ipse namque optimus doctorum, quos audierat, imitator se pluribus discendi cupidis adolescentibus ducem præbet, ac præceptorem. Illis civilis Jurisprudentiæ, illis Pontificij Juris doctrinam, quam hauserat, & quæ jam in ipso radices altissimas egerat, enodat, & explicat, commentariolis quoque illustrat, enucleat. Quæ Juvenis præstantissimi scripta, Deus immortalis, quanto in pretio apud tyrones sunt! Eum maxime ad primum in Jurisprudentia gradum facile pervenire posse confidunt, ad quem commentaria Gentæ pervenerint. Hinc mirum est P. C. quam multos ille timentes erexerit, dubios confirmarit, desides excitarit, fregerit obsistentes. Quantum nempe

com-

complures in literis profecerunt, quæ sunt illi ab hoc Gymnasio præmia consequuti, quot hæc Academia ex Gentæ sodalibus habet optimæ sane indolis candidatos, hæc omnia sunt, quæ unius Juvenis studio, laboribus, diligentiæ accepta referre debeamus.

Multa quidem de Candidati clarissimi sollertiâ, ac virtute dicenti longe plurima sunt prætereunda, ut aliquem tandem exitum habere videatur Oratio. Quis autem cuncta narraverit, quæ hosce labores exceperint, ingenii, virtutisque pericula? Nemo P. C. ex tam multis, qui summâ cum laude præstantissimos doctores hactenus audiverunt, vel plura vel majori cum gloriæ accessione sollertiæ, ac doctrinæ edidit experimenta. Quis enim, majorem sibi comparavit famam, quàm publicis illis disputationibus, quibus Candidatus, & Prolyta renunciatus est, sibi peperit Genta? Cujus voce frequentius hæc personuit Academia, quàm Gentæ dissertationibus, & argumentis? Qui circulus, concio, conventusque publicus fuit, in quo Gentam non viderimus disputantem? Mitto reliqua, mitto ea, quæ vobis præsentibus, data sunt, diligentiæ, artisque specimina. Audistis P. C. eum hodie disserentem, audistis sententiarum pondus, copiam, soliditatem, acumen. Nam quæ privatis interrogationibus edidit, præteribo libenter, quum vos ipsos P. C. testes habeat, & laudatores. Vos præstantissimi Candidati

vir-

virtutes, vos doctrinam ad cœlum tollere consuestis, vos privatâ illâ interrogatione, qua Ludovicum à studiis missum postea declaravimus, & Laureæ, & Collegii honore dignissimum censuistis. Quam de se captam opinionem tantum absuit, ut secundâ interrogatione, quæ Regiâ lege præscripta est, minuerit, ut etiam tribus ab illo responsis acceptis, cæteri Patres ab interrogando temperarent, qui honos post restitutam Academiam, præter Gentam, tributus est nemini. O præclaram Ludovici Gentæ apud doctissimos viros opinionem! Tanti videlicet pauca ex ore Gentæ valent apud severissimos Judices, Censoresque virtutum, quanti satis multa aliorum vix æstimantur. O dignum antiquissimæ sanè familiæ & germen, & lumen! Quam ego dum considero, nescio an magis ab illis, qui pace belloque rempublicam gessere, viris exornetur, quàm ex hoc uno acceptura sit splendoris, & gloriæ. Ac si quidem mihi datum esset, ut eos omnes à Superis evocarem, qui Erigio avo tuo vivo Niciensem Senatum constituebant Septemviri omnes tibi sanguine conjunctissimi, eosque Senatoriâ togâ indutos in conspectu vestro ponere liceret P.C. nescio an injuriâ hunc juniorem ætate, dignitate minorem, doctrinæ tamen famâ non imparem futurum in eorum numero collocarem. Quid verò illi, qui scriptis, editisque libris, familiam nobilissimam illustrarunt

runt, dicturi forent, quum eundem sua viderent exempla jam exprimentem, & promto lætoque animo vestigia bene, feliciterque calcantem? Quare P.C. quod hunc juvenem ad amplissimum Academicorum honorum gradum promovere decrevistis, id quidem puto recte, atque ordine factum; quod autem me potissimum elegeritis, qui donis eum civilibus publico nomine remunerarer, id non sine summa animi mei lætitiâ contigisse sciatis.

FORMULA.

Itaque auctoritate, & auspiciis AUGUSTISSIMI, ET CLEMENTISSIMI REGIS, ac Reverendissimi Procancellarii mandatu aio te divini, humanique Juris doctorem esse, eo modo, jureque, quo ex Pontificia, Regiaque formula divini humanique Juris doctores, ac interpretes creari hactenus consueverunt. Hos propterea libros clausos, reseratosque trado, quo intelligas Juris explicandi tibi factam potestatem illorum exemplo, qui priscis temporibus fiduciâ ingenii, vel Principum auctoritate, vel transverso ambulantes foro, vel ex præcelso solio paratos se se de jure consulere volentibus ostendebant. At quanti apud homines hæc sint pretia virtutis inde significatur, quòd hoc pileum laureæ nomine decoratum voluerunt, quod honoris genus illis solum, more majorum, concedebatur, quibus, cæsis fugatisque hostium copiis, triumphantibus in Urbem introire liceret.

Annuli quoque gestandi jus addiderunt, quod Equitum, ac Senatorum insigne erat, & ornamentum, ut nihil esset quod ad exornandum virum tractandis Reipublicæ gubernaculis aptum deesse videretur. His igitur concessis insignibus velut supremis, quæ ab Academia speranda sint, præmiis, nihil reliquum est, quàm, ut te, Pater omnipotens, Virgo Regina loci præses, cæterique Superi immortales rogemus, obsecremusque, ut hunc Ludovicum Gentam ita sospitare pergatis, ut ejus bona, fidelisque opera huic regno utilis sit, hæc quam accepit auctoritas innocentibus opportuna, miseris sit innoxia, & Civibus omnibus salutaris.

DE PONTIFICIJ JURIS FACILITATE

Ad Juris ejusdem studiosos,

ORATIO TERTIA

Habita IV. Idus Novembris M.DCC.XXVI.

Ihil tam novum, & inusitatum esse videbitur, A. O., quàm studiosis ad ingenuas artes aggredientibus ostendere, quantum hæ laboris, difficultatisque contineant; quum doctissimi quique liberalium artium Professores nihil curent impensiùs, quàm ut mentes adolescentium ad illarum studium rationum pondere trahant, & dulcis orationis flumine ad ipsarum amorem alliciant. At gravissima sacrorum doctrina, eoque præstans nomine, quòd divina cuncta regat, & moderetur, nullum ex alienis ornamentis, & laudibus sibi sumtura est, dicentis non solum inopiâ, sed propriâ magnitudine quadam, & dignitate. Incredibilem, & noxium dumtaxat errorem, qui, nescio quomodò pervagatus sic increbuit, ut per multorum pervaserit animos, eximendum censeo, modicam, & nullius pretij rem Jus Pontificium esse

dictitantium, quod Romanæ prudentiæ delibatis institutionibus facillimè perdiscatur: illosque, qui nunquam eam artem à limine salutarint, triduo posse Juris ejusdem sese consultissimos profiteri. Quod quum de studijs detrahat plurimorum, qui velut aliud agentes ad facultatem longe maximam, & Reipublicæ summè necessariam deferuntur, enitendum est omni diligentia, ut eam perniciosam opinionem pro viribus, ex intimis adolescentium mentibus evellamus, ut studiosa Juventus [cujus majorem in dies concursum Juris addiscendi caussâ fieri videmus] intelligat, nihil sibi de profectu in hac doctrina posse promittere, nisi ad eam sic accesserit, ut ad excelsam, dignissimamque disciplinam, quâ bonum omne publicum, magna Reipublicæ vis, & auctoritas, Sacerdotum quoque, & Principum amplitudo, imperium, & majestas, divina demum Jura definiantur. Vos igitur, Adolescentes, de quorum ego commodo, & utilitate sollicitus sum, si quid, ut spero, dicendo profecero, hanc mihi vicem reddite, ut ne videlicet apud viros non invidos, nec indoctos, nec inficetos, vel temerarius existimer, quasi in alienum locum irruerim, vel quòd tantæ sententiæ auctor ipse fieri voluerim, ob id superbus habear, prædicerque. Siquis enim alius extitisset, qui vobis in hac facultate quid sequendum, quid vitan-

tandum ſit, explanaſſet, melius profectò veſtris ſtudijs conſuluiſſet, & communibus obſtitiſſet erroribus: meque haudquaquam invitum ſuſcepto labore, qui profectò non modicus eſt, & hac etiam, ſi mavult, invidiâ liberaſſet. At in eam nos venire poſſeſſionem, quam vacuam ipſi reliquere, non ægrè, ſi juſti ſunt, patiantur, ut quod caput in Pontificio Jure videtur exponentes, non prius vos, Auditores lectiſſimi, ad utiliſſima, uberrimaque præcepta convoletis, quàm ego vobis hodie, quidquid in illis difficile reperiatur, expoſuerim. Quod ſi mihi pro vobis ea, quam non promerui, ſubeunda, tolerandaque nota ſit, non multum reſiſto, quippequi cuncta potius ſuſcepturus incommoda ſim, quàm ut quidquam de mea conſuetudine prætermittam, cui tot præclari, doctique Juvenes, vel hærentes in foro, & ſortiti ſplendiſſimas præfecturas, vel in Academia adhuc verſantes, aliquid ſe ſe debere fateantur. Accedit & illud vel ex viciſſitudinum humanarum contemplatione, & periculo comparatum, vel certiſſimâ ſpe æquioris apud vos, cæteroſque bonos judicij, nos ita cuncta laturos, quemadmodum hactenus vel hominum nonnullorum, vel fortunæ, vel iniquum in nos animum, vel incommoda tulimus.

Et ſanè qui picturæ, vel alterius artis præceptis imbutus, quum manum, pedem, au-

rem, aliamve corporis partem delineare didicerit, si quidquid oculis cernimus non modò coloribus fingere, sed etiam Heracleotem Zeuxim, Apellem, Polygnotum, aliumve inter priscos, & novos celeberrimum non imitari solum, sed etiam artis præstantiâ æquare se posse consideret; is an bene, vel contrà judicio prudentum audiret, tam est manifestum, ut id procul dubio quisque cernere posse videatur. At si eum ipsum non modò hæc polliceri, verum & Phydiam, & Myronem, & Polycletum, aliosque, non sculptores solum, & statuarios, sed & Architectos assequi se prædicaret, quòd hæ artes finitimæ sint: ille profectò non desipere, sed penitus inter sanos furere censeretur. Nihil enim apertius, quàm neminem Artificem dici posse nisi totâ eâ cognitâ disciplinâ, cui se se totum addixit; quam ubi perceperit, quamvis ad Parrhasij, vel Timanthis præstantiam accedere putetur, Praxitelem frustra æmulari speraverit, nisi hujus postremi facultatem primùm imbiberit. Quis è Logicis Physicam, quis è Geometris musicam, quis è Philosophis Eloquentiam, illis exceptis, qui has didicere, sibi petulanter arrogat? Imò quis, ne dicam, abjectus operarius, sed egregius opifex alicujus rei notitiam affectat, nisi ad illam aliquo temporis intervallo toto incubuerit animo? Solus erit privati Juris consultus, & sæpè

ſæpè non ille, cujus domus ſit totius civitatis oraculum, ſed è grege ſumtus novitiorum, qui cum artis ſuæ, neque brevis, neque perſpicuæ, quædam præcepta vix noverit, nullam Juris ſacri notitiam expreſſerit, non ſolum in illa, ut Sulpitius, vel Varus aliquis excellere, ſed de hoc brevi, bene, feliciterque reſponſitare ſe poſſe non dubitet, & tanquam de cœlo ſcientiâ delapsâ ſic uti, ut conſulentibus non reſponſa reddat, ſed vaticinia? Quis ſine cura, ſine ſtudio, ſine ſudoribus, pignorum, hereditatum, obligationum, codicillorum interpreti, & formularum cantori, quod cæteris omnibus non eſt conceſſum, polliceatur? Longè namque diverſa, maximèque diſtantia quis facillimè conſociarit, ubi Jus ſacrum cum profano, publicum cum privato, divinum cum humano Jure adeo confundat, ut quamvis unius ſocietatis civilis regundæ cauſsâ latum utrumque ſit, hoc ſolùm accepto, illud ſe nullo negotio tenere, profiterive contendat; illud, inquam, à ſanctis Patribus decentiſſimè conſtitutum cum hoc à populo Romano, Principibuſque ſæpè Chriſtianarum partium inimicis ſancito; illud in auguſtis religionis conventibus cum hoc in profanis ethnicorum comitiis; illud non ante rogatum, quàm caſtæ piæque precationes adhiberentur, cum hoc quod populus non ante ſcivit quàm animantium exta, & auguria obſervaret; illud

ſine corporis ullâ pœnâ, & ſine ſanguinis mentione, cum hoc verbera, cruciatus, exilium, reſtem, crucem, culleum, beſtias, ignemque minitante; illud in Eccleſia cum hoc in campo, foro, palatio: illud Deo Præſide optimo, maximoque, cum hoc in media falſorum Numinum ſuperſtitione nato, & adulto, & pene dicam, profanis expiationibus, & ſacrificijs ſuis ab initijs inquinato.

An hoc ſtudium ſuapte natura planum, expeditumque fortaſſis ab aliquibus exiſtimetur, ut aliquâ, ſed levi diligentiâ facile perdiſci poſſe videatur? Ex tribus hercule fontibus omnis diſciplinarum difficultas exoritur, ex rerum videlicet excelſitate & amplitudine, ſubtilitate, ambiguitate. Si rerum nobilitatem, ſi præſtantiam conſideremus, ecquis non putet Jus Pontificium civilibus ſanctionibus excellentius, majus, auguſtius? Quid Sacerdotij dignitate, quid Pontificum Jure, quid Eccleſiæ regimine, quid divinarum denique rerum omnium diſciplina gravius, ſanctiuſque? An ſacra Jura putantur leviora profanis? Sacramentorum omnium, rerumque religionis ſanctimonia ſacris legibus, vel religioſè cuſtodita, vel humaniſſimè vindicata, tam futilis, tam contemnenda res eſt, ut tutelæ, mandato, ſocietati, contractibus demum, & actionibus privatorum poſtponenda cenſeatur? Ab-

ſit

ſit, Auditores, abſit, ut nobis excidant hæc portenta verborum? Nonne ſummæ Chriſtianæ Reipublicæ poteſtates, quæ leges præſcribunt, & Jura promulgant cæteris, ſubmittunt non invitæ ſacris conſtitutionibus faſces? Nonne fines illis utriuſque ſtatuuntur imperij? Quis unquam in controverſijs inter Sacerdotes, & Principes, niſi ex hoc Jure protulit teſtimonium? Ex hoc arma, ex hoc defenſio: hic murus otij, hoc propugnaculum publicæ felicitatis, vis Reipublicæ, robur diſciplinæ, vitæ communis auxilium, Sacerdotij firmamentum, Majeſtatiſque præſidium. Audes tamen cautionum auceps, & litium concinnator, eam doctrinam ſic contemnendam aſſerere, ut cuique ſine labore pateat, qua talium, ac tantarum rerum magnitudo, auctoritas, ſanctitas vindicatur, augetur, ornatur. Debuitne ſummus Juriſconſultus Gallus Aquilius, quum de facto quæreretur, ad egregium, & pene divinum virum M. Tullium mittere conſulentes; debuit ne Publius Scævola doctiſſimus Juriſperitus, quum de prædiorum Jure conſuleretur, quamquam & hoc ad Juriſprudentis officium attineret, allegare clientes ad Furium, & Caſcellium prædiatores, quum alteri, quod oratoris; alteri, quod prædiatoris eſſet, aſſumendum non videretur; non debent Juvenes vix tincti privatâ Juriſprudentiâ, quum non de quæſtionibus

nibus facti, quum non de jure finium regundorum, aquæ pluviæ arcendæ, rusticarum servitutum, viæ, actus, itineris, sed de Pontificum auctoritate, sacramentorum ritibus, & disciplinâ, Principum imperio, & potestate tractatur, maximis videlicet Christianæ Reipublicæ fulcimentis, Juris publici partibus, societatis Catholicæ nexibus, vinculisque, vel præcipiti, pravoque judicio temperare, vel diligentius, impensius, laboriosius, quod utile, quod magnum, quod arcanum in ea facultate est, non cupere, non aggredi, non lustrare oculis, non mente comprehendere, non memoriâ tenere debent? Quot sunt in tantâ Legulejorum, Causidicorum, Interpretum copiâ, in tanta librorum veterum, novorumque multitudine, qui de Sacerdotum Juribus, de maximorum Antistitum, & Principum controversijs non ornatè, solidè, graviter, sed probabiliter scripserint? Quot, qui rectè consulant? Quot, qui bene discernant? Potes itaque, quum paucissimos in ea disciplina videas non eminere, sed vix mediocriter esse versatos, sanus videri, quum non quinquennium in hac insumendum disciplinâ dicas [quod medius fidius in omni artificio nec necessario, nec liberali fieri solet] sed nec annum, nec mensem huic tam præclaro, tam necessario studio concedendum?

Sed quod tandem studium, quæ, & quanta,

ta, Superi immortales, est ista doctrina? Quâ videlicet universæ disciplina sancitur Ecclesiæ! Nulla igitur Ecclesiæ pars excluditur, regio excipitur nulla; peræque pertinet non solum ad Romanum, ad Hispanum, ad Gallum, sed etiam ad Latinum, ad Græcum, ad Barbarum; loco non circumscribitur, Provinciâ non finitur, non Regno, non jurisdictione concluditur; eos tantùm fines habet, quos universalis, quos Christi habet Ecclesia. Itane jus, quo Galli, quo Græci vivunt, facile didiceris, ex tam diversis codicibus conflatum, ex tot conciliis desumtum, à tot Patribus stabilitum? Libertate suâ Galli frui perhibentur, idest, illo Jure vivere volunt, quo Respublica priscis temporibus utebatur; Metropolitarum jus adaugent, Antistitum potestatem exaggerant, omnia proinde perire malunt, quàm ut quidquam de eo Jure decedat, quo Magnus Gregorius, quo Gelasius, quo Siricius utebantur? Quid tu ex novo jure non Gallis, sed Græcis opponas, ubi Africanum, ubi universæ Ecclesiæ codices ostenderint, inculcarint? Sunt, inquient, hæc sacrosancta Juris Pontificii decreta Nicææ, (a) Constantinopoli, (b) Ephesi, (c) Chalcedone, (d) Ancyræ, (1) Neocæsareæ, [2] Antiochiæ, (3) Sardicæ (4) lata magnis Hieronymo, Basilio, Leoni

[a] *Ann.* 325. (*b*) *Anno.* 381. (*c*) *Anno.* 431. (*d*] *Anno.* 451. (1) *Anno.* 314. [2) *eodem Anno* 314. (3] *Anno.* 341. (4) *Anno.* 347.

Leoni, Gregorio laudata, probata, servata. Hoc jus est, quod tibi contemnendum adeo videtur, quum illud ignores. Sed quid mihi, dices, commune cum Græco, cum Gallo? Satis mihi fuerint Jura sacra, sed illa Romana. O egregiam Jurisconsulti scientiam, Jus sacrum profiteri, & maximam juris ejusdem partem penitus ignorare! Canonicas scire leges cum Canones plane nesciveris eos *totius*, ut ajunt illi, *Mundi reverentiâ consecratos*. (a)

Sed quando ad Romanos me vocas Canones, parebo, nec tamen invitus. Romanus est codex ille vetustus, quo Zosimus, Bonifacius, Cælestinus ante sextum Ecclesiæ sæculum utebantur. Romani, Dionysii, Isidori, Ivonis, Burchardi, Reginonis, Bernardi, Anselmi, Innocentii, Vallensis, Honorii, & alii plurimi codices. Facile ne eos videtur evolvere, quos ego commemoravi? Facile diversos ritus, mores Ecclesiæ cognoscere, de omnibus ferre judicium? Facilius utique quis Institutionum quatuor, Codicis Justiniani duodecim, & Digestorum quinquaginta libros pervolutarit; sed in istis maximas inesse difficultates agnoscis; in illis non agnosces, nec numero, nec pondere, nec gravitate, nec magnitudine

(a) *S. Leo. epistol. ad Anastas. Thessalon. cap. 2. tom. 1. Concilior. Hard. p. 1767. vid. ejusd. epist. 25. & pseudep. Damasi ad Aurel. tom. 1. Conc. p. 759.*

ne cum his ullatenus comparandis? Sed quid agant tandem intelligo. De Gregorii noni, de Bonifacii octavi, de Gratiani codice disputant. Quàm in angustam Juris Pontificii partem, & quasi angulum sese relegant! Hîc manifesta Jura contineri dictitant, nec subtilitate, nec ambiguitate civili Juri similia. O divini Juris sacros Interpretes, quantâ vos hodie curâ liberatos intelligo! Quid vetera, quid nova tanto studio, & labore tractatis? quid controversias Gordio nodo implicatiores solvere conamini? sunt hæ curæ hominum egregiè otio, ac literis abutentium. Omnia sunt aperta pueris, & quod vobis & senibus, & eruditis, doctisque minime patuit, hodie semidoctis liquet adolescentibus!

At videte quæso, Auditores, ne si isti de Juris Interpretum scriptis me dicere intellexerint, statim ad id confugiant, a quo maximè vos abducere laboro: ideo magis esse respuendum Juris Pontificii studium, quòd cuncta Interpretum operâ sint enucleata. In quo tamen suo, ut aiunt, gladio conficiuntur. Si namque propterea facile Juris Pontificii studium arbitrantur, quòd Interpretum operâ expositum, & in optimâ luce collocatum esse putent; facile & Jus privatum erit, quod totidem, pluresque habet Interpretes: facilis Theologica facultas; nulla disciplina non facilis. At si ex scriptorum multitudine, atque librorum quid assumendum sit, contrarium

rectius, ut opinor, colligetur; facit enim multitudo ipsa difficultatē, quùm quid sequēdum sit, præ variis scriptorum opinionibus difficile videatur. Optimè idcirco Justinianus, ne commentaria in Jus scriberentur, interdixit; quod utinam in publico, privatoque Jure custoditum fuisset; non enim forum, scholæ, volumina tam variis, tamque dissonis sententiis redundarent; neque, quod esset optandum, tot sapientes viri sæpè fuissent de summarum potestatum concordia, de privatorum salute, fortunisque solliciti. Quàm subtile igitur jus illud existimabimus, in quo declarando tot desudarunt, & desudant interpretes, nec numero, nec doctrinâ, civilibus impares?

At verò si subtilitate, de qua multa prætereo, legibus Romanis par esse demonstravi Jus Pontificium; tamen ambiguitate obscurius esse contendo. Duo verò ambiguitatis genera agnoscimus, alteram, quæ verbis hæreat; alteram, quæ irrepat extrinsecus. Illa facultatis vitio nascitur, hæc hominum culpâ; illa voces respicit, & sensa legumlatorum: hæc documentorum veritatem, vel falsitatem; altera ad interpretem pertinet: ad criticum altera; alterâ Jus publicum vincitur à Jure privato: alterâ vincit. Atqui nullâ laborat ambiguitate jus Pontificium, quæ legum conditorum incuriâ in privata jura confluxit; qua, licet callide dissimulent, immane quan-

tum discruciantur ingenia; cuncta namque in nostro dilucida,&nisi ex rerum magnitudine, numero, subtilitate labor oriretur, plana, & aperta, & quamvis non ornato, tamen simplici stylo conscripta. At hæc perspicuitas, quantam, Superi immortales, generis alterius continet obscuritatem? Illam, dum mirantur incauti, in hanc delabuntur, & dum perspicua & manifesta cuncta sibi cernere videntur, magnis, quos non vident, obcæcantur erroribus. Ab antiquioribus etenim sua Gratianus, & sæpe Gregorius mutuati, mutila retulerunt, & decurtata. Hinc prima Juris, quo vivimus, difficultas, non tamen maxima. Sæpe namque contingit, ut ad codices recurrere debeamus, unde in nostros illa sunt derivata; & quum ad eos accesseris, ad alios sæpè confugere necesse sit, quòd vel eodem præscripta modo sint, vel corrupta deterius in illis reperiantur, donec ad scatebram ipsam caputque pervenias. Promptum ne igitur & expeditum tot adire scriptores, tot lustrare volumina? Semperne codices illos, tam varios, tam raros, tamque magnos in manibus habere poteris? Sed hæc quamvis non levia, fortasse tamen toleranda. Quid si unum, idemque monumentum hîc Pontificibus, illic Synodis, alibi Patribus adscribatur? & ex codicibus, scriptoribusque, qui Pontificibus illud affingunt, alter Pontifici, qui rescribere consuevit; alter ei, qui nullas dedit epistolas;

qui Conciliis, alter ementitis Synodis, alter veris attribuat; & rursus, qui veris, alter Provinciali conventui, alter universali, ut de Patrum scriptis, quæ falsitatis notâ laborant, nunc conticescam? Quæ obscuritas! Quæ perturbatio! Nec enim hęc parvi ducenda censueris; aliud enim, si œcumenicis ex Conciliis, Pontificumque rescriptis, aliud si ex alio fonte testimonium promanarit, statuendum. Quod si falsum sit, quamvis relatum in Gregorii codicem, nisi & hoc ipse cognoveris, nostris despectui fueris, exterisque ludibrio. An putas hæc rarò contingere? Et utinam rarissima forent; non etenim magnâ curâ, magnoque pretio, remotissimis in regionibus hujus argumenti nobis essent quærenda volumina.

Nunc sumas tibi quælibet ex hisce codicibus; id enim per me jure licuerit. Aintu, quæcumque in Gratiani volumine legeris, iisdem tibi, civibusque jura præscribi? Sed lex una cunctis nulla esse potest, quam non tota scivit Ecclesia, vel ea summa a Deo stabilita potestas, qua regitur Christiana Respublica. Nonnulla verò in Gratiani codice quum sint, quæ in civilibus, plura quæ in provincialibus, plurima quæ in diœcesium conventibus constituta, cognoscas privatâ tantum auctoritate collecta, hæc si communiter custodienda docueris, tenebras offuderis animis, Legesque rogaveris, quæ nusquam extiterint.

An

An huic te malo occursurum putes, si universæ Ecclesiæ Concilia à peculiaribus distinguere noveris? Nequicquam sanè operam perdas, si quæ conciliorum credis, privati alicujus effata, & interdum efficta commenta reperiuntur. Quare dissidentes inter sese juris Pontificii partes, ac decreta conspicies, ignorabisque viam, quâ ex his anfractibus juris, & legum salebris emergas, ut verum evolvas. Inde sanè fluunt innumeræ, sed planè ridendæ contrariorum Canonum enodationes, quas conciliatricis, nescio cujus, artis ope plurimi venditant, quæ profectò sunt illorum ambiguitati enucleandæ sic perperam accōmodatæ, ut seria gravissimorum virorum deliramenta videantur. Quorum latorum si tempora, caussasque cognoscerent, quemcumque nodum facilius atque felicius expedirent. Ergo frustra in his explicandis aliunde quæras auxilium, nisi pacta, fœdera, simultates, & odia quoque virorum Principum, quæ fuere ingentium sæpè controversiarum caussæ, memoriâ repetas. Quid enim probabile dixeris, ubi Gregorium, Bonifacium, Johannem (quorum sunt postremi Pontificii Juris quo utimur codices) Clementi, Petroque ipsi contrarios esse videris? quid, ubi Anacleti, Evaristi, Alexandri, aliorumque Gregorio, Bonifacio, Johanni potestate parium, at partâ sudore, & sanguine sanctimo-

niæ gloriâ longè majorum scripta protulerim novis adversa legibus? Quid ubi Apostolos devocarim ex Hierosolymis, & coram velut adduxerim Constitutiones, Canonesque sciscentes? Quid ubi Christum, inclytamque Matrem scriptitantem ostenderim, & missitantem literas? Proferes tu [nisi ex penitissimis adytis Criticæ illas deduxeris] responsiones & ridiculas, & arbitratu confictas tuo? Quotusquisque erit, qui tenebras hasce discutiat, nisi historiæ præsidium, & lumen accedat? Quo ergo labore, quâ diligentia est opus, ut ea quæras, invenias; quo studio, eruditione, judicio, ubi repereris? Scripta scriptis erunt, moribus mores, tempora temporibus conferenda; quod, obsecro, quâ ratione, qua via, quibus auxilijs præstare studiosi possunt, nisi Chronologicam, Historicam artem, Juris præsidia Pontificij adiutrices arcessant? Quo pudore suffusi erunt, quum plures Canones citavisse rati, qui eandem definiant quæstionem, unum eundemque Canonem diversis præscriptum verbis se attulisse viderint, & ex his nullum exemplari respondere suo, vel esse penitus ementitum exemplar? (a) An hæc evitaverint, si priscos codices non inspexerint, judicandi artem non intellexerint, mores, ritusque veteres non cognorint? Ac mihi quidem, Auditores,

Jus

[a] *Vid. Antonium Augustinum in dialog. de emendat. Grat. passim.*

Jus Pontificium contemplanti videre locum è longinquo videor amœnum, & fertilem, non ſolum viarum directa planitie, plantarum, ſignorum; & fontium leniter cadentium, ac murmurantium numero per intervalla diſtinctum, & nobilem; ſed fructuum etiam affluentiâ redundantem, & lætiſſimarum ſegetum multâ copiâ felicem, atque prædivitem; in quem tamen præſentem ubi perveniam, limpidiſſimis licet ex ſcatebris, rivulos fluere videam lutulentos, floribus ſentes, arboribus vepres intermiſtos aſpiciam, uberrimaſque fruges lolio, lappiſque conſperſas. Sic autem in iſto (ſi uſus daretur ejus) verſareris, ut tuum ad compendium pertinere non crederes, repurgare rivos, plantas reponere fructuoſas, radicitus ſpinas evellere, carduos, rubos, tribulos ſubruere, excindere, funditus extirpare; vel hæc adeo negligenter curanda cenſeres, ut nullâ impensâ, atque labore colere latifundium, & vitia removere ſperares, & ſimul conferre meſſem in horrea maturam, & uberem?

Quod, ſi in his probè noſcendis, ac ſegregandis Juris interdum falluntur Conditores, dum vetuſtiora recitant, quibus notiſſima priſca documenta, præſto ſunt doctiſſimi viri; quantum ab iſtis deſidibus, indoctiſque peccabitur, à quorum non ſolum oculis, verum etiam cognitione ſunt hæc omnia remotiſſima? Potuit Innocentius tertius loco

Generalis secundi Concilij citare Photianum Conciliabulum; (a) potuit Synodi loco, quam sextam dicimus, Trullanorum Episcoporum adducere testimonium (b), quod semper Romani reprobarunt Antistites: (c) & ut ad notiora veniamus, potuit Zosimus, Bonifacius, Cælestinus, Nicænarum loco Sardicenses proferre regulas (d): potuit pro fictis epistolis priorum Pontificum tanto studio decertare Nicolaus (e), ut prætercam Gregorium nonum, cujus operis alioquin eximij menda corrigunt eruditi (f); ut Gratianum omittam, cujus sunt errores innumeri

[a] *Cap. post translationem xi. de renuntiation. jung. cap. hoc nequaquam* 45. *caus.* 7. *quæst.* 1. *& ad hoc Roman. Corrector. vid. Anton. August. de emend. Gratian. lib.* 2. *dialog.* 6., *& addition.* 2. [b] *Cap. à multis de ætat. & qualit. & ordin. jung. cap. siquis eorum dist.* 32. *vid. Anton. Augustin. lib.* 1. *de emend. dialog.* 18., *& in addit.* §. 3. [c] *Vid. cit. Anton. August. lib.* 1. *de emendat. Grat. dialog.* 7., *& sequent. Roman. Corrector. ad cap.* 6. *habeo librum dist.* 16. (d) *Vid. epist. Conc. Afric. ad Bonifacium tom.* 1. *concilior. Harduin. pag.* 939. *codicem canon. Eccles. Afric. à can.* 134. *ad* 138., *& apud Dionys. Exiguum apud Justell. Biblioth. tom.* 1. [e] *Cap.* 1. *dis.* 19. *vid. eam integram tom.* 5. *conc. Hard. pag.* 590. [f] *Vid. Ant. Aug. lib.* 1. *dial.* 2. 4. 6. 14. *lib.* 2. *& dial.* 2. *Baluz. ad Grat. p.* 474.

meri (g), nec hodie cogniti omnes; possunt isti sine ullo judicij adiumento, sine studio, sine labore Juris divini consultissimi fieri, quo in statuendo, declarando, tradendo tot tantique doctrinâ præditi, rebus ipsis edocti, codicibus instructi, veterum rerum notitiâ clari sæpissimè defecerunt? Si in uno castigando Gratiano tres maximi Pontifices, undique arcessitis viris antiquitatum sacrarum peritissimis, elaborarunt (h); nec tamen rem ita confecerunt, ut non magna pars hujus laudis Antonij Augustini, Stephani Baluzij, & aliorum eruditorum doctrinæ, curæ, sudoribus sit relicta (i); quid facturi sunt illi, quum nunquam selectiores scriptores inspexerint, vetustos codices viderint, nec de veritate alicujus ex innumeris ementitis Canonibus dubitarint? Melius faciliusque mihi credite luminibus captus colores distinguet, vocesque surdus exaudiet, quàm qui non diu, non multum, non ut oportet, sacrorum versaverit disciplinam, ista cognoscat, cognita seligat, selecta in succum, sanguinemque convertat.

Quapropter si nemo unus sit, qui doctrinam, artemve, cui nunquam se addixit, non

[g] *Vid. cit. Augustin. lib.* 1. *dialog.* 1.

(*h*) *Pius iv. Pius v., & Gregorius decimus tertius. Vid. Ant. Aug. lib.* 1. *in fin. dialog. ult.*

[*i*) *Vid. eundem Baluzium in præfation. ad dialog. Anton. August.*

modò profiteatur, sed nec suam se scire dicat, ante quam illam integram arripuerit: si Jus sacrum, atque civile non solum diversis ab auctoribus processit, sed utrumque longissimè inter se discreta contineat, si difficillimum illud sit, quod de magnis, de publicis, de divinis rebus agit, quod in tam varia, tam rara, tamque magna volumina sit dispertitum, quod omnium Christianarum gentium jura complectitur, quod subtile semper, & dubium ut plurimum sic videatur, ut doctissimorum quoque virorum curam, & diligentiam nonnunquam eludat; nihil remanet amplius, quàm ut falsis eradicatis opinionibus de illius facilitate, quæ contemtum parere solent, summam, præstantem, Regno, summisque potestatibus necessariam, Civibus utilissimam disciplinam continuis laboribus, omni studio, totisque viribus prosequamini. Ad nos enim quod attinet, Auditores, optimè nobiscum actum esse credamus, si quod sapientium virorum est, à vulgaribus erroribus diligentissimè declinemus. Non sunt, fatemur, hæ, quas ineundas proponimus, cunctis hactenus tritæ viæ; at vobis nihil humile, ac indecorum, nihil non indole vestrâ, vestrisque majoribus dignum: nihil non felicissimis his temporibus accommodatum, quibus disciplinas omnes reflorere videtis, aut tentandum, aut cogitandum est. Nec tamen

in-

industria, studiumque vestrum, nec labores, vel mercede (si prævidere quid animo valeo) vel gloriâ carebunt, cum munificentissimum Regem, qui vos omnes peculiari patrocinio complectitur, hi nunquam fugere queant, adeo ut Magistratus, Sacerdotia, Præfecturæ neutiquam deesse possint illi, qui eum, in quem ingredimur, studiorum cursum feliciter absolvat: ubi nempe constiterit Civem ipsum esse Reipublicæ non inutilem. Macti igitur animo cum sapientissimis viris hoc anno optimi Juvenes, alacres, & læti rem capessite publicam. Quod equidem ut rectè præstare queatis, institutionibus in primis universi Juris acceptis, ut his utamini præsidijs hortor, & moneo, quæ ex historiæ, criticæ, & veterum codicum notitiâ doctiores, & eruditiores Interpretes, scriptoresque ferunt; licet enim complures hæc inusitata, parumque lucro convenientia dicant, non tamen sine fructu, & sine laude, sit quantumvis bonis infesta fortuna, pertractata vobisque tradita videbuntur.

IN JOSEPHI FRANCISCI MOROTII

Marchionis Bianzeti COOPTATIONE

ORATIO QUARTA.

Habita IV. Calendas Julias M. DCC. XXII.

Ajorne hodie P.C. in hoc vestro consessu admiratio fuerit, an lætitia, vix liquidò discerni potuisse censeo; quum in Josephi Francisci Marchionis Morotii disputatione non solum omnes ab unius ore pendentes aspexerim, sed ubi primum magnum, & honorificum collegii decretum de laurea clarissimi Prolytæ voce Præconis est declaratum, velut in communi triumpho cunctos præ gaudio in effusas gratulationes, & plausus erupisse cognoverim. At quamquam ea sit universorum opinio de tanto adolescentis inclyti profectu gratulantium, minimè potuisse cum eo agi præclarius, quam si cooptaretur in illorum numerum, quorum Lycei nostri publica documenta nomen illustrant, quibusque gloriam tribuent in futura posterorum memoria sempiternam: foret tamen, quod huic sollemni celebritati deesset, si quum & merita Candidati plurima sint, & vestra, quæ ad laudem ipsius

ipſius pertinent, immortalia decreta videātur, ſola de ore dicentis flueret incondita, nec tam illuſtri conventu digna, nec gravis Oratio. Non tamen id mihi tribuo P. C. ut Prolytæ doctiſſimi laudibus me parem eſſe, vel quod aures veſtras implere queat optimarum rerum ſemper avidas, & capaces afferre poſſe dicam; ſed tam excelſas, tamque multas Adoleſcentis clariſſimi dotes eſſe contendo, ut ſine multo labore collectæ nec verbis inanibus, nec exquiſitis longa meditatione ſententiis, neque numeris aptè cadentibus egeant. Sive namque genus reſpicitis, ſive mores, ſive quæ foris, ſive quæ in Academia geſſit, inter patritios nobiliſſimum, inter cives honeſtum, muſis, honori, Reipublicæ deditum, optimiſque inſtructiſſimum diſciplinis invenietis. Sic igitur inclytum Prolytam ſummo Numinis beneficio formatum intuemur, & contemplamur, ut ſi ex illuſtris gentis initiis auſpicati ad huius laudes delabimur, ſtudioſorum decus eum jure meritoque dicamus: ſi contrà ab ipſo proficiſcentes in familiam, unde progenitus eſt, revocamur, nobilis Juventutis abſolutum exemplar eum eſſe fateamur. Quod ſi quis vitæ lectiſſimi Adoleſcentis ignarus hæc nova atque adeo miranda, & incredibilia putet, tantiſper ſuſtineat P. C. quoad Candidati clariſſimi ſic geſta breviter commemorem, ut non ejus eximias virtutes præconiis de more proſequi, ſed tantum obiter

per-

percurrere videar; ita namque futurum existimo, ut non solum in unam de virtutibus hujus adolescentis omnes adducantur opinionem; sed me, ut tempori, & modestiæ servirem, de illis admodum parcè, ac timidè verba fecisse cognoscant.

Haud tamen putandum vobis est P. C. me penitissimis ex latebris antiquitatis Morotii generis originem repetiturum; eccui namque ignorata mortalium Morotii sanguinis claritudo? Hanc Hispaniæ, Galliæ, Germania, & à nostra continenti divisa Britannia non ignorant legationum, & munerum publicorum caussâ sæpissimè peragratæ: nec est a nobis de gente inter Italiæ familias celeberrima, sed de moribus, sed de virtute Josephi Morotii disserendum: in quo si, tamquam in speculo conjuncta simul & magis rutilantia lumina, omnes maiorum virtutes contemplamur, quæ linguis, & calamo celebrantur, quid veriùs P. C. quàm hunc eundem studiosorum omnium esse decus, & ornamentum? Quid enim hoc Prolytâ, & Parenti suo, & Avo similius? Te primum, Gaspar Ludovice Moroti, honoris caussa nominabo, quem felicem, beatumque non magni Cancellarii munus, quo in Equestri censu Divi Mauritii fulges, non Hispaniensis illa legatio, qua summa cũ laude persunctus ingentẽ tibi famam apud Hispanum Regem peperisti, ac Victori Regum optimo in primis acceptus

priscæ

priſcæ familiæ claritati novam lucem attuliſſe viſus es (quamvis hæc non ſint in infimis vitæ tuæ præconiis reponenda) ſed fortunatiſſimum trium liberorum efflorеſcens, ac lætiſſima ſoboles efficit; ex quibus tibi conſpicere datur Joſephum Franciſcum filium natu majorem, virtute maximum, tuas non æmulantem, ſed penitus exprimentem dotes. En tuam illam in rebus ancipitibus prudentiam in Nato renaſcentem tuo! en dexteritatem iterum exorientem in filio! en gravitatem in florenti illius ætate maturam! Qui plantæ ſurculus, qui fonti rivulus, quod lumen lumini ſimile magis? Tu Patris tui in munere ſucceſſor, & velut meritorum heres, hic tibi,& Avo ſimillimus. De Carolo nempe Morotio præſtantiſſimo viro Prolytæq; noſtri Avo loquor, P. C. cujus Legatum agentis Mediolanum, Janua, Parma, Londinum, Vienna ſapientiam ſunt admiratæ; quem Leopoldus ille religione piiſſimus Imperator, & de victis barbaris triumphator benevolentia complexus, honoribus ſummis affecit Quem, ò prope divinam viri clariſſimi laudem! Victor Amedeus Rex (noſtis P. C. Principis ingenium!) non ſolum Regni Adminiſtrum, non ſolum Torquatum Equitem creavit, ſed adoleſcentiæ comitem habuit, & educatorem. Nam ſive naſcentes Principis virtutes optimis fovebat inſtitutis, ſive ad gentilium Heroum exemplum juve-
nilem

nilem Regis animum componebat, hoc maximis ejus virtutibus gloriam addet oblivione nunquam inobscurandam, & obruendam. Si namque præclarum, & eximia quadam, immortalique gloria dignum est consilio juvare Rempublicam, ubi maximè Civium salus periclitatur, quam laudem eum promeritum esse dicemus, cui contigit saluberrimis monitis, atque præceptis Patriæ Parentem imbuere, qui non modo exardescentia bella restinxerit, sed hostilem omnem impetum ita retuderit, ut flammam, ac pestem à Regno, à mœnibus, ab aris, à focis, à fortunis nostris, à civibus, à liberis, à vita depulerit, & florentissimæ pacis artes armorum furore, & communi calamitate dilapsas æterno subiectorum bono erexerit, restituerit, amplificarit? Quid ergo felicius, quam tanto sub Principe natum esse? Quid fortunatius, quam ejus imitari virtutes, quo cultore simul, & admiratore, tanta in Optimo Rege cunctarum virtutum moles creverit, & ad cœlum usque pertigerit? Ægre P. C. à memoria Clarissimi viri dimoveor, cujus mortem quamvis necessariam, immaturam tamen, deflendam omnibus civibus arbitrarer, nisi vivam mihi in Josepho Francisco Marchione Morotio summi, & sapientis Avi imaginem intueri viderer; non illam corporis mortalem, & fluxam: sed animi, sed mentis incorruptam, & immortalem, quam sapientia format, justitia distin-
guit,

guit, fortitudo confirmat, erigit abſtinentia, fides honeſtat, caſtimonia, religio, pietas, ornat, & perficit.

At me plura pollicitum tandem intelligo, quàm poſſim verbis exſolvere. Id autem mihi ſuſpicor contigiſſe, quod illis, quos Oceanum primum navigare auſos tum ejus immenſitate perterritos eſſe puto, quum rapido vento non magis delati, quàm rapti littus terramque diffugiſſe viderint, oculiſque perſpexerint longè latèque diffuſum maris ambitum ætheris tantum finibus, cœloque finiri. Eis equidem in eas inſulas forte fortuna deportatis, quæ contra extremam Mauritaniam ſunt ad occidentem ſolem, non tantùm ob aëris ſaluberrimi temperiem, florum varietatem, fructuum ſuavitatem, aviculárum concentum, omnium bónorum copiam, quibus affluere, & redundare perhibentur arbitror illas habitas fuiſſe fortunatas, creditaſque non ſolum felicium animorum domicilium, ſed otia quoq; Deorum: ſed ob metum maris illius, quod & procelloſum timebant, & exhorreſcebant interminatum. Quid nobis enī de viribus noſtris non pollicebamur, antequā ad Morotianī familiam, velut in vaſtum pelagus, aggrederemur? At vix altum ſtemma conſpicientibus licet eſſe felicibus, ſi dumtaxat in aliorum duorum mentionem non feramur, ſed incidamus: quorum virtutes in inclytum Prolytam non deſcendiſſe, ſed penitus

nitus immigrasse videbuntur. Vosque Carole Philippe, & Ludovice Morotii, quamvis magna subalpinarum gentium lumina reticerem, si longius ab optimo Prolyta discretos offenderem, nec in alterum Proavum, in alterum Abavum celerrimè percurrens, & quodam velut æstu lata non incurrisset Oratio. Quid enim vobis, felices animi, mihique fuisset commune? Quid vestræ gloriæ, nostræque novitati, doctrinæ vestræ, nostræque imperitiæ? Quid adderem famæ virorum, quæ latissimè volitat per omnium ora mortalium? Quid? Illam augerem ego doctrinam, quæ in tribunalibus, tanquam in Regno, dominatur? Adderem facilius flammæ lumina, soli lucem. At sine vestra dicam injuria: immo, si faustis hominum rebus Superi delectantur, summa cum vestra lætitia dicam, Morotii generis sapientiam, vobis intereuntibus, minimè periisse: vivit adhuc in posteris, virens in Nepote florescit, & germinat. Et quidem P.C. si virorum illustrium, atque magnorum doctrinam, vobis præsentibus, commendare vellem, actum, ut ajunt, agere viderer; si munera, quæ gesserunt, & longum id esset, & ab orationis præscripto alienum. Quanti Ludovici responsa, quanti Caroli tractationes, opuscula, orationes, quanti scriptum ab hoc postremo doctrinâ refertissimum apologeticũ, quo Antonium Fabrum doctissimum quidem, & eruditissimum virum, at veteribus Interpre-

tibus

tibus ſemper iniquum mordaci ſale perfricuit, apud cunctos æſtimētur: quanti in foro, in Judicū ſubſelliis, in tribunalibus fiant, exteri, civeſq; fateantur. An putem Ludovici dignitatem, quum Catharinæ Auſtriacæ Regiæ Principis egerit Adminiſtrum, quum Ærarii, quum Senatus ampliſſimi Præſidem, quum Romæ Legatum, veſtris dumtaxat e mentibus excidiſſe? aut Caroli ſummos honores oblivione deletos, qui paternis dignitatibus, quas & ipſe geſſit, magni hujus regni Cancellarii poteſtatem adjecit: & obliteratam a vobis virorum ſummorum memoriam, Civitatis, Senatus, Regni monimentis, ſcriptiſque immortalibus conſecratam? Quod ſi tam claris, excelſiſque virtutibus tenebras nulla vetuſtas offuſura eſt, conſiderate P. C. an Abavi doctrinam, Proavi ſapientiā in Joſepho Marchione Morotio deſideremus? attendite Juvenis in hac ætate mores, & ſapientiam; mihi namque vel ſemel comparaſſe ſatis erit & ſenum, & majorum cum adoleſcente, & Nepote virtutem. Si verò inter eos, qui ſubalpinam hanc regionem rebus geſtis, literiſque nobilitarunt, tales Joſephi Majores fuere, qui nationis rectè decora dici poſſint, nimiumne mihi ſumſiſſe videor, ſi dicam ſtudioſorum illum decus eſſe, qui Majorum ſuorum virtutem non contemplari, ſed imitari; non verbis extollere, ſed factis expromere; non in aliis mirari, ſed in ſe derivare omnibus ſtudiis, tempore,

viri-

viribus pugnat, enititur, elaborat?

Me vero sublatum in eas partes intueor P. C unde lectissimi Prolytæ doctrinam velut ex alto loco contemplor; quem si studiosorum decus rectè vocavimus, nemo negabit nobilis Juventutis dici posse numeris omnibus absolutum exemplar. Et sanè, si studia Candidati clarissimi propius attendamus, nihil in illis commune, vel tritum reperiemus; imò quod generis magnitudini non usquequaque respondeat. Fidem profectò, justitiam, honestatem, moderationem, ac fortitudinem, quas violasse nunquam, coluisse semper visus est inclytus adolescens, nobilium animorum proprias dotes esse debere, nullus dubitat. At quis rectè ibit inficias, ornamenta nobilitatis domi, & foris in civilibus otijs, & remotis ab armorum furore temporibus ex liberalibus institutis, Philosophia, Eloquentia repetenda, & civilis vitæ moderatrice Jurisprudentia, & omnis humanitatis? Ut enim sine lumine in hac rerum universitate nihil esset, quod oculos reficeret, ac recrearet, corporisque motus dirigeret: omniaque horribili quadam commixtione confusa conspicerentur, terræ, cœloque pulchritudo, voluptas deesset hominibus, vita mundo sublata videretur; sic illustrium ingeniorum, atque sublimium, si sapientiæ, si bonarum artium, si virtutis luminibus obstruas, unde generum

cla-

claritudo, unde nobilitas oriatur, ubi sacra familiarum, & priscorum gestorum insignia reperiantur: quæ erunt Majorum imagines si nullo claræ facinore? Omnia nimirum obscura, & humilia fuerint, tenebrisque offusa densissimis; generosæ namque nobilitatis hæc natura videtur, ut à virtute, doctrina, sapientia tanquam ex radice nascatur, cum virtute, cum doctrina, cum sapientia crescat, illisque deficientibus, non generis nobilitas, sed extinctæ nobilitatis inane simulacrum, bustumque permaneat. At inclytus Prolyta non solum adeò liberalibus institit disciplinis, ut vetustissima familiæ decora servaret, augeret: verum & illa jecit fundamenta virtutis, ut novæ claritatis esse posset & parens, & auctor. Percurrite P. C. si vacat, bonas artes omnes, Doctores Academiæ consulite, disciplinas enumerate. Humanioribus literis instructissimum requiritis adolescentem? Josephum considerate. Dicendi in arte peritum? in eum oculos, mentemque conjicite. Ratiocinandi disciplinâ præstantem? Prolytam lectissimum intuemini. Qui subtiliter naturæ perscrutetur arcana? Qui divinas & humanas leges studiose sit consectatus? eum vos summis laudibus affecistis. Sed quid vos moror P. C.? In omnibus artibus versatum quæritis, quæ dignissimæ videantur ingenuis, ac vere nobilibus? Plurimi sunt, quos huic uni me-

rito postponamus: rarissimi, quos comparemus: nemo, quem non injuriâ præferamus.

Leviter autem Josephi Morotij studia perstringeret, & animo lustraret extrinsecus, qui doctrinarum numerum dumtaxat attenderet; non enim his operam dedisse contentus, qua in re comites paucos enumerare potuisset, enitendum sibi constituit, ut studia à populari discendi modo, ad altiorem, ac verè nobilem revocaret. Quid verò non est conatus in hoc consilio, & sententia defixus? Eloquentiæ sociam Poësim adjunxit, non illi profectò, quam corruptam, & fucatis quibusdam dicendi coloribus ornatam venditant in Rethorum officinis; at sanæ, castæque, Tullianisque fulgoribus emicanti. Quot carmina suavi, modulatoque sono cadentia avidis auribus excepimus, quot ad amicum sibi simillimum scriptas epistolas, quot conciones, quot ornatas orationes, & grandi quodam stylo conscriptas, & optimis verbis, & expolitis? Nemo vestrum P. C. fuit, qui plures adolescentis dissertationes de vetustis rebus, & criticis, qui justa de rebus gravissimis commentaria legere non potuerit. Quid referam naturæ demonstrata specimina, non inani fulta mentis acumine, vel vocibus omni significatione carentibus, sed ex intima rerum notitia deducta, neque fallacibus periculis comprobata? Quid ex mo-

morum ſcientia expreſſa præcepta, cujus Socraticis ex fontibus derivatæ quidquid eſt magis purum, ac liquidum in Jura Romana defluxit? Quid eruditionem variam ex chronologicis, & hiſtoricis ſcriptoribus arceſſitam? An de Juris ſacri notitia loquar, quam ex Patribus, Concilijs, & priſcis Eccleſiæ monumentis arripuit? Sed hæc vel vobis admirantibus edita, vel in hac publica luce tentata. At Morotii ſtudium non ita in Athenæo noſtro refulſit, ut peculiari laude careret; exemplo namque ſummorum virorum, qui domeſticos quoſdam inſtituerant conventus diſciplinis augendis, & acuendis ingenijs deſtinatos, privatam quandam Academiam excitavit, in qua, noſtro duce, quidquid vel publice auditum, vel ſolitaria lectione perceptum eſſet, iterum incudi reddebatur, donec caſtigatum, ac nitidum permanſuris litteris conſignaretur. Hinc ſæpius æmulatorum retuſa tela ſunt: hîc veluti aliud propugnaculum conſtitutum literariæ ſecuritatis. Nullus etenim erat, qui nobiles Juvenes, ac generoſos publicè diligenter edoctos, privatim operoſis laboribus continenter exercitos non ſolum cominus adoriri, ſed nec eminus quidem laceſſere auderet; quæ res noſtris animum addebat, æmulos numero viribuſque minutos ad metum, & ſilentium adigebat. Quid enim probabile dixiſſent, quod cognita Juvenum virtute,

non illicò confutatum, exploſum, & deriſum fuiſſet? An neglectos adoleſcentiæ mores, & licentiâ ſolutos exprobraſſent, in tam perſpicua Juvenum modeſtia, caſtitate, religione? Tempus in gerris, eruditiſque nugis inſumtum, in tam aperta utiliſſimarum rerum ſcientia, & profeſſione? Barbarum vocum ſonitum, & linguam auditam in Latinis regionibus peregrinam, in tanta Romani ſermonis caſtimonia, & ubertate? Vim obtuſam ingenij, in tam ſubtilium rerum perveſtigatione? Remotos deſidia, & vanitate Juvenes à cura Reipublicæ: ſi artibus illis jam aſſueverant, ſine quibus Reſpublica ſtare non poteſt? Artium denique nobiliſſimarum curam ab hoc uno dumtaxat abiectam in tam evulgatis, latèque patentibus Morotii laboribus, profectuque, cujus non ſolum pervagata per nobilium conventus fama erat, verum etiam à pravis opinionibus pleroſque dimoverat, & multos in hanc ſocietatem advocarat, adduxerat, eoſque in omne conſilium, ſtudium, virtutemque conſociarat?

Vix itaque P. C. poſthac aliquos futuros opinor, qui quum in Joſepho Morotio tam clara doctrinæ lumina videant, & ipſi ineſſe tam multa virtutis ornamenta cognoſcant, non tamen in eo cuncta reperiri libentiſſimè fateantur, quibus & ſtudioſorum decus Jure vocetur, & nobilis Juventutis perfectum

exem-

exemplar. Quorum alterum si propterea præstitit inclytus Prolyta, quòd semper optimis disciplinis operam dederit, perfectioraque studia fuerit prosequutus: alterum quòd Majorum virtutes æmulatus sit, illud mihi videor rectè posse ominari cunctos paternos, & à nobilissimæ stirpis viris quondam gestos honores huic uni non defuturos, cui nulla desunt ornamenta Majorum. Quæ quidem uti feliciter eveniant, Adolescentis eximij merita facient, quibus, ut ab Academia summa nunc præmia tribuuntur, ita hæc sint summarum Reipublicæ dignitatum initia, quæ divino Numinis munere ex hac optimarum doctrinarum altrice principium habuisse, & quasi cunabula videantur.

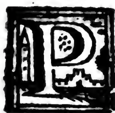

IN COOPTATIONE LUDOVICI HIERONYMI MALABAYLÆ

Canalium Comitis

ORATIO QUINTA

Habita XI. Calendas Augustas M. DCC. XXVII.

Erenni summi Numinis beneficio factum opinor, P.C. ut sive paucos, sive plures de more laudare præterito tempore consueverim, lectissimos ut plurimum à superis immortalibus mihi creditos, datosque cognoscam, & ex tanta Candidatorum omnis ætatis, generisque multitudine summos, optimosque non solum nihil tale promerito, sed neque speranti penè fuisse delectos. Sive namque Collegium hoc vestrum intueor, sive cunctos in exteras oras delatos intelligo, sive Patriam colentes, & hanc regionem, menti vel oculis obversantur, mirari non desino divinam Cælitum providentiam, & lætari tanti muneris dignitate, quod non solum studiosis eisdem, verbis amplissimis magnos honores collatos aspexerim, sed quod etiam cuncta, quæ de illorum studiis fueram auguratus, ex voto fausta, reique publicæ secunda contigerint. Quod si priorum annorum gaudia reputans ad præsentem diem

diem animum adijcio, non geminatâ, sed propemodum infinitâ lætitiâ mens perfundetur, ac inundabitur; quum hodie conspiciamus Adolescentem & factis de re literaria benemerentem, & propriâ famâ nobilitatum, & cui supra morem, ætatem, & pene dixerim mortalitatem a Deo omnia concessa fuerint. In Ludovico namque Hieronymo Comite Malabayla, non modò, quo lætemur, habemus, sed quo gaudio triumphemus, si cæterorum numero licet ultimus, par animo summis, nullique gentis præstantia secundus appareat, & qui decẽtissime doctissimorũ, qui præteriere, nobiliũ Juvenum agmen & honestet, & claudat. Et utinam P. C. tantarum virtutum multos in posterum successores intueamur, ac injuriâ dixisse revincamur, hunc præstantibus laboribus nostris coronidem addidisse; quod quum evenerit, gratulabimur. Nunc autem, futuri tantisper neglectâ curâ, magis exultemus, quòd in hoc singula, quæ sparsim in aliis agnovisse potuimus ornamenta, conjuncta simul, & aucta reperiantur, ut hæc plenis manibus a Superis non data, sed profusa videantur. Et quidem decebat hoc maxime sempiterni Numinis beneficentiam, ut quum præsentiâ suâ doctis piisque Academiæ cæptis semper adstiterit, quod singulis annis indulsit, hoc prolixius tempore, tantoque Prolytæ largiretur; quem sic formatum compositumque voluit, ut aptus ad omnia cunctis

abundaret fortunæ, naturæ, mentiſque præſidiis. Non igitur aliundè juvat nunc exordiri, quam ab eo ſummo rerum omnium Effectore, ac Molitore, qui quum omnia donarit, præſtiterit omnia, pulcherrima nobis miranda hac tempeſtate propoſuit: nec denique præſtabit exorſis finem imponere, niſi ejus ſuprema cum laude, qui tibi, Clariſſime Prolyta, tam multa a nobis celebranda decora tribuit; quæ tum rectè fient, & ordine, quum divinitus data referentur accepta Cælitibus: & ſi laudationem haud eſſe noſtram tum cenſeamus, quum laudandis dotibus, aut animi viribus corporiſque, vel præire nos aliis, vel aliquid poſſe dicamur.

Nullus profecto P.C. ab Academia reſtituta tantæ in hac veſtra corona nobilitatis enituit ſplendor, & decus, qui hodie, ſi Ludovici genus attendimus, ejus claritati præluceat; nullum tam magnum vidimus eruditionis, doctrinæ, virtutis experimentum, quod veſtram admirationem excitare non poſſit, ſi quum omnium lectiſſima quæque teneat, exprimatque cæterorum optimus adoleſcens unus, vix alius unius ornamenta nonnulla complectatur. Fuere, qui priſcam nobilitatem deductam ab heroicis uſque temporibus oſtentavere: fuit, qui divitias, fortunæque larga munera jactare potuerit, vel geſtas a majoribus dignitates. Alius bella recenſuit, & patriam manu, vel conſilio ſuſtentatam,

paren-

parentumve cicatrices commemoravit, vulnerum adverso pectore susceptorum gloriosa vestigia. Qui sacras potestates, qui magistratus, qui præfecturas recensuerint, fuere quamplurimi. Alii demum ab se se totam nobilitatem quæsierunt, ut quod aliis fuere majores, ipsi posteris essent, & omnium titulorum, imaginumque loco suam prudentiam, sapientiam, doctrinam, non aliunde arcessita lumina demonstrarunt. Tu quod novi proferres, nihil, Ludovice, haberes, si cuncta dicendi studium atque sedulitas occupavit: nihilque laudatione tua difficilius, quod serius natus esses, si alius ante te par omnium omni laudi fuisset. At nihil trepidam turbare mentem in hac eadem virtutum, & ornamentorum copia potest: tolle ab omnibus, quod singulorum est, tibique optimo jure convenit, nullumque te dignius laudavimus alium. Ab hoc sume majorum in toga gesta facinora: tolle ab aliis sacros honores, & infulas; ab isto fortitudinem militarem, bellica decora, Ducum prudentiam & reportatas palmas: ab illo pacis consilia, & artes regnorum, Scriptorumve immortalem gloriam; tum adde propriam doctrinam, propriam modestiam: ne prætermitte morum honestatem, atque candorem: legum ne præteri reverentiam, cunctas demum adjunge virtutes, & non modo te dignam laudationem expresseris, sed quam, præter te, nemini aptare possis. Sic P.C. naturâ

pro-

proditum videtis exemplar, quod nulla mortalium opera unquam effinxerit, fortuna, virtute, Cælitibus velut in unum conspirantibus opus. Sic mirabili prorsus arte nonnunquam efficitur, ut quum in tabula conspicere detur hic sudum cælum, & candentia nocturno lumine sidera, istic ex irriguo fonte in marmoreum labrum fluentes aquas, illic mari passis velis incubantia navigia, alibi præruptam opaco nemori conterminam rupem; ubi suæ luci reddita cernas hæc moderatè distantia, pulcherrimam hominis speciem cuncta referre, & exprimere videas, & quod monti, mari, fonti, cælo, sideribus speciosum inerat; unius imaginis dignitati, veneribus, cocinnitudini serviat. Quis pauca deinceps me dixisse putet, ubi hæc omnia viderit Adolescenti lectissimo tam benè, tam aptè congruere? Singula si illa possunt hominem, familiam, gentem decorare, quid universa facient? Si miraris eos, quos vel una dumtaxat honestet ex tot tantisque generis & animi dotibus, quid huic uni non tribues corporis, & stirpis, & fortunæ & mentis ornatu præstanti? Paucis magnam laudationem absolvimus P. C. si benè laudare non sit plurimis verbis, sed plurima & maxima dicere, & si quæ solitaria & divisa complures exornare potuerint, collecta simul uni sufficiant.

Sed ad hæc prope P. C. summa tantum carpens, ac delibans revisat oratio. Si quid in hac

rerum

rerum universitate castè, sanctèque colendum est, in id profecto omnes mortales incumbere decet, ut religioni studeant, quæ cæterarum virtutum prima est, suprema est. Hujus autem tantam in hac familia, & ab hoc optimo Prolyta curam habitam certo scimus, ut nullum magis clarum exemplum ex illa dimanarit in posteros, & nihil magis acceptum ab hoc Adolescente parentibus, majoribusque referri potuerit. Adeo namque cultus illius in animo Malabaylæ gentis insedit, ut quot generis propagationes ediderit, tot religionis columina propagarit. Quid ergo mirum si tanta Ludovico contigit virtus tanquam parentum cum hereditate transfusa? Accipere debuit quotquot virtutis exempla Johannes Malabayla, Baldracus, Vasinus, Astensis Ecclesiæ Pontifices, quotquot Vasinus alter Placentinæ urbis Antistes, [ut ceteros præteream, Stephanum videlicet, Octavianum, Bernadinum diversarum sodalitatum, & ordinum viros, incertum an clariora nobilitate, an pietate lumina) Nepotibus imitanda patrarint, atque ostenderint, quorum facta recenti parentum exemplo renovata a puero conspiciebat. Quam bene Ludovicus huic majorum conatui simul, & voto respondit? Quid per ætatem sibi licuit, quod non tentarit, effecerit? Quæ non calcavit a suis impressa vestigia? quæ senum facta Juvenis non est consectatus? An humanitas,

man-

mansuetudo, liberalitas majoris illius virtutis vel administræ vel comites, vitæ quotidianæ Clarissimi Prolytæ sociæ, pene dixerim, non extitere, ut cum hoc peregrinari, rusticari, versari semper, & ubique viderentur? Harum nonne complebat numerum in parentes, in leges, in natu majores obsequium, quod nemo coluit nisi pius? Qui in amicos respectus, & caritas, quæ in cæteros homines fides, in omnes integritas? Nihil defuit Ludovico de his, quæ ad animi cultum pertinent, si nulli virtutum defuit Ludovicus: vel si quid defuisse dicam, sacrorum dumtaxat insignia: solum infulæ defuere nec familiæ unicæ spei, nec ætati convenientes. Castus animus, pura mens, pietatis ac religionis amor nunquam non adfuere. O quam decorum majoribus talem habuisse Nepotem, cui fluxi tantum honores, virtutisque signa, non virtus ipsa defuerit!

Ne vero fusius de virtutum principe disseram, cæteræ tuæ, Ludovice, dotes & ornamenta præpediunt. Merita meritis, virtutes virtutibus advocantur. Non totum pietati, religioni non totum te devinxisti, quin doctrinam, quin litteras amplecteteris; immò totum pietas, totum tenent & litteræ. Cur etenim eam dissolvisses conjunctionem, & nexum virtutum, quarum postremæ dum altera carent, nescias maline plus, an boni præstiterint? At ubi consociantur, si do-

ctrinæ

ctrinæ illuſtrant, pietas illuminat, & licet ab eodem profectæ parente, & opifice Deo, tamen vel illæ juvant afflatu Numinis, vel nocent mortalium pravitate. Sic unius virtute Solis corpora nonnulla tolluntur, ſic luce perfunduntur, ut modo in ſimilia ſideribus lumina evadant, & in imbres excreſcant plantis, & animantibus præſidia: modo in procellas, & fulmina erumpant non tantum malis, praviſque terrori, ſed bonorum ſæpe periculo. Frequentaſti ſtudia religione tua digna, tuiſque digna majoribus. Pietatis equidem cujuſdam eſt ſtudijs ſubvenire Reipublicæ, religionis ſtudia Numini conſecrare; debiti, familiæ repoſcenti, ſuum exſolvere; quid autem Malabaylæ genti magis proprium, quam ſapientiæ ſtudium, & litterarum? Iſtis amorem, generoſam quum tibi dederint indolem, Superi conciliarunt, genus eundem aluit, ac propagavit, & à primis gentis conditoribus ad te uſque transfudit. Nonne Numini, nonne familiæ defuiſſe videreris, ſi ſapientiæ, ſi literis defuiſſes? Cur te potius in ſtirpem hanc, quam in aliam Numen allegit, cur aluit familia, niſi majorum ut moribus viveres? Id omnibus tuis promiſcuum fuit ſacri, vel alterius ordinis viris: his fundamentis hactenus nomen gentile ſtetit. Scripſit Guido Antonius Malabayla Canalium Comes hiſtoriam: Scripſit annales Aſtenſes Jacobus; ſcrip-

scriptioni operam dederat Bernardinus, Octavianus, & alij; sed hi nihil novi moliti fuere, quod non jam diu Malabaylæ genti cœptum, perfectumque foret: id nempe fecerunt ne in tanto splendore familiæ sua nomina delitescerent. Alij namque Philippum Malabaylam multæ lectionis virum, alij Baldracum, alij Vasinum sunt imitati sui nempe nominis decus, & lumen. Parcite felices animi, si vos propria beatitate contentos prætermittens, ad hunc postremum se se convertat Oratio, cui non tantum Subalpinam nationem, sed hanc etiam Academiam obstrictam, atque obligatam putarim. Quem vero Antecessoris gloriæ laudis testimonium reddere convenit, quam Antecessorem eodem in Athenæo eidem docendi muneri destinatum? Sed ne hoc quidem mihi permittam P. C. At si quis gentis amor, & Academiæ recordatio beatum animum adhuc stimulat tenetque, huc parumper respicere velit, obtestor, & in Ludovicum Nepotum suorum optimum mentis aciem paulisper intendere. Vidêre, Vasine, te Professores clarissimi viri Juri Romano, & sacro studentem, mox eorumdem munera subiturum: videmus & nos Ludovicum Comitem Malabaylam ex posteris tuis in eadem edoctum Academia non dispari ingenio præditum, doctrinâ non dispari. At hunc fortassis aliò Reipublicæ curæ vocabunt; Malabaylæ

labaylæ tamen gentis animum, & genium feret. Scripta tua sunt immortalitate donata: & hujus erunt immortali nomini dedicanda; nec eventu omen caruerit: initia vidimus, & incrementa speramus. Non est enim defuturus par initio finis, si quid certi Ludovici labores assidui, nullo cogente suscepti, constantia, curæ, vigiliæ, sapientia religiosè custodita, nullaque non virtus piè, sanctèque servata promittit. Ita videt in Ludovico quod miretur præsens ætas, & videbit futura, si, quod raro deficit fortunato principio, faustus exitus cœptis eveniat. Præclara sapientiæ suæ documenta septem annorum spatio suspexit Academia; quo namque tempore philosophicis rebus operam navare cœpit, emicuit mentis acumen, & ingenium refulsit in omnia pronum, in omnia flexile. Raro namque miraculo possis ambigere, artiumne cunctarum arcana majori facilitate detexerit, an majori celeritate didicerit. Referam ne P. C. singula Ludovici gesta, testes adducam minimè necessarios? Fatigatos antea, quam omnes enumeraverim, vos dimittam, illorum numero, scientiâ, gravitate; produxerim enim ex omni genere, censu, ordine plurimos. Idcircò, me tacente, doctrinarum omnium eximij doctores, cives obscuri, & nobiles dicant, quid nempè de Ludovico Comite Malabayla cuncti censuerint. An in alium conjecta magis lumina
sin-

singulorum sunt? An major inter Juvenes apparuit spes literarum? Dicerent, cunctis vel silentibus, si loqui possent, isti parietes, se se vidisse nunquam, vel hoc uno inter patritios meliorem, vel si amicum æqualem sibi dumtaxat adjungas (a), par Juvenum conjunctius, similiusque, ut studio sic voluntate; ut virtute, sic animo; ut profectu, sic gloria.

Plura de Comitis inclyti laudibus quum hactenus dixerim, quis putaret P. C. me reticuisse præcipua? Quam latum dicendo spatium illa præberent, quod nobilissimus, quod omnibus floribus ætatis ornatus, sermonis mirifica suavitate, corporis venustate, vultus hilaritate conspicuus, suæque tutelæ relictus, omnibus carus, optimis obsequens, à blanditijs tamen, ac sæculi voluptatibus, delicijsque temperans, à vitijs, levitate, cupiditatibus intactus evaserit! Quid in Juvene nobili commoda queant, quid civitatis, æqualium, juventutis incitamenta, quid summa libertas efficere, facilius mente percipias, quam verbis expresseris. Ast in tanta corporis elegantia, tam perspicua mentis integritas: in tam eximio flore juventæ, tanta prudentia: tanta modestia tantis in copijs: talis abstinentia in tam multis illecebris: tam

acutis

[a] *De Josepho Francisco Morotio Marchione Bianzeti intelligit, qui superiori oratione laudatus est.*

acutis in ſalibus, jociſque tam admiranda vitæ ſeveritas, cuinam æternis efferenda præconijs non videatur? Quod erit in ſenili prudentia complementum, ſi hoc non ſit in juvenili virtute faſtigium? Magnum equidem P. C. in tam aperta temporum corruptione caſtam, piamque ſervaſſe mentem; majus id Juvenem præſtitiſſe patritium in ea bonorum copia, & ubertate; maximum in ſoluta paternis imperijs libertate: ſed propè divinum, & immortale in hac noſtra ſtudiorum diuturnitate, gravitate, periculo! Verum quid amplius adjiciemus, ſi hæ dimidiatæ ſunt Ludovici curæ, non adhuc integra ſtudia? Non ſanè patrimonium lautum, & copioſum licentiâ nullâ minutum, ſocordiâ nullâ neglectum, ſollerter eâ adminiſtratum ætate, qua nulla ſit vel digna majori venia, vel cura majori: non ſeveriſſima ſtudia literarum totum Ludovicum occupant: ſed neque capacem occupant animum artes, quas exercendis mentis, corporiſque viribus vel Athenæ, vel Roma quæſivit. Eſt animo nobili congruens notitia Regionum? hanc ex purgatiſſimis tabulis arreptā Ludovicus oſtendet. Licet quandoque patritio ad numeros movere pedes? nec enim quod rudiores Romanorum mores (ut Nepoti Cornelio animadverſum, proditumque memoriæ) [a] Græcia ridente, ſpernebant, nunc dedecent

* M in-

[*a*] *In præfat. ad Vit. Excell. Imperator.*

ingenuos, & eruditos; elegantes ex arte non incomta choreas ducturus est Ludovicus. Exercendum in palestra corpus? fortique brachio stringendus ensis, ut pugnæ periculis assuescat? Ludovicus dimicabit egregiè, & modo gradus inferens, modo referens adorietur instantem, & instanti resistet: inque vices corpus ostendet, ac retrahet. Regendus equus indomitus, veredusque pernix vel ad cursum incitandus, vel refrenandus, & acclinatus, & rectus jubentis præscripta servare compellendus? non invidebit priscorum fortissimis hæc civilis vitæ solatia, militaris experimenta. Excutiendæ feræ cubilibus? volantesque certis ictibus feriendæ? ut has bellorum sequatur imagines lustrabit saltus, ac nemora. Quid demum celeritate, cunctando, stratagematis Duces effecerint, qui locus sit opportunus castris, qui modus eorum, & facies, ubi locanda præsidia, qua parte hostium propugnacula subvertenda, quando cuniculis, aggere, vineis utendum, quo dirigenda tormenta demonstrabit, ut aliquando peragraturo sibi Italiam, Galliam, Germaniam, Belgium, Angliam, caussas sæpè, spectatricesque bellorum regiones, hæc usui sint, & in patriam reduci profutura. Hoc modo Romanis Attica, jocosa serijs, militaria civilibus, forensia castrensibus, sine studiorum jactura, sine jurisprudentiæ detrimento conjunxit. Plane

mi-

miranda Latinarum artium, atque Græcarum, & rarò tanta conjunctio! O felicem adolescentem, in quo sic Græca, & Romana virtus elucet! ò dignum, qui Græcis celebretur litteris, atque Romanis!

Nunc vos ego adolescentes appello, qui castra sectantes studiosam Juventutem, cujus nequitis imitari virtutes, nescio quo sale conspergitis. Quid? severæ litteræ, studium jurisprudentię, & totius humanitatis imbellem promittunt animum? Quę dextera calamum stringere consuevit, hastam, gladiumque refugiet? Vobisque solis fortitudinem inesse dicam, firmumque robur ad omnia subeunda pericula, quòd litterarium, quòd laboriosum curriculum declinastis? En fortia pectora! en generosa! en qui patriam ope juvare poterunt, & prudentiâ! Liceat vobis esse militibus; militibus tamen. Ducem aliunde capite litteris, armisque formatum. Tu cum similibus Ludovice vel pugna, vel impera: vel consilio, vel armis capesse Rempublicam. Cæteri vel in campo faciant imperata, vel in otio, potestatum, quas gerere tibi dabitur, fascibus colla submittant. Alunt desidiam litteræ? socordiam jurisprudentia? Emollit Academia viros? & in lasciviam dissolutam impellit? Mores Ludovici suspicite. An hic in pacis artibus versatissimus, bellicis ineptus fuerit? An Xenophon, & Alexander, an Scipio, Catones, & Cæsares: an Aurelius,

& Romanus Alexander bellicæ laudis nescij vitam transegerunt ingloriam? Tanta nomina suntne in castris obscura & à militaribus aliena rumoribus? At quis in Philosophicis rebus Aurelio instructior, & Alexandris? quis in Poëticis Scipione? quis in historicis Xenophonte, & Cæsare? in jurisprudentia Catonibus? Conjunget has artes, si voluerit eruditus, & domi, & militiæ pro tribunali jura præscribet. Et si nec vestustis exemplis delectaris, nec ea, quæ dixi futura credis, accipe præterita non longissimo intervallo repetita quidem, sed de una tamen Ludovici familia. Bernardinum Malabaylam paulisper considera, qui se præbuit Gallorum Regi Francisco in pace Consiliarium, in bello Ministrum; in prosperis moderatum, in adversis intrepidum: ubique doctum, ubique magnanimum; fuitque bellicoso principi, sed infelici, in Regno, campo, custodia Magistratus, miles, & socius. Roboaldum contemplare fortissimâ peditum manu pro Romana pugnantem Ecclesia; Ducem habes, nescias prudentiorem, an fortiorem; sed procul dubio militum, quos proprijs opibus sustentabat patrem pene dicas, & Principem. En Petrum Malabaylam Astensium imperatorem; Civilem scientiam in illo contemne, dummodo scias, Galeatium Mediolanensium Ducem fusum, fugatumque suis Armis cessisse victricibus. Clementem denique respice in Eque-

stri

ftri Melitenfium ordine Magiftratum, [ipfi Commendatorem appellant] qui propemodum infinitis Turcarum copiis in Melitam infulam irrumpentibus ftrenuus, ac modicis auxilijs ftipatus occurrit. Quam dignum forti fpectaculum, intueri virum inopinatam cladem barbaris inferentem! & quum paffim corpora profternat, ac proterat, interceptum ab hoftibus ferro fibi parare viam! At quo fortitudinis prodigio factum dixeris, ut tanto hoftium numero circumjectus fuper promifcuæ ftragis confufos acervos modo lentos, modo citatos gradus agitans, remotis, oculis pavorem incutiens, proximos quofque ferro petens,profligans,obtrūcans, fanguine madēs invictus evaferit, clarus fcythica lauro? Sunt equidem hæc mirabilia, facta tamen, & Malabaylæ gentis in pace, belloque miracula: cui illud contigit feliciffimum, ut fcribere miranda poffet,& agere fortia,&rariffimo virtutis exemplo tranquillis, turbidifque Reipublicæ rebus confulere; ut nempè cæteri à ftirpe difcerent una, quæ contrarijs omnino temporibus utilia civibus forent; tibique Comes inclyte, velut in medio conftituto facultas daretur, quæ velles optandi; fequendi, quæ velles. Elige, licet: five namque ad hæc potius, quam ad illa convertas animum,delegeris femper illuftria, & digna memoriâ. Dedere tibi Superi mentem omnibus aptam: elegiffe, perfeciffe fuerit. En forum, en caftra:
en

en prætextas, en chlamydes: en civiles apices, en militares coronas, & phaleras: en lauream forti, doctoque promiscuam; omnia juveni proponantur, qui videtur natus ad omnia.

Sed tandem te profecturum aspicimus, inclyte Prolyta; cunctis hujus Athenæi præmiis, & omnium laudibus cumulatum. Ibis faustis, lætisque votis, ac vocibus comitatus; sed tecum nostri proficiscentur affectus. Ipsa disciplinarum Parens, & cultrix Academia, quæ te, summis ut semper incumberes, hortata est, magno cum sensu lætitiæ dimittit adolescentem Superis, mortalibusque gratissimum, rata non eum ab se se Candidatum amitti, quem Reipublicæ commodis, ac saluti dimittat. Et hercle, si quid rectè conjicio, tui apud illam, illius apud te viva semper, ac florens est permansura memoria, si quum hæc tibi similes, dissimilesve cognoverit, tuæ virtutis exempla protulerit; si quum populos imperio tu reges, memineris, unde regendi artes acceperis. Et ut prodigio simile foret, si ullo tempore tua, Comes lectissime, gesta nostris è mentibus elaberentur, (siquidem ubi quædam in aliis ornamenta conspiciemus, tua in animum revocabimus, quæ juncta cæteris te eximium dotibus præclaris & doctrinâ in patritiorum censu mirabilem faciunt,) sic portentum videri deberet, si adolescentis

vir-

virtute maximi gratus animus, ardor, & caritas in ſtudioſos, & in eam Academiam, cui debet ingenuas diſciplinas acceptas, auctam pietatem, vel unquam minuta tepeſceret, vel penitus extincta deficeret.

FINIS.

Imprimatur,
Vic. Gen. S. Offic.
V. de AGUIRRE Reg. Adv. & St. Cenſor.
V. Comes de CASELETTIS pro Dom. Co.
& Pr. Pr. RICCARDI. Mag. Cancel. Cuſt.